Kriminella på kartan – en ESO-rapport om den organiserade brottslighetens geografi

Hernan Mondani
Amir Rostami

Rapport till
Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi
2023:3

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR

Rapportserien finns på eso.expertgrupp.se.

Omslag: Elanders Sverige AB
Tryck: Elanders Sverige AB, Stockholm 2023

ISBN 978-91-525-0576-2 (tryck)
ISBN 978-91-525-0577-9 (pdf)

Förord

Det sägs att tillfället gör tjuven. Det stämmer säkert i vissa fall, men oftast – och särskilt när det gäller den organiserade brottsligheten – är det mindre slumpmässiga förhållanden som avgör var kriminalitet uppstår. För att förstå varför vissa områden och individer är mer utsatta och brottsbenägna än andra analyserar kriminologer världen över brottslighetens struktur, omfattning och variationer över tid och rum. Syftet med ökad kunskap är att förebygga brott och öka tryggheten.

Enligt tillgänglig statistik har våldet i Sverige totalt sett inte ökat sedan början av 2000-talet. Däremot har det grova våldet med skjut- och stickvapen ökat kraftigt. Våldsbrotten tycks med andra ord ha blivit färre men värre. Även den ekonomiska brottligheten med bedrägerier och bidragsfusk har ökat mycket de senaste årtiondena.

Sedan 2015 använder polisen begreppet ”utsatt område” för att beskriva ett geografiskt avgränsat område som karaktäriseras av en låg socioekonomisk status och där kriminella har stor inverkan på samhället. Skjutningar och organiserad brottslighet är ofta förknippade med utsatta områden, men brott sker i hela Sverige och frågan är vilka samvariationer i typ av brottslighet och geografi som förekommer.

I den här rapporten till ESO undersöker Hernan Mondani och Amir Rostami brottsutvecklingen i Sverige 2011–16 med ett särskilt fokus på den geografiska dimensionen av de organiserade brotten.

Deras analyser visar bland annat att det mesta av den organiserade brottsligheten skedde i polisregion Stockholm och att motorcykelgängen, som förekom i alla polisregioner, var den mest dominanta organisationsformen under den studerade tidsperioden. Det som författarna definierar som gatugäng och maffia var färre i antal, men hade hög lokal och urban förankring. Kommuner med utsatta

områden hade mer organiserad brottslighet i de utsatta områdena än i områdena som inte klassificerats som utsatta.

För att bryta den pågående negativa brottsutvecklingen menar författarna att samhället måste öka trycket på den organiserade brottsligheten genom att fokusera både på våldet och den kriminella ekonomin. Våldsutvecklingen måste bekämpas polisiärt, men det behövs också en djupare förståelse av den kriminella ekonomins roll som kapitalgenerator och drivkraft för kriminalitet. Det är därför av stor vikt att minska möjligheterna för kriminella aktörer att organisera sig och exploatera människor och välfärdssystem. Genom till exempel utökad myndighetssamverkan, både lokalt och nationellt, kan parallellsamhällen och osund konkurrens som gynnar den organiserade brottsligheten motverkas.

Att stoppa kriminalitet och våldsutveckling står högt på den politiska agendan och jag hoppas att den här rapporten kan bidra till en informerad diskussion om vilka kriminalpolitiska åtgärder som är mest angelägna och träffsäkra. Arbetet med rapporten har följts av en referensgrupp bestående av personer med god insikt i frågorna. Gruppen har letts av Mikael Sandström, tidigare ledamot i ESO:s styrelse. Som alltid i ESO-sammanhang svarar författarna själva för innehåll, slutsatser och förslag i rapporten.

Stockholm i april 2023

Karolina Ekholm
Ordförande i ESO

Författarnas förord

Den här rapporten handlar om den organiserade brottslighetens rumsliga dimension. Rapporten vänder sig till en bredare målgrupp som är intresserad av kriminalpolitik samt till personer, både inom och utanför akademin, med ett intresse för brottslighetens organisering. Det har därför varit viktigt för oss att på ett förenklat sätt redogöra för komplexiteten med att studera brottsligheten. Rapporten har därför också en förhållandevis lång inledning och beskrivning av relevanta aspekter av studier om geografins betydelse för kriminell organisering. Den här rapporten har varit ett gemensamt arbete av oss och vi två är ensamt ansvariga för dess innehåll och slutsatser. Vi vill dock tacka Henrik Aldén som har varit behjälplig i de geografiska analyserna samt Linn Axelsson och Hanna Hjelm som varit behjälpliga med översikten av tidigare forskning om geografins brottsmönster.

Framför allt vill vi tacka ESO och rapportens referensgrupp för att vi har fått förtroendet att skriva rapporten samt för de konstruktiva synpunkter, råd och kommentarer vi har fått under resans gång. Ordförande för referensgruppen har varit Mikael Sandström, tidigare ledamot i ESO:s styrelse, numera chef för Moderaternas riksdagskansli och tidigare statssekreterare. I övrigt ingick i referensgruppen: Anders T. Hall, polisdirektör, tidigare utvecklingschef, Nationella operativa avdelningen, Polismyndigheten och idag statssekreterare hos migrationsministern (Hall avgick ur referensgruppen när han blev statssekreterare), Matthew Lindquist, professor i nationalekonomi vid Stockholms universitet, Anna Flink, säkerhetschef i Södertälje kommun, Karl Lallerstedt, Svenskt Näringsliv, och Daniel Jahnson, Regeringskansliet. Referensgruppen har under hela projekttiden inkommit med värdefulla kommentarer och förslag som har förbättrat rapporten i sin helhet. Vidare har Gissur Erlingsson,

professor i statsvetenskap vid Linköpings Universitet och ledamot i ESO:s styrelse, bidragit med värdefulla kommentarer i skrivandets sista fas. Inom ESO:s kansli har Maria Vredin, docent i nationalekonomi och utredningssekreterare, varit samordnare för detta projekt. Ett särskilt tack till henne för koordinerings- och korrekturarbetet och även till de övriga medarbetarna på ESO:s kansli som hjälpt med färdigställandet av rapporten.

Vi vill också tacka Myndigheten för Samhällsskydd och beredskap (MSB) för att ha finansierat forskningen som den här rapporten vilar på, likaså de myndigheter som bidragit med materialet som denna forskning bygger på, inte minst Polismyndigheten. Vi hoppas att rapporten kan bidra till en djupare kunskap om den organiserade brottsligheten i Sverige.

Stockholm, mars 2023

Hernan Mondani och Amir Rostami

Innehåll

Sammanfattning **9**

Summary **15**

1 Inledning **19**

1.1 Den svenska brottsutvecklingen 22

1.2 Utvecklingen av vålds- och ekonomisk brottslighet i Sverige 25

1.3 Syfte och frågeställning 31

1.4 Rapportens disposition 32

2 Geografiska brottsmönster och kriminell organisering **33**

2.1 Geografisk kriminologi 33

2.2 Tidigare forskning i Sverige 37

2.3 Kriminell organisering 41

3 Data och metod **47**

3.1 Databeskrivning 47

3.2 Geografiska informationssystem och spatiala nätverk 52

4 Resultat **55**

4.1 Geografisk koncentration och specialisering 55

4.2 Utsatta områden 69

4.3 Sammanlänkade områden 74

5 Slutsatser 79

6 Avslutande kommentarer och åtgärdsinriktade rekommendationer 85

Referenser 91

Bilaga A 109

Sammanfattning

Sverige är en välfärdsstat som vilar på stabila sociala och politiska institutioner, med bland annat ett brett trygghetssystem, hög tillit till myndigheter och ett starkt civilsamhälle. Framgångssagan Sverige har medfört att bilden av Sverige och den svenska modellen under en stor del av 1900-talet har fungerat som ett föregångsland i den internationella politiska debatten. De senaste årens ökning av antalet skjutningar och sprängningar i kriminella miljöer har dock genererat stor uppmärksamhet kring den svenska brottsutvecklingen, inte bara i Sverige utan även internationellt. I flera länder har utvecklingen i Sverige använts som ett avskräckande exempel, och begreppet ”det svenska tillståndet” har myntats för att beskriva en negativ utveckling i en i övrigt välmående välfärdsstat. Förenklat kan man säga att den goda Sverigebilden börjar att naggas i kanten till följd av gängkonflikter och det ökade skjutvapenvåldet. Det som väcker förvåning både nationellt och internationellt är att Sverige, trots goda förutsättningar med bred social och ekonomisk trygghet, upplever betydande utmaningar med brottslighet som vanligtvis associeras med länder med omfattande sociala och politiska problem.

Vilka brottsproblem har Sverige? Den svenska brottsutvecklingen kan närmast beskrivas som en paradox. Vissa typer av brott har inte ökat, medan andra har ökat mycket kraftigt. Tillgängliga data visar att våldet, på totalnivå, inte har ökat de senaste decennierna. År 2012 hade Sverige den lägsta nivån av dödligt våld under de senaste femtio åren. Samtidigt har det skett en stadig uppgång i skjutvapenrelaterade mord och sprängningar. Även den ekonomiska brottsligheten har ökat kraftigt under 2000-talet.

Mycket av den negativa brottsutvecklingen kan tillskrivas den organiserade brottsligheten i Sverige. I ett samhällsperspektiv uppfattas brottslighet i organiserad form ofta som ett större problem än brottslighet med en ensam gärningsperson. Förändringar i brottslig-

hetens organisering med fler samarbeten i brott, i synnerhet i våldsbrott och ekonomisk brottslighet, ställer hela det svenska samhället inför nya utmaningar, något som brott med en ensam gärningsman inte gör på samma sätt. Förenklat kan utvecklingen beskrivas som att vi har fått färre men värre lagöverträdare, färre men grövre brott och, framförallt, fler brott som sker inom ett kriminellt samarbete.

Mot bakgrund av denna utveckling syftar den här rapporten till att studera den organiserade brottsligheten i Sverige med fokus på dess rumsliga aspekter. I den internationella forskningen är brottslighetens geografi ett omfattande forskningsområde. Trots relativt många studier om den organiserade brottligheten i Sverige är det dock få studier som har fokuserat på dess rumsliga aspekter. Tidigare studier har exempelvis visat att skjutvapenvåldet har en koncentration i områden som polisen definierat som utsatta områden. Även om forskningen om brottslighetens geografi och effekter i Sverige har ökat under senare år har den mest fokuserat på vissa brottstyper, inte specifikt på den organiserade brottsligheten som företeelse. En ökad förståelse för den organiserade brottslighetens geografi, mobilitet och geografiska bundenheten kopplad till olika kriminella miljöer kan ge oss bättre förutsättningar för att minska den organiserade brottslighetens handlingsutrymme.

I rapporten använder vi oss av longitudinella register för åren 2011–16 över brott och analyserar brottsliga samarbeten och den organiserade brottslighetens geografiska dimension. Specifikt tittar vi på:

1. *Vilka geografiska mönster finns, i form av skillnader och likheter i olika områdestyper? Och vilka geografiska mönster är mest framträdande?*
2. *Finns det kombinationer av brottstyper och kriminella miljöer som kännetecknar en viss typ av geografiskt område?*
3. *Vilken koppling har den organiserade brottslighetens brottsliga aktiviteter till utsatta områden?*

Bland annat undersöker vi skillnader och likheter i geografiska brottsmönster i olika kommuntyper enligt Sveriges kommuners och regioners definitioner (tidigare Sveriges kommuner och landsting, SKL), brottsligheten kopplad till utsatta områden och hur olika

typer av kriminella miljöer, såsom gatugäng och MC-gäng, verkar inom de olika kommuntyperna och de utsatta områdena. Analyserna genomförs baserat på geografiska aggregeringsnivåer, från polisregioner till kommuner, och inom kommunerna med särskilt fokus på utsatta områden. Studien av den kriminella organiseringens spatiala brottsmönster i den här rapporten genomförs i två steg. I det första steget placeras brottsmisstankarna med hjälp av geografiska informationssystem (GIS). På detta vis kartläggs koncentrationen och spridningen av brottsligheten i de olika kriminella miljöerna uppdelat i olika brottskategorier (såsom våldsbrott och ekonomisk brottslighet) över hela landet. I det andra steget undersöks den brottsliga aktiviteten hos individer som rör sig mellan olika kommuner i Sverige. Strukturen i dessa kommunlänkar analyseras med hjälp av nätverksanalys, där enheterna (noderna) i nätverket är kommuner och länkarna mellan kommuner uppstår när en individ har varit brottsmisstänkt i två eller flera kommuner.

Vi finner att polisregion Stockholm dominerar brottsfördelningen för de flesta kriminella miljöerna inom den organiserade brottsligheten, även när vi tar hänsyn till folkmängden. Vidare verkar en rollfördelning existera inom varje kriminell miljö (till exempel MC-gängmiljön), där cirka en tredjedel av medlemmarna i varje miljö har hög mobilitet och har varit misstänkta för brott i två eller fler polisregioner. De mobila individerna står för mellan 45 och 65 procent av alla brottsmisstankar i respektive miljö. Graden av mobilitet varierar dock med miljö, och speglar möjligtvis skillnader i graden av organisering i miljöerna. Vidare kan vi se att mobila individer generellt sett har fler brottsmisstankar per individ jämfört med icke-mobila individer. Andelen kvinnor är lägre bland de mobila individerna, både när man studerar fördelningen på miljönivå och totalt för alla individer inom den organiserade brottsligheten.

Mobila individer har också olika räckvidd, det vill säga hur de rör sig mellan kommuner i sina brottsliga gärningar. De kriminella miljöerna MC-gäng och nätverk har de längsta räckvidderna och finns därigenom nästan i alla svenska kommuner med sin brottslighet. Dessa miljöer skapar dock kommunnätverk med lägre grad av klustring i snitt, vilket står i kontrast till partiella organisationer, maffia och gatugäng, som tenderar att ha mellanstora värden på båda dimensionerna. Därmed framkommer tydliga mönster på miljönivå som speglar de kriminella gruppernas

organisatoriska uppbyggnad och grad av organisering. Partiella organisationer, maffia och gatugäng har lägre räckvidd, men högre lokalt samarbete, vilket är ett resultat av deras starka koncentration till olika delar av landet.

Våra slutsatser visar ett antal policyrelevanta aspekter av den organiserade brottslighetens geografi. För att vända den negativa brottsutvecklingen behöver samhället öka trycket mot den organiserade brottsligheten, med fokus på våldskapitalet och den kriminella ekonomin, utan att få tunnelseende på vissa grupper, brottstyper eller individer. Organiserad brottslighet bör betraktas som ett ekosystem där de osynliga delarna drar nytta av de synliga delarna och vice versa. Denna rapport belyser vissa geografiska aspekter av detta ekosystem.

Rapporten visar också på ett samspel mellan kriminellt samarbete på flera nivåer. Bland annat konstaterar vi att det finns mobila individer inom gängen som inte bara kan flytta människor, pengar och varor, men också som fungerar metaforiskt som humlor som pollinerar blomväxter och sprider pollen. Dessa mobila gängmedlemmar skapar därigenom nya kontakter och affärsmöjligheter på nya orter.

Vidare konstaterar vi att täckningsgraden, det vill säga i vilken grad brottsmisstankar under analysperioden kan förknippas med en geografisk plats, är som lägst gällande ekonomisk brottslighet. Detta innebär att en djupare förståelse av denna brottstyp kräver andra källor än den geografiska.

För att nå framgång med det brottsbekämpande arbetet måste även djupare kunskap och förståelse av den kriminella ekonomins roll som kapitalgenerator och kriminell drivkraft utvecklas. Likaså behöver vi veta mer om specialiseringen inom den organiserade brottsligheten. Samhällets insatser för att reducera sårbarheter ska ske tidigare, helst redan innan kraftigare förändringar på systemnivå sker. Detta kräver att Polismyndigheten i samverkan med andra myndigheter och intressenter blir bättre på att systematiskt och kontinuerligt identifiera och reducera strategiska sårbarheter i de samhällsbärande systemen samt, i proaktivt syfte, vidta åtgärder för att förhindra att sådana sårbarheter uppstår. Till exempel kan utökade kontroller och sanktioner när det kommer till förmåner från välfärdssystemen och närmare samverkan med näringslivet för att försvåra för bedrägerier vara några av dessa åtgärder.

Utifrån det faktum att Sverige är ett av världens mest resursstarka och digitaliserade länder har vi som samhälle goda förutsättningar för att, med rätt åtgärder, arbeta proaktivt för att minska den kriminella exploateringen och reducera den organiserade brottslighetens organiseringsförmåga. Vi har i den här rapporten studerat den organiserade brottslighetens rumsliga aspekter. Förhoppningsvis kan denna rapport vara en pusselbit i vår gemensamma strävan efter träffsäkra åtgärder mot den kriminalitet som för närvarande skakar vårt samhälle.

Summary

Sweden is a welfare state that rests upon stable social and political institutions, with, among other things, a comprehensive social security system, high trust in authorities and a strong civil society. The success story of Sweden and the Swedish model has meant that the image of Sweden during a large part of the 20th century was that of a leading country in the international political debate. However, the increase in gun and explosive violence within criminal milieus in recent years has generated a lot of attention regarding the Swedish crime trend, not only in Sweden but also internationally. In several countries, the development in Sweden has been as a deterrent narrative, and the term 'the Swedish condition' has been coined to describe a negative development in an otherwise prosperous welfare state.

At the same time, the Swedish crime development can best be described as a paradox. The severity of crime in Sweden depends on which types of crime are studied. Overall, violence has not increased in recent decades. In 2012, Sweden had the lowest level of fatal violence in the last fifty years, while at the same time there has been a steady rise in firearm-related homicides and explosions. Financial crime has also gone through a very negative development. Within this context, much of the negative development regarding crime in Sweden can be attributed to organized crime. From a societal perspective, crime in organized form is often perceived as a bigger problem than crime with a lone perpetrator. Recent changes in criminal organizing, with more collaborations in crime, especially for violent and financial crime, represent a new set of challenges for society.

Against the background of this development, the present report aims to study organized crime in Sweden with a focus on its geographical aspects. Internationally, the geography of crime is an

extensive area of research. In a Swedish context, and despite there being relatively many studies on organized crime, few studies have focused on its spatial aspects. These have shown, for example, that firearm violence is concentrated in areas which have been defined by the police as vulnerable areas. Research has mostly focused on geographic patterns of different types of crime and their consequences, and not specifically on the spatial dimension of organized crime. An increased understanding of organized crime's geography, mobility and geographical linkage associated with different criminal milieus can give us better conditions to reduce organized crime's maneuvering room.

We use longitudinal records for the period 2011–16 on crime and analyze criminal collaborations and the geographical dimension of organized crime. For example, we investigate differences and similarities in geographic crime patterns for different types of municipalities. We also study crime linked to vulnerable areas and the distribution across different types of criminal milieus within organized crime, such as street gangs and outlaw motorcycle gangs. The analyses are carried out at various levels of aggregation, from police regions to municipalities, and within municipalities with a focus on vulnerable areas.

We find that the Stockholm police region dominates the crime distribution for most milieus, even when the population of each police region is taken into account. Furthermore, a role differentiation appears to exist within each criminal milieu (for example, the outlaw motorcycle gang milieu), with approximately one-third of the members of each milieu having high mobility, i.e., having been suspected of crime in two or more police regions. Mobile individuals account for between 45 and 65 percent of all suspected crimes in the respective milieus. However, the degree of mobility varies depending on the gang milieu, and possibly reflects differences in the degree of criminal organizing within them. Mobile individuals also show different patterns regarding their range, i.e., how they move between municipalities in their criminal activities. Clear patterns at the milieu level emerge which reflect the criminal groups' organizational structure and organizing degree.

Our conclusions point to several policy-relevant aspects. To reverse the negative crime trend described above, society needs to increase the pressure on organized crime, with a focus on violence

capital and the illicit economy, and avoid tunnel vision on specific groups, types of crime or individuals. Organized crime should probably be considered as an ecosystem, where the invisible parts benefit from the visible parts and vice versa. This report highlights certain geographical aspects of this ecosystem. The report also shows an interplay between criminal collaboration on several levels. Among other things, we find that there are mobile individuals within the gangs who can not only move people, money and goods, but also create new contacts and business opportunities in new locations.

Furthermore, we find that the share of criminal suspicions during the analysis period for which there is geographic data is lowest when it comes to financial crime. This means that a deeper understanding of this type of crime requires other sources. To achieve success against organized crime, deeper knowledge and understanding of the role of the illicit economy as a capital generator and criminal driving force must also be developed.

Based on the fact that Sweden is one of the world's most resourceful and digitized countries, there exist all the conditions to implement the right measures to reduce criminal exploitation and reduce organized crime's ability to organize. In this report, we have tried to study the spatial aspects of organized crime. Hopefully, it can be a piece of the puzzle in our joint pursuit of effective measures against this form of crime.

1 Inledning

Sverige är en välfärdsstat som vilar på stabila sociala och politiska institutioner, med bland annat ett brett trygghetssystem, hög tillit till myndigheter, ett starkt civilsamhälle och ett högt valdeltagande. I en genomgång av 49 jämförande internationella index och rankningar som berör allt från demokrati och social rättvisa till företagande och korruption, visar medieforskaren Jesper Strömbäck (2022) att Sverige regelmässigt rankas bland de tio främsta länderna och i drygt hälften av fallen som ett av de fem främsta länderna. Framgångssagan om Sverige och den svenska modellen har medfört att bilden av Sverige under en stor del av 1900-talet fungerat som ett föregångsland i den internationella politiska debatten (Andersson och Hilson 2009). Den goda Sverigebilden börjar dock att utmanas med anledning av gängkonflikter och det ökade skjutvapenvåldet (Stockholms Handelskammare 2022; Svenska institutet 2022).

De senaste årens ökning av skjutningar mellan kriminella gäng i Sverige har genererat stor uppmärksamhet för Sverige och den svenska brottsutvecklingen, inte bara bland svenska väljare och debattörer utan även internationellt. Det som väcker förvåning är att Sverige, trots goda förutsättningar med bred social och ekonomisk trygghet, upplever betydande problem med gängskjutningar och sprängningar som i vanliga fall förknippas med länder med omfattande sociala och politiska problem. Den tyska tidningen *Bild* utnämnde nyligen Sverige som ”det farligaste landet i Europa”, som ett ”före detta nordiskt mönsterland” som ”har blivit till en verklig mardröm” (Raagaard 2021). Stockholms Handelskammare (2022) ställer en retorisk fråga om Sverigebilden håller på att ”skjutas sönder”. Den positiva Sverigebilden ifrågasätts alltmer med anledning av skjutvapenvåldet i kriminella miljöer. Natos tidigare ordförande och Danmarks tidigare statsminister Anders Fogh Rasmussen har i en intervju sagt att han ”använder ofta Sverige som

ett avskräckande exempel" (Neuding 2018). Ledaren för den norska Fremskrittspartiet, Sylvi Listhaug, har varnat Norges medborgare för att låta Norge bli ett nytt Sverige där "det svenska tillståndet" mycket väl skulle kunna spridas till Norge (Milne 2017).

Nationellt har brottslighet seglat upp som den viktigaste politiska frågan för svenska väljare. Den nationella SOM-undersökningen 2021, som presenterades under våren 2022, visade att 57 procent av svenskarna anser att utvecklingen i landet går åt fel håll och på frågan rörande viktiga samhällsproblem pekar 41 procent ut brottslighet som det viktigaste samhällsproblemet. Detta är en rekordnivå där brottslighet hamnar högre än både sjukvård och invandring/integration som stora samhällsproblem i Sverige. Organiserad brottslighet är också den fråga som flest svenskar (67 procent) anger att de oroar sig för inför framtiden, att jämföras med 48 procent i den SOM-undersökning som gjordes hösten 2017. Det finns även ett omfattande stöd för "hårdare tag" mot brott bland respondenterna, där 90 procent av de tillfrågade vill se skärpta straff för gängkriminella. Enbart 3 procent anser att detta skulle vara ett dåligt förslag. Förslaget om hårdare straff för gängkriminella är därmed det mest populära och förenande förslaget som funnits i SOM-undersökningarna på över tio år (Göteborgs universitet 2021; 2022).

Kampen om bilden av Sverige, både nationellt och internationellt, kan ses som ett uttryck för hur politiska aktörer väljer att gestalta eller rama in verkligheten för att därigenom tillskansa sig ett "problemformuleringsprivilegium" i syfte att beskriva vilka politiska åtgärder som krävs (Strömbäck 2022, s. 8). I sådana lägen är det lätt hänt att missuppfattningar och osanningar uppstår. Strömbäck (2022, s. 9) menar att "till att börja med skapar det starka incitament för politiker och andra politiska aktörer att bortse från forskning och fakta som inte stämmer överens med den verklighetsbild de försöker etablera, vilket leder till att nyanserna i en verklighet som oftast varken är svart eller vit går förlorade. Det bidrar också till spridningen av desinformation, det vill säga spridningen av osann eller vilseledande information i syfte att påverka människors åsikter och verklighetsuppfattningar". I det här avseendet är frågor om brott och straff centrala.

Brottslighet är ett område som väcker starka känslor och det är därför inte överraskande att lag och ordning, trots den globala pandemin, Rysslands invasion av Ukraina, och ett historiskt skifte i

säkerhetspolitiken med en medlemskapsansökan i Nato, har varit ett dominerande ämne både före och efter valet 2022. Kriminalpolitik är nämligen ett område som sedan kalla krigets slut fått allt större politisk betydelse. Efter Sovjetunionens fall försvann det externa hotet mot västvärlden, vilket gjorde kriminalpolitiken till en arena för politisk profilering och uppvisning av handlingskraft i flera länder. Genom att uppvisa politisk vilja att ta krafttag mot brottslighet, inte sällan genom utspel om nya lagförslag, har politiska partier både kunnat mobilisera gamla väljare och övertyga nya väljare (Andersson och Nilsson 2017; Tham 2018).

Mot bakgrund av brottsutvecklingen och det kriminalpolitiska intresset syftar denna rapport till att undersöka utvecklingen av brottsligheten i Sverige med ett särskilt fokus på den geografiska dimensionen av de organiserade brotten. Vi vill undersöka den geografiska aspekten av brott eftersom brottslighetens koncentration till vissa utpekade områden har varit en av de viktigaste inslagen i den kriminalpolitiska och polisiära inriktningen sedan 2015. Inte sällan har utpekade områden, såsom socialt utsatta områden, vävts ihop med skjutningar och utvecklingen av organiserad brottslighet (Justitiedepartementet 2017; se t.ex. Polismyndigheten 2019). Vi har i tidigare studier kartlagt olika dimensioner av den organiserade brottsligheten såsom utbildningsnivå, psykisk ohälsa, omfattning av brottslighet, samarbete mellan gängen med mera (Rostami et al. 2018a; Rostami och Mondani 2019; Mondani och Rostami 2022c). Den här rapporten syftar till att komplettera vår tidigare forskning på området genom att fokusera på den geografiska dimensionen av organiserad brottslighet för tidsperioden 2011–16.[1] Vår förhoppning är att genom ökad kunskap om den organiserade brottslighetens landskap kunna bidra till mer träffsäkra kriminalpolitiska förslag och brottsförebyggande åtgärder i allmänhet och mot organiserad brottslighet i synnerhet.

[1] För vidare diskussion om rapportens empiriska material och undersökningsperiod se kapitel 3 om data och metod.

1.1 Den svenska brottsutvecklingen

Innan vi diskuterar brottslighetens utveckling och omfattning är det viktigt att understryka några grundläggande drag om statistik rörande brott och utsatthet.[2] Dessa är:

- Det finns flera sätt att mäta brottslighet.
- Det finns flera statistikkällor som täcker olika tidsperioder, men var för sig ger ingen av dem en komplett bild av brottsligheten.
- Stora delar av brottsligheten är dold och synen på brott är föränderlig i tid och rum.
- Genom att jämföra olika statistikkällor, och med hjälp av kunskaper om hur statistiken är beskaffad, kan man dock ofta få en mer adekvat bild av brottsproblematiken.
- Det är lättare att beskriva brottslighetens utveckling än brottslighetens omfattning.
- Det finns två områden av konsensus i studier av organiserad brottslighet: (1) det råder inget tvivel om att organiserad brottslighet existerar; men (2) det finns heller ingen allmänt accepterad definition av organiserad brottslighet (Finckenauer 2005; von Lampe 2016).

När vi gör generella bedömningar av brottsutvecklingen, exempelvis utvecklingen av våldsbrott, finns det flera olika faktorer som kan påverka statistiken såsom synen på vissa handlingar och förändringar av den straffrättsliga definitionen av vissa handlingar. Den officiella statistiken över polisanmälda brott påverkas exempelvis av de attityder som gäller i samhället angående olika (brottsliga) handlingar (Sarnecki och Carlsson 2020). Estrada (2017, s. 35) beskriver exempelvis att nästan inga ungdomar lagfördes för misshandel under 1920-talet. Det menar han inte berodde på att ungdomar inte utövade våld, snarare handlar det om att deras våldsutövning kontrollerades på annat sätt. Det innebär att den så kallade *anmälningsbenägenheten* är något som förändras över tid, vilket kan leda till både fler och färre anmälningar beroende på vad som

[2] För vidare läsning se Brottsförebyggande rådets (Brå) information om brottsstatistik. https://bra.se/statistik/om-brottsstatistiken.html

uppfattas som brottslighet i samhället. Samhällets syn på sexuellt våld är ett exempel på hur den straffrättsliga definitionen av en handling förändrats över tid, vilket resulterat i en skärpt och vidgad syn om vad som räknas som våldtäkt, vilket i sin tur påverkar omfattningen av antalet registrerade sexualbrott. Under de tjugo åren från 2000 till 2019 har antalet anmälningar om våldtäkt per 100 000 invånare nästan trefaldigats, från drygt 20 till drygt 60. Tittar vi närmare på statistiken visar det sig att utvecklingen av anmälningar som rör olika typer av våldtäkt har utvecklats på olika sätt. Vissa har inte förändrats alls medan andra typer har ökat kraftigt. Sedan lagändringen 2005 (då utnyttjande av person i hjälplöst tillstånd ändrades från sexuellt tvång till våldtäkt) har antalet utomhusvåldtäkter, den typ av våldtäkt som många kvinnor oroar sig mest för, inte ökat. Men inomhusvåldtäkter, som i större utsträckning omfattas av den vidgade definitionen, har däremot ökat kraftigt och drar därmed upp hela brottskategorin våldtäkt (för vidare läsning se Holmberg 2022).

Vidare kan strukturer som ger motiverade förövare tillfälle att begå brott, så kallade tillfällighetsstrukturer, förändras och leda till kraftig nedgång eller uppgång i antalet anmälda brott. Exempelvis minskade anmälningar om bilstöld från 63 000 år 2000 till knappt 9 000 år 2021, trots att antalet personbilar ökat från närmare fyra miljoner till fem miljoner under samma period.[3] Detta beror bland annat på införandet av elektroniska stöldskydd på personbilar kring sekelskiftet, vilket avsevärt försvårat stölder av personbilar. Bedrägerier är, å andra sidan, en brottstyp som ökat kraftigt under 2000-talet.

Enligt Polismyndigheten anmäldes under perioden 1993–2006 i genomsnitt 53 000 bedrägeribrott per år. Antalet anmälda bedrägeribrott ökade med 35 procent under 2007 och fortsatte sedan att öka. År 2010 hade antalet anmälda bedrägeribrott ökat med 100 procent jämfört med 2006. Antalen anmälda bedrägeribrott fortsatte sedan att öka i snabb takt under 2010-talet. Under 2020 anmäldes 218 308 bedrägeribrott vilket motsvarar en ökning på 280 procent jämfört med 2006. Detta tillskrivs bland annat den snabba teknologiska förändringen med bland annat introduktionen av ny teknik inom bank- och finansväsendet och omfattande digitalisering av handel och kommunikation (Polismyndigheten 2021b, s. 13). Det innebär

[3] Källa: Anmälda brott Brottsförebyggande rådet (Brå) och Trafikanalys statistik.

att det kan ske förändringar i samhället som inte har med kriminalpolitik att göra, men som indirekt har betydande påverkan på brottslighetens utveckling (Cohen och Felson 1979).

Den officiella brottsstatistiken innehåller även en rad olika felaktigheter. Exempelvis visar den officiella brottsstatistiken över anmält dödligt våld på cirka 350 mord och dråp per år, vilket är cirka tre gånger fler än den faktiska nivån. Det vet vi nämligen eftersom Brottsförebyggande rådet (Brå) har gått igenom samtliga fall av anmält dödligt våld. Exempelvis visar Brås genomgång att under 2021 kunde 113 fall av dödligt våld konstateras, vilket utgjorde 27 procent av samtliga händelser som anmäldes som mord, dråp eller barnadråp under det året. Det beror bland annat på att de anmälda brotten om dödligt våld inkluderar även händelser som efter utredning visar sig vara annat än brott, exempelvis självmord, olycka med mera (Brå 2021b). De konstaterade fallen av dödligt våld ligger i linje med Socialstyrelsens dödsorsaksstatistik som innehåller statistik om dödsorsaker sedan 1987. Detta, samtidigt som definitionen av dödligt våld varit konstant och olika länder har liknande definition, gör att vår kunskap om hur det dödliga våldet har utvecklats och hur Sverige förhåller sig jämfört med andra länder vilar på goda kvantitativa underlag (för vidare läsning se Sarnecki 2022; Westfelt 2022). Det dödliga våldet kan utgöra ett intressant mått för att undersöka brottsutvecklingen i samhället.

Vi kan således kombinera olika datakällor för att göra våra analyser om brottsutvecklingen och omfattningen av brott mer träffsäkra. En del av dessa källor, såsom dödsorsaksstatistiken och sjukvårdsstatistiken, påverkas mindre av förändrade attityder i samhället medan andra källor, exempelvis brottsofferundersökningar och självrapporterade undersökningar, påverkas i större utsträckning (Sarnecki och Carlsson 2020). Det finns således flera sätt att mäta brottsligheten och sällan ger endast en källa en rättvisande bild av brottsligheten. Många gånger adresserar studier olika tidsperioder eftersom både underlaget och frågeställningen kan variera beroende på vilken brottstyp som studeras. Exempelvis finns lagföringsstatistik från 1973 medan misstankestatistiken är tillgänglig från och med 1995. Därför är det viktigt att inte dra förhastade och förenklade slutsatser på fakta som bygger på begränsade mätpunkter, olika källor och tidsperioder. Genom att jämföra olika statistikkällor kan man, med hjälp av kunskaper om hur statistiken

är beskaffad, studera trender över längre tidsperioder och få en mer adekvat bild av brottsproblemen.

1.2 Utvecklingen av vålds- och ekonomisk brottslighet i Sverige

Vad visar det statistiska underlaget om våldets och den ekonomiska brottslighetens utveckling? Totalt sett har våldet varken ökat eller blivit grövre de senaste decennierna. Tittar vi på Socialstyrelsens patientregister, som är en av de mer tillförlitliga statistiska datakällor vi har att utgå ifrån, har antalet personer som uppsöker vård med anledning av övergrepp av en annan person stadigt minskat under 2000-talet. Enligt siffror från Socialstyrelsen är antalet inskrivna på sjukhus till följd av våld under 2021 knappt 1 400 personer vilket är det lägsta antalet som har uppmätts under perioden 2001–21. Sedan början av 2000-talet har antalet personer som skrivs in på grund av övergrepp av annan person minskat med ungefär 38 procent (Socialstyrelsen 2022). Tittar vi närmare på den officiella brottsstatistiken som sammanställs av Brå kan vi notera att antalet anmälda fall av misshandel ökade under 1990-talet respektive 2000-talets inledning för att sedan minska. Minskningen handlar framför allt om anmälda fall av misshandel av en för offret okänd förövare. Antalet anmälda misshandelsbrott ökade totalt med omkring 45 procent mellan 2000 och 2015. Den kraftiga ökningen under 2000-talets inledning kan härledas till nya direktiv inom polisen och en allmänt ökad uppmärksamhet på våldsbrott samt minskad tolerans för våldsbrott. Totalt anmäldes 81 600 misshandelsbrott 2021. Under den senaste tioårsperioden (2012–21) har antalet anmälda misshandelsbrott legat mellan 79 900 och 88 000 brott, där den lägsta nivån uppmättes 2013. År 2021 hade antalet anmälda misshandelsbrott minskat med 6 procent jämfört med 2012 (Brå 2017; 2022c). Ungefär samtidigt, 2012, hade Sverige den lägsta nivån av dödligt våld under de senaste femtio åren.

Det dödliga våldet har sedan 1980-talets slut minskat i Sverige, liksom i flera andra västländer. Nedgången började under första halvan av 1990-talet och fortsatte fram till början av 2010-talet. I relation till befolkningsutvecklingen har därför antalet offer för dödligt våld minskat med närmare en tredjedel när början av

1990-talet jämförs med början av 2010-talet (Brå 2015). Även med hänsyn tagen till den kraftiga ökningen av de senaste årens dödliga skjutvapenvåld så motsvarar nu det dödliga våldet totalt tolv avlidna per miljon invånare. Det är den högsta nivån på länge, men fortfarande lägre än nivån kring 1990, då den motsvarade 14–15 (mindre än 120 fall) avlidna per miljon invånare (Brå 2021a). I absoluta tal var antalet i genomsnitt 91 fall för (2002–06), för att sedan öka till 92 fall för de två efterkommande perioderna (2007–11 och 2012–16). För den senaste femårsperioden (2017–21) har nivån legat på i genomsnitt 114 fall per år (Brå 2022b).

Sedan den historiskt låga nivån av dödligt våld 2012 har det dödliga skjutvapenvåldet ökat kraftigt, och med det också det totala dödliga våldet. Det är just beträffande det skjutvapenrelaterade våldet som en kraftig förskjutning noteras, både i Brås statistik om konstaterade fall av dödligt våld och i Socialstyrelsens patient- och dödsorsaksstatistik. Antalet personer som skrivs in på sjukhus på grund av skador tillfogade av stickvapen har ökat 39 procent sedan 2001 och antalet personer som skrivs in på sjukhus till följd av skador tillfogade av skjutvapen har ökat med 200 procent sedan 2001 enligt siffror från Socialstyrelsen (Socialstyrelsen 2022). Notera att samtidigt är det totala antalet inskrivna på sjukhus till följd av våld det lägsta som har uppmätts under mätperioden 2001–21. Sedan början av 2000-talet har antalet personer som skrivs in på grund av skador (övergrepp) tillfogade av en annan person minskat med ungefär 38 procent. Vidare visar studier av det svenska traumaregistret SweTrau[4] att under de senaste tio åren har antalet traumapatienter med penetrerande skador, som skjut- och stickskador, ökat i Sverige. Den stora andelen orsakas av stickvapen, men både stick- och skottskador har stadigt ökat under denna tidsperiod. Den absoluta majoriteten av dessa patienter har skador mot huvud och hals, något som har ökat under senaste tio åren, där följden är att cirka hälften av dem som utsatts dör (Arborelius et al. 2022; Günther et al. 2021).

Medan dödligt våld i nära relation har minskat sedan 2006 och den lägsta nivån av dödligt våld de senaste fem decennierna var 2012,

[4] SweTrau (Svenska Traumaregistret) fokuserar på svåra skadefall orsakade av trafikolyckor, fall och annat yttre våld. Valet av ingående variabler har gjorts i ett europeiskt konsensusarbete med experter på trauma från Skandinavien, Storbritannien, Tyskland och Italien. Arbetet bar namnet ”The revised Utstein Template for Uniform Reporting of Data following Major Trauma, 2009”.

så visar även den officiella brottsstatistiken att det dödliga skjutvapenvåldet har ökat kraftigt under 2000-talet, särskilt under de senaste tio åren. I början av 2000-talet utgjordes drygt 20 procent av allt dödligt våld i Sverige av skjutvapenvåld. I slutet av 2010-talet, stod skjutvapenrelaterade fall för drygt 42 procent av det dödliga våldet. Det kan jämföras med att det västeuropeiska genomsnittet, där 13 procent av det dödliga våldet är skjutvapenrelaterat (Sturup et al. 2019). Den kraftiga ökningen medför att skjutvapenvåldet från och med 2013 bidrar till att det dödliga våldet totalt sett ökar i Sverige. Dessvärre inträffade 61 fall av dödligt skjutvapenvåld i Sverige under 2022 vilket gör det året till det dödligaste beträffande skjutvapenvåldet i Sverige (Polismyndigheten 2023).

När det gäller dödligt våld med skjutvapen ligger Sverige idag högt i den europeiska statistiken, med omkring fyra avlidna per miljon invånare, som kan jämföras med det europeiska genomsnittet som motsvarar cirka 1,6 avlidna per miljon invånare (Brå 2021a). Vidare har tidigare studier konstaterat att en stor andel av skjutvapenvåldet är koncentrat till vissa geografiska områden som till stor del sammanfaller med områden som polisen definierar som socialt utsatta områden. Men skjutvapenvåldet är inte jämnt fördelat inom de socialt utsatta områdena; snarare förekommer det en koncentration inom dessa områden till platser med öppen narkotikahandel. Förenklat kan man beskriva det som att det förekommer en högre koncentration av skjutningar i utsatta områden jämfört med andra områden, och det förekommer fler skjutningar vid platser med öppen narkotikahandel. När platser med öppen narkotikahandel ligger i utsatta områden är koncentrationen av skjutningar mycket högre, och detta gäller särskilt i Stockholm (Gerell et al. 2021; Sturup et al. 2018). Sammantaget följer brottsutvecklingen i Sverige avseende våldet ofta internationella trender, men här skiljer sig de senaste årens ökning av skjutvapenvåldet i Sverige kraftigt från ovan nämnda internationella trender. Dock visar nya undersökningar från några jämförbara länder på en liknande negativ utveckling. Det är därför för tidigt att avgöra om utvecklingen i Sverige är unik eller om Sverige bara ligger ”steget före” i en eventuell ny framväxande internationell trend (Westfelt 2022).

Förutom våldsutvecklingen kan en negativ utveckling av den ekonomiska brottsligheten också noteras. Men innan vi diskuterar den är det viktigt att nämna att till skillnad från våldsbrottslighet där

vi har tillgång till relativt säkert statistiskt underlag, bygger omfattningen av den ekonomiska brottsligheten och brottsvinster från denna inte på data med samma tillförlitlighet. Det beror dels på ett omfattande mörkertal, dels på att beräkningar av brottsvinster oftast bygger på undersökningsmetoder som går ut på att uppskatta omfattningen av mörkertalen, metoder som har kritiserats för att inte hålla vetenskaplig tillförlitlighet (Altermark och Nilsson 2017; 2020).

Med det sagt så har olika aktörer som Polismyndigheten, Försäkringskassan, Skatteverket, Ekonomistyrningsverket, statliga utredningar med flera försökt att uppskatta omfattningen av den ekonomiska brottsligheten. Enligt Polismyndigheten genererar exempelvis bedrägeribrott drygt tre miljarder kronor i brottsvinster per år (Regeringskansliet 2022). De svenska sakförsäkringsbolagen utredde under 2021 10 588 fall och nekade skador för 505 miljoner kronor på grund av misstänkta bedrägerier och oklara försäkringsfall. De uppskattar att försäkringsbedrägerier utgör minst 5 – 10 procent av samtliga skadeersättningar, vilket innebär cirka 3,5–7,0 miljarder kronor i brottsvinster per år (Svensk Försäkring och Larmtjänst 2022). Summan av felaktiga utbetalningar orsakade av avsiktliga fel av den enskilde, uppskattas till mellan drygt 8 och 20 miljarder kronor varje år (SOU 2022). De svarta inkomsterna uppskattas till drygt 90 miljarder kronor enligt Skatteverket, vilket motsvarar cirka 6 procent av de totala arbetsinkomsterna och 2,3 procent av Sveriges BNP årligen (Skatteverket 2021). Det kan jämföras med brottsvinsterna från narkotikamarknaden som är betydligt lägre men som haft en mycket tongivande roll i kriminalpolitiken de senaste tre decennierna. Enligt Polismyndigheten omsätter narkotikahandeln i Sverige mellan 10 och 15 miljarder kronor, varav 80 procent återinvesteras i den illegala marknaden, vilket ger en uppskattad vinstmarginal på mellan 1,8 och 2,8 miljarder kronor (Polismyndigheten 2021). Sammanlagt uppskattas den kriminella ekonomin omfatta mellan 100–150 miljarder kronor årligen (Polismyndigheten 2023b). Även om hela den summan inte kan kopplas till den organiserade brottsligheten är summan så pass omfattande att även en liten andel av den kan ge den organiserade brottsligheten viktiga resurser för att kunna verka och växa.

Under 2021 anmäldes sammanlagt 195 902 bedrägeribrott. Jämfört med 2012 har de anmälda bedrägeribrotten ökat med 52 procent. År 2021 anmäldes 21 600 bidragsbrott. Jämfört med 2012 har de anmälda bidragsbrotten totalt ökat med 157 procent (Brå 2022a). De negativa utvecklingarna av bidragsbrott, bedrägerier och skjutningar över tid verkar till och med korrelera under 2000-talet (Mondani och Rostami 2022a; Polismyndigheten 2022). Ekonomisk brottslighet utgör en grundinkomst för den organiserade brottsligheten, där ekonomiska tillgångar genererar större handlingsutrymmen för gängen och dess medlemmar och skapar fler möjligheter till återinvesteringar i annan brottslighet, till exempel narkotikabrottslighet, vilket i sin tur kan generera möjliga konfliktytor i de kriminella miljöerna, och på så sätt driva på de kriminella konflikterna.

Vidare har vi i tidigare studier konstaterat att både organiseringsgraden och omfattningen av samarbete i brott vad gäller vålds- och ekonomisk brottslighet har ökat både i absoluta tal och per capita. I fråga om våldsbrott har forskare noterat en ökning med 60 procent av brott (per capita) där två till fem individer samarbetar, och 111 procent där sex eller fler individer samarbetar i ett brottsupplägg. Beträffande ekonomisk brottslighet noteras en ökning på 116 procent av brott (per capita) där tre till fem samarbetar, och 371 procent ökning där sex eller fler individer samarbetar (Mondani och Rostami 2022a). Med andra ord har delar av brottsligheten blivit än mer organiserad.

1.2.1 En summering

Om vi ska summera den svenska brottsutvecklingen kan den förenklat beskrivas som en paradox (för vidare beskrivning se Rostami 2022; Sarnecki och Rostami 2022). Som vi har beskrivit tidigare har våldet i det svenska samhället totalt sett inte ökat eller på totalen blivit grövre sedan början av 1990-talet. Samtidigt har det grova våldet kopplat till skjut- och stickvapen ökat kraftigt, och en omfattande kriminell ekonomi har utvecklats som upprätthålls genom bedrägerier mot privatpersoner, företag och staten. Till exempel är det färre ungdomar som begår brott, men de som begår brott begår värre brott. Det finns därmed en kraftig snedfördelning

av våldsbrottsligheten, där en mycket liten andel unga män står för majoriteten av de lagförda våldsbrotten och där debutåldern för grova våldsbrott sjunker (Sivertsson et al. 2022). Utvecklingen i detta avseende kan förenklat beskrivas som att vi har fått färre men värre lagöverträdare, mindre men grövre brottslighet. Vidare har skjutvapenvåldet en rumslig aspekt med en kraftig koncentration i områden som polisen definierat som utsatta områden. Den rumsliga koncentrationen kan vi även finna när det gäller andra företeelser som också haft negativ utveckling, nämligen våldsbejakande extremism (Gustafsson och Ranstorp 2017). Den våldsbejakande islamistiska miljön är främst koncentrerad till utsatta områden i storstäderna. Den högerextrema miljön är också koncentrerad till bland annat regioner som sedan 1930-talet haft stark koncentration av nationalsocialistiska sympatier, exempelvis Värmland, Västkusten och Skåne (Lööw 2015).

I den internationella forskningen är brottslighetens geografi ett omfattande forskningsområde där den organiserade brottslighetens rumsliga aspekter har uppmärksammats (Sergi och Storti 2021). Forskare har exempelvis tittat på globaliseringens effekter på strukturer inom kriminella organisationer. Utvecklingen har gått från 90-talets hierarkiska organisationer till dagens flexibla kriminella nätverk, vilket har möjliggjort expansionen av kriminell påverkan ut i nya marknader (Siegel 2017). Även om denna omvandling är som mest relevant i organisationer med hög organiseringsgrad, är det inte osannolikt att den nya tekniken, globalisering och urbanisering kommer att påverka mer lokalt bundna kriminella grupperingar, som till exempel gatugäng. En nyligen publicerad artikel visar att i takt med ökad kriminell organisering, får gängen även ökad geografisk räckvidd i sin brottslighet (Mondani och Rostami 2022b). Tidigare studier har exempelvis visat att vissa typer av organiserade grupperingar siktar på att ”kontrollera rummet”, det vill säga ett avgränsat geografiskt område (Sergi och Storti 2021). Vidare har studier visat att yngre kriminella reser i snitt kortare distanser än de äldre kriminella (Baldwin et al. 1976; Gabor och Gottheil 1984; Levine och Lee 2013; Townsley 2016). Ett liknande mönster har hittats angående kön, där kvinnliga brottslingar reser kortare avstånd än manliga brottslingar (Townsley 2016).

I ett samhällsperspektiv uppfattas brottslighet i organiserad form ofta som ett större problem än brottslighet med en ensam

gärningsman. Förändringar i brottslighetens organisering med fler samarbeten i brott, i synnerhet våldsbrott och ekonomisk brottslighet (Mondani och Rostami 2022a), ställer hela det svenska samhället och dess olika aktörer inför nya utmaningar. Inte minst gäller detta behovet av att skapa empiriskt grundade lägesbilder för ett mer träffsäkert brottsförebyggande arbete (Rostami 2022). Även om forskning om brottslighetens geografi och dess effekter i Sverige har expanderat på senare år (t.ex. Ceccato et al. 2019; Gerell 2018a; Gerell et al. 2021; Guldåker et al. 2021; Wilhelmsson et al. 2022) har dessa studier varit fokuserade på geografiska mönster av olika brottstyper och dess konsekvenser och inte specifikt på den organiserade brottslighetens rumsliga dimension. Vi menar att en ökad förståelse om den organiserade brottslighetens mobilitet, och den rumsliga bundenheten kopplad till kriminella miljöer har potentialen att ge oss bättre förutsättningar för att identifiera motåtgärder, minska den organiserade brottslighetens handlingsutrymme och därmed dess samhälleliga konsekvenser.

1.3 Syfte och frågeställning

Mot bakgrund av den brottsutveckling som redovisades ovan samt behovet av att få en ökad förståelse för rumsliga aspekter av organiserad brottslighet är syftet med denna rapport att skapa en vetenskapligt grundad kunskapsbild med särskilt fokus på rumsliga aspekter av brottslighet som sker i organiserad form, det vill säga organiserad brottslighet. Vi använder oss av longitudinella register för åren 2011–16 över brott och analyserar brottsliga samarbeten och den organiserade brottslighetens geografiska dimension. Specifikt kommer vi att titta på:

1. *Vilka geografiska mönster finns, i form av skillnader och likheter i olika områdestyper? Och vilka geografiska mönster är mest framträdande?*
2. *Finns det kombinationer av brottstyper och kriminella miljöer som kännetecknar en viss typ av geografiskt område?*
3. *Vilken koppling har den organiserade brottslighetens brottsliga aktiviteter till utsatta områden?*

1.4 Rapportens disposition

Rapporten är strukturerad på följande vis. I kapitel 2 beskriver vi rapportens teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning om brottslighetens geografiska aspekter. I kapitlet introduceras även kriminell organisering som utgör det analytiska ramverket i rapporten. I kapitel 3 presenteras de empiriska materialen och de vetenskapliga metoderna som rapporten bygger på. Kapital 4 presenterar våra resultat där bland annat relationen mellan brottsliga samarbeten och utsatta områden redovisas. Särskilt fokus läggs på mobila individers roll, det vill säga individer som misstänks för brott i flera geografiska regioner. Kapitel 5 sammanfattar slutsatserna från resultaten, och slutligen presenteras åtgärdsinriktade rekommendationer i kapitel 6.

2 Geografiska brottsmönster och kriminell organisering

2.1 Geografisk kriminologi

Diskussionen om de så kallade problemområdena, utanförskapsområdena, eller utsatta områdena, som är benämningar på geografiskt avgränsade områden som dras med ett antal sociala problem såsom brottslighet, arbetslöshet med mera är inte ny. Den ojämna geografiska fördelningen av brottslighet har länge varit en viktig kriminologisk fråga. Den belgiska sociologen Adolphe Quetelet (1842) upptäckte redan i mitten av 1800-talet att den franska brottsligheten skiljde sig mellan olika franska regioner. En del regioner karaktäriserades av höga koncentrationer av våldsbrott, samtidigt som koncentrationen av egendomsbrott var betydligt lägre. Dessutom upptäckte Quetelet att egendomsbrotten var mycket vanligare i norra delen av Frankrike, som var betydligt rikare än den södra delen. Den största koncentrationen av egendomsbrott fanns i storstadsområden, särskilt i Paris. Vidare fann Quetelet att en del brott var vanligare under vissa säsonger, däribland att samtidigt som våldsbrotten ökade under sommarmånaderna, minskade de under vintermånaderna. Quetelet upptäckte även det motsatta: egendomsbrotten ökade under vintermånaderna men minskade under sommarmånaderna. Liknande brottsmönster av rumslig- och säsongskaraktär har i modern tid observeras i Nederländerna och i Belgien (Weisburd et al. 2009).

I början av 1900-talet flyttades forskningen om sambandet mellan kriminalitet och miljö till USA, där denna forskning framför allt kom att bli central vid universitetet i Chicago. Kriminologerna Clifford R. Shaw och Henry D. McKay lanserade 1942 den numera klassiska *Chicagoskolan*, där brottsfrekvensen kopplades till en rad olika faktorer, däribland socioekonomiska svårigheter, hög befolk-

ningsomsättning och hög grad av etnisk mångfald (Shaw och McKay 1942). Shaw och McKay kombinerade kriminellas bostadsadresser och folkräkningsdata för att skapa kartor över brottsfrekvens över kvadratkilometerområden. Kartorna visade att brottsligheten var som mest koncentrerad till stadskärnan, och minskade med avståndet till stadskärnan. Snarlika geografiska mönster kunde återfinnas i flera andra städer i USA. De mest brottsbelastade områdena kännetecknades av stor social rörlighet och befolkningstäthet. Dessa områden var oftast befolkade av människor med lägre ekonomiska och sociala resurser, exempelvis nyanlända fattiga migranter. Men brottslighetens fördelning förändrades inte trots att den etniska sammansättningen i dessa områden förändrades med tiden genom att gamla migranter, i takt med sin integration, flyttade ut och nya migrantgrupper flyttade in i dessa problemfyllda områden (Sarnecki 2016; Sarnecki och Carlsson 2020). Till skillnad från Quetelet, som fokuserade på brottslighet på regional skala, prioriterade Shaw och McKay den urbana skalan, särskilt klustringen av brott i utsatta stadsdelar. Under 1990-talet fortsatte den amerikanske sociologen Robert Sampson i Shaw och McKays forskningstradition (Sampson et al. 1997).

Under 1970-, 80- och 90-talen växte det fram ett annat perspektiv för att förstå den spatiala fördelningen av stadsbrottslighet. Flera forskare bidrog med olika teorier och förklaringsmodeller, bland annat bidrog kriminologerna Cohen och Felson (1979) med den så kallade *rutinaktivitetsteorin*, Brantingham och Brantingham (1995) med *brottsmönsterteorin* samt Cornish och Clarke (1987) med *teorin om rationellt val*. Dessa teorier flyttar fokus från socioekonomiska faktorer i utsatta stadsdelar till rums- och tidsmässiga faktorer där brott äger rum. En av hörnstenarna i dessa teorier är att brottsligheten inte koncentreras till stadskärnan för att brottslingar råkar bo där, utan för att många människor tenderar att samlas just i det området. Flertalet studier har visat att brottsligheten är högre i de områden där det säljs alkohol, där det finns kommersiella anläggningar eller där många människor vistas såsom skolor, rekreationsanläggningar, parker med mera (se Block och Block 1995; Gerell et al. 2021; Groff och McCord 2012; Hipp et al. 2017; LeGrange 1999; Loukaitou-Sideris et al. 2002; Poister 1996; Roncek och Maier 1991).

Gällande olika typer av markanvändning har forskningen även visat att allmännyttiga bostäder och kvarteren där de ligger har högre

brottsfrekvens (Holzman et al. 2005; Roncek et al. 1981). Samtidigt debatteras huruvida blandad markanvändning (det vill säga en blandning av bostäder och kommersiell markanvändning) är positiv (Kurtz et al. 1998) eller negativ och förknippad med brottslighet (Jacobs 1961). Vidare har forskningen visat att brottslighet även kan vara koncentrerad till mellanliggande platser, det vill säga platser som inte har tydliga användningsområden såsom boende eller kommersiella områden. Dessa områden har vanligtvis lägre social kontroll och möjlighet för utomstående (personer som inte bor eller arbetar i dessa områden) att vistas vilket bidrar till högre brottslighet (Brantingham och Brantingham 1995; Brantingham och Brantingham 1993; Song et al. 2017). Brottsmönstren återspeglar följaktligen offrens och förövarnas rutiner, vilket innefattar platsmedvetenhet och vilka tider man rör sig i dessa områden. Dessa rutiner kombineras och anpassas efter den fysiska och sociala miljön som de interagerar med. Sammantaget utgör dessa faktorer, utifrån teorin om rationella val, förövarens nyttokostnadsanalys, som används för att beräkna tid och plats för att begå brott.

Med hjälp av ny teknik och ständig ökning av tillgängliga data med högre upplösning, har kriminologer under de senaste decennierna utforskat klustringen av urbana brott i mikroskala. Bland annat har så kallad *hot spot-analys* exempelvis visat att en betydande andel av alla brott inträffar på ett fåtal gator och adresser (Sherman et al. 1989). Liknande observationer, samt tendensen hos dessa mönster att vara bestående, motiverade Weisburd et al. (2012) att föreslå en lag om brottskoncentration på platser. Många studier har funnit att majoriteten av brottsligheten i städer förekommer på ett mycket begränsat antal platser (se till exempel Andresen et al. 2017; Andresen och Linning 2012; de Melo et al. 2015; Weisburd 2015; Weisburd och Amram 2014). Till skillnad från den forskning som diskuterats ovan, som fann att brottsligheten koncentreras kring vissa typer av anläggningar, till exempel restauranger, visar denna forskning att det finns koncentrationer av brott inom koncentrationerna. Detta betyder bland annat att brottsligheten inte bara koncentreras till exempelvis restauranger, utan till några få enskilda restauranger. Forskningen indikerar därmed att mindre analytiska skalor ger en mer träffsäker bild av brottslighetens spatiala fördelning än vad gator, stadsdelar eller regioner gör. Forskning om upprepade brottsmönster visar dessutom att det finns ett stort värde i

att lägga till en tidsmässig dimension till analysen av brottslighet på mikroplatser. Enligt denna forskning är risken för ytterligare brottsoffer förhöjd under en kort tid efter att ett brott ägt rum (se till exempel Farrell 1995; Pease 1998). Inledningsvis fokuserade forskningen på upprepade inbrott (Johnson et al. 2007; Townsley et al. 2003). Exempelvis fann Bowers och Johnson (2005) och Johnson (2008) att upprepade inbrott följer specifika rums- och tidsfönster. Välbärgade områden hade ett större rums- och tidskluster, samtidigt som mindre välbärgade områden hade en större upprepningsfrekvens. I en tidigare artikel fann författarna att brotten i grevskapet Merseyside klustrades inom en till två månader och upp till 300 till 400 meter från ett tidigare inbrott (Bowers och Johnson 2005). Andra forskare har funnit att inbrotten klustras ännu mer intensivt i tid och rum med en förhöjd risk för upprepade inbrott inom en till 100 meter och noll till sju dagar, se till exempel Hoppe och Gerell (2019) för Malmö och Bernasco (2008) för Haag. Nyligen genomförd forskning har också undersökt tids- och rumsmönster för andra typer av brott, till exempel gaturån (Grubesic och Mack 2008), skottlossning (Hoppe och Gerell 2019; Ratcliffe och Rengert 2008; Sturup et al. 2018; 2020) och andra brottsliga aktiviteter (Townsley et al. 2008).

Genom den geografiska kriminologins historia har det skett en rörelse mot allt mindre geografiska analysenheter för att förstå brottslighetens spatiala fördelning – vilket innefattar allt från de regionala analyserna av det tidiga artonhundratalets kriminalforskning, via mesoskalan och grannskapet till olika typer av mikroenheter. Analys av mikroskalor har i kriminologiska sammanhang beskrivits som mer precisa än större analysskalor. Samtidigt pågår en debatt rörande vilken analysskala som är lämpligast. En del forskare menar till exempel att det är problematiskt att enbart fokusera på mikroskalan eftersom mikroplatser är kapslade i större sammanhang, vilket kan förklara variationer inom mikroenheter. Ett exklusivt fokus på mikroenheter förbiser också var brottslingarna bor, och kan därmed inte redogöra för dagliga aktivitetsmönster på brottsplatsen (se till exempel Block och Block 1995; Boessen och Hipp 2015, s. 2015; Gerell 2017; Hipp och Williams 2020). Det kan således vara lämpligare att kombinera insikter från teorier på olika aggregeringsnivåer (se till exempel Hipp et al. 2020; Jones och Pridemore 2019).

2.2 Tidigare forskning i Sverige

Även för svenskt vidkommande är diskussionen om problemområden eller utsatta områden inte ny. Ett av de första och omtalade försöken att beskriva utanförskapsområden är Folkpartiets (numera Liberalernas) ”Utanförskapet karta 2004” som definierade ett utanförskapsområde som ett bostadsområde där sysselsättningen ligger under 60 procent för invånare mellan 20 och 64 år, och där antingen skolresultaten eller valdeltagandet ligger under 70 procent (Folkpartiet 2004, s. 12). Utifrån denna definition identifierades 136 närområden som utanförskapsområden vilket, i jämförelse med 1990, var 133 fler områden. Tio år senare genomförde nationalekonomen Tino Sanandaji (2014) en liknande undersökning utifrån samma definition och konstaterade att utanförskapsområdena hade ökat med 50 procent, till 186 områden. Redan 2004 (s. 2) skriver den statliga kommittén Mobilisering mot Narkotika i sin slutrapport *Organiserad kriminalitet, grov narkotikabrottslighet* att:

> Kriminella förortsgäng finns numera i alla större svenska städer. Dessa gäng är mycket avancerade i sin brottsutövning och ägnar sig åt bl.a. narkotikabrott (även med internationell anknytning), grova våldsbrott t.ex. värdetransportrån, grova stölder av bl.a. märkeskläder och hemelektronik. Dessa gäng utnyttjas även av mer kvalificerade kriminella organisationer/nätverk bl.a. som ”hantlangare” och kurirer. Förortsgängen utgör dessutom den viktigaste rekryteringsbasen för den grövre organiserade brottsligheten. I de större städernas segregerade förorter är brottslighet ett av få sätt att göra karriär. Som hos alla människor har även ungdomarna där en vilja av att vara bäst på någonting; ofta handlar det tyvärr om att begå brott. Gängmedlemmarna lever helt i gangsterfilmernas värld där ett skarpladdat vapen, en rulle stora sedlar samt narkotika, helst kokain, är viktiga attribut (MOB 2004, s. 2).

Polismyndigheten har på senare år försökt systematisera, undersöka och klassificera områden utifrån deras utsatthet. I sin första rapport från 2014 definierar polisen utsatta områden som socioekonomiskt utsatta områden som är präglade av utanförskap och där lokala kriminella nätverk har en negativ påverkan på lokalsamhället. Problemen som beskrivs i rapporten är bland annat etnisk och ekonomisk segregation, hög arbetslöshet, låg utbildningsnivå och ett högt antal individer med fysisk och psykisk ohälsa. I rapporten anges det att 55 områden, fördelade över 22 städer, är att räkna som utsatta områden (Polismyndigheten 2014). I en uppföljning från 2015 har

man kommit att dela upp områdena, vilket visar att 53 områden benämns som utsatta, medan 15 benämns som särskilt utsatta. Ett särskilt utsatt område definieras som ett område som uppvisar en problematik som i hög grad kräver gemensamma insatser från flera samhällsaktörer för att komma till rätta med existerande problem, såsom *”allmän obenägenhet att delta i rättsprocessen, svårigheter för polisen att fullfölja sitt uppdrag, parallella samhällsstrukturer, våldsbejakande religiös extremism samt närhet eller anslutning till andra utsatta områden”* (Polismyndigheten 2015, s. 4).

Att arbeta mot problembilden i socialt utsatta områden, i synnerhet gällande den grova brottsligheten, är en av polisens viktigaste inriktningar fram till 2024 (Polismyndigheten 2018). Därför har polisen fortsatt att kalibrera analysarbetet och kartlägga problembilden i utsatta områden. I sin rapport om utsatta områden från 2017 utvecklar polisen sin definition av utsatta områden och delar in dem i tre nivåer av grad av ”utsatthet”: i) *utsatt område*, ii) *särskilt utsatt område*, och iii) *riskområden* (Polismyndigheten 2017). Ett *utsatt område* definieras som ett geografiskt avgränsat område som karaktäriseras av ”en låg socioekonomisk status där de kriminella har en inverkan på lokalsamhället. Inverkan är snarare knutet till den sociala kontexten i området än de kriminellas utstuderade vilja att ta makten och kontrollera lokalsamhället” (Polismyndigheten 2017, s. 10). Vidare definieras ett särskilt utsatt område av ”en social problematik och kriminell närvaro som lett till en utbredd obenägenhet att delta i rättsprocessen och svårigheter för polisen att fullgöra sitt uppdrag. Läget anses vara akut” och ett ”riskområde definieras av att det befinner sig i riskzonen att bli ett särskilt utsatt område. Något eller några av de fastställda kriterierna saknas. Läget anses alarmerande” (Polismyndigheten 2017, s. 10–11). Kriterierna är således baserade på olika grader av låg socioekonomisk status, kriminell inverkan (som kan utgöras av *direkta* påtryckningar, exempelvis genom hot och utpressning, eller *indirekta* påtryckningar, som offentliga utåtagerande handlingar som våld och narkotikarelaterad brottslighet). Enligt dessa kriterier och klassificering fanns det enligt Polismyndigheten 2017 totalt 61 utsatta områden i Sverige, varav 23 särskilt utsatta områden, 32 utsatta områden och 6 riskområden. I en uppdaterad lägesbild 2019 hade Polismyndigheten identifierat totalt 60 utsatta områden varav 22 särskilt utsatta områden, 28 utsatta områden och 10 riskområden,

det vill säga en minskning av utsatta och särskilt utsatta områden men en ökning av antalet riskområden (Polismyndigheten 2019). Polismyndigheten konstaterar i sin senaste lägesbild att trots ”[…] att belastningen av högprioriterade ärenden per capita minskar i de utsatta områdena medan de ökar i riket som helhet” så är ”situationen för de som bor och arbetar i de utsatta områdena […] fortfarande väsentligt påverkad och kräver fortsatt krafttag från samhällsfunktioner. Det finns utmaningar för det enskilda lokalpolisområdet att hantera den omfattande problematik som finns i utsatta områden” (Polismyndigheten 2019, s. 8).[5]

I det nationella brottsförebyggande programmet *Tillsammans mot brott* skriver regeringen att situationen i socialt utsatta områden kräver särskild uppmärksamhet och är oroväckande.

> Segregation, fattigdom och social utsatthet präglar dessa områden och tar sig uttryck i trångboddhet, hög arbetslöshet, försämrade skolresultat och ökad ohälsa. Till detta ska läggas otrygghet och problem med brottslighet. I många socioekonomiskt utsatta stadsdelar finns i dag också ett stort demokratiskt underskott. (Justitiedepartementet 2017, s. 3).

Gällande den geografiska spridningen av brottslighet över landet har tidigare forskning visat att det råder diskrepans mellan norra och det mer tätbefolkade södra Sverige, men även skillnader mellan Sveriges tre storstadsområden (Stockholm, Göteborg och Malmö) förekommer. Exempelvis har Stockholmsregionen högre koncentration av våldsbrott (hot spots) än andra delar av landet samtidigt som det är vanligare med tillgreppsbrott i Skåneregionen än i Stockholmsregionen (Ceccato och Dolmen 2011). Vad det gäller miljö- och jaktbrott visar Stassen och Ceccato (2020) att grov miljö- och jaktbrottslighet är koncentrerad till landsbygdskommuner inom Stockholm, Malmö och Göteborg samt till större kommuner i norra delen av landet. Ringa miljö- och jaktbrott är däremot koncentrerat till mindre landsbygdskommuner i mitten och norra delen av landet. Miljöbrott som innefattar olovlig kemikaliehantering har däremot större spridning och är ofta kopplad till andelen industrier.

[5] Delar om utsatta områden i avsnitt 2.1 bygger på Rostami och Ghazinour (2021) där vidare diskussion om utsatta områden går att finna.

Det finns även studier som har tittat närmare på den spatiala brottsfördelningen i Stockholm och Malmö. Dessa studier visar exempelvis att i Stockholm är skadegörelse, våldsbrott samt stöld av och från bilar starkt koncentrerade till innerstaden, särskilt till det så kallade *central business district* (CBD) det vill säga stadskärnan (Ceccato och Haining 2005; Uittenbogaard och Ceccato 2012; Wikström 1991). I Malmö är våldet också koncentrerat till stadskärnan samt söder om stadskärnan, där många barer, nattklubbar med mera är placerade (Gerell 2018a; Gerell och Kronkvist 2017). De brott som sker utanför städernas centrala delar (exempelvis skadegörelse, skottlossning, attacker med sprängmedel med mera) är generellt sett mer koncentrerade till socialt utsatta områden (Ceccato och Haining 2005; Gerell et al. 2021; Sturup et al. 2020). Samtidigt är det viktigt att notera att skjutningarna inte är jämnt fördelade inom de socialt utsatta områdena utan är starkt kopplade till konfliktplatser såsom till exempel öppna drogscener (det vill säga platser där det förekommer öppen narkotikahandel) och att det finns regionala skillnader. Skjutningar i Malmö tenderar att vara starkare klustrade kring öppna drogscener och socialt utsatta områden än i Stockholm. Jämfört med Stockholm, där utsatta områden ligger en bra bit från stadskärnan, ligger utsatta områden i Malmö närmare stadskärnan. Liknande mönster gällande skjutvapenvåld går även att finna i den internationella litteraturen (Braga et al. 2010; Loeffler och Flaxman 2018). Ett annat mönster är att det grova skjutvapenvåldet i kriminella miljöer historiskt främst varit knutet till storstäderna och städer som angränsat till storstadsregionerna, men har under de senaste åren även ökat utanför storstadsområdena.

Annan brottslighet koncentrerad till Stockholms ytterstadsområden är brott i bostadshus, som däribland innefattar våld i hemmet och inbrott. Samtidigt som våld i hemmet ofta är koncentrerat till områden med sociala problem, är inbrott i hus lokaliserade i välbärgade stadsdelar som är nära utsatta områden mer vanligt förekommande (se även Uittenbogaard och Ceccato 2012; Wikström 1991).

2.3 Kriminell organisering

I dagsläget utgör organiserad brottslighet en central komponent i den kriminalpolitiska debatten (Svedin 2021). Men brottslighetens organisering har historiskt sett inte varit ett prioriterat forskningsområde bland forskare i Sverige. Detta kan antagligen till stor del förklaras av att kriminella gäng började uppmärksammas på allvar i Sverige först på 1990-talet och forskningen har främst varit inriktad på brottslighetens orsaker och konsekvenser. Bristande forskning om organiserad brottslighet kan också bero på olika utgångspunkter och antaganden om den organiserade brottslighets karaktär och brottslighetens konstruktion. Den gängrelaterade forskningen har till stor del varit begränsad till studier av kriminella nätverk i allmänhet, ungdomsbrottslighetens gruppkaraktär eller straffsystemets reaktion mot oönskade beteenden utförda av ungdomar med mera. Vidare råder det en begreppsförvirring om vad det är som egentligen utgör organiserad brottslighet och gäng, vilket både påverkar forskningen och det brottsförebyggande arbetet. Internationellt finns det mer än 200 definitioner av organiserad brottslighet. Smala definitioner som omfattar fåtal komponenter såsom att det kriminella samarbetet måste ha ett ekonomiskt motiv eller breda generiska definitioner som omfattar alla möjliga kriminella företeelser inklusive politiska motiv (von Lampe 2021). Även de svenska rättsvårdande myndigheterna saknar idag en gemensam begreppsapparat för hur olika typer av organiserad brottslighet ska karakteriseras och definieras (Rostami 2016a).

Bristande forskning och en begreppsförvirring resulterar följaktligen i att det är svårt att i de svenska studierna hitta en distinktion mellan olika organisationsformer såsom gatugäng, MC-gäng, fängelsegäng, maffia, med mera. Detta leder till en begreppsglidning i rapporter, studier och debatter om kriminella grupperingar. För den praktiska polisverksamheten riskerar begreppsförvirringen leda till att de beslut och åtgärder som fattas på olika nivåer inte får avsedd verkan. Inte minst reflekteras detta i den mediala debatten där kunskap om betydelsen av gängtyper och organiseringsgrader saknas.

Detta är problematiskt då både svensk och internationell forskning har visat att olika typer av problem, fenomen och gängstrukturer kräver olika typer av strategier och åtgärder (Goldstein

1990; Klein och Maxson 2006; Rostami 2016a). Samhällets insatser riskerar att bli missriktade och i bästa fall verkningslösa, och i värsta fall rentav kontraproduktiva där insatser exempelvis kan bidra till att gängens organisering stärks.

Vår bedömning är att det genom ett tvärvetenskapligt perspektiv och kombination av metoder, går att skapa en organisationskarta över kriminell organisering. Det vill säga, utifrån det gedigna organisationssociologiska fältet *konceptualisering* och *kriminell organisering* skapa förutsättningar för definitioner som kan vara främjande för både forskning om gäng och organiserad brottslighet samt i det förbyggande arbetet av dessa fenomen. Vi har i tidigare studier försökt kontextualisera och tillämpa dessa ansatser (Ahrne och Rostami 2019; Edling et al. 2011; Mondani och Rostami 2022c; Rostami et al. 2018a; Rostami et al. 2018b).

I den här rapporten, liksom i våra tidigare studier, har vi utgått från en organisationssociologisk ansats. Precis som alla perspektiv bygger den här specifika organisationssociologiska ansatsen på vissa antaganden om hur verkligheten ser ut och vad dess väsentliga komponenter består av. I det här fallet är antagandet att världen består av enheter som verkar på olika nivåer, såsom individer på det individuella planet och organisationer på det mer aggregerade planet (Bhaskar 1989; Sayer 1992). Dynamiken mellan enheterna styrs av de nivåspecifika mekanismer som uppstår då enheterna interagerar med varandra och som i sin tur även styr objektens interaktion (Ahrne 1994).

Vi menar att den rådande begreppsförvirringen beror på att man när man försökt definiera kriminell organisering på organisationsnivå angripit problemet på en för hög eller aggregerad abstraktionsnivå. Vi menar att man i stället för att identifiera olika typer av generiska organisationer bör fokusera på de olika mekanismer för social organisering som alla typer av organisationer är uppbyggda av. Detta är en mer framkomlig väg för att studera organiserad brottslighet på en lägre abstraktionsnivå, det vill säga den underliggande nivån som utgörs av de olika mekanismer som gör olika former av mänsklig koordinering och organisering möjlig (identiteter, individer, och nätverk). Det här perspektivet har möjliggjort klassificering av olika former av organiserad kriminalitet, även kallade miljöer, såsom gatugäng, motorcykelgäng och maffiastruk-

turer utifrån de sociala mekanismer de är uppbyggda av och som möjliggör och reglerar deras existens.

Vi har i detta avseende utgått från teorin social organisering (Ahrne 1994; Ahrne och Brunsson 2011) i vår analys av den organiserade brottsligheten, såväl empiriskt som teoretiskt. Vi har med hjälp av denna teoretiska utgångspunkt kategoriserat vårt empiriska material om vilka individer som igår i de olika miljöerna. I vår teoretiska ansats är social organisering resultatet av ett medvetet beslut där en eller flera av nedanstående komponenter ingår:

- Medlemskap
- Hierarki
- Regler
- Övervakning
- Sanktioner

En social entitet som uppvisar samtliga dessa komponenter definieras som en organisation, som exempelvis MC-gänget Hells Angels. En entitet som uppvisar en eller några komponenter, exempelvis en grupp kriminella som planerar ett rån tillsammans, definieras som en partiell organisation. Den förstnämnda är lätt att definiera och kategorisera då det finns ett tydligt namn på organisationen, formella regler, attribut och gränser för medlemskap. De andra har sällan dessa, utan det är kriminella samarbeten som polisen ofta har beskrivit med olika beteckningar som kan hjälpa oss att kategorisera in dem. Det vill säga att vår teoretiska utgångspunkt hjälper oss dels att dela in kriminella samarbeten som saknar tydliga kategorier (exempelvis inte MC-gäng eller gatugäng), dels att undersöka graden av kriminellt samarbete utifrån analyser av varje specifik grupp (se kapitel om data och metod för vidare diskussion om hur vi har tillämpat detta i rapporten).

Det hör naturligtvis till saken att social ordning inte uppstår endast genom social organisering (grundad på avsiktliga beslut). En stor del av den sociala ordningen har sin grund i institutionaliserat handlande och institutioner, med andra ord att vi människor genom socialisering lär oss att ta vissa typer av handlande och sociala entiteter för givna. Exempel på detta kan vara föreställningar om hur ett kriminellt gäng ska vara organiserat samt hur en gängmedlem ska

markera sin medlemstillhörighet genom symboler och speciella beteendemönster.

Vidare handlar det inte endast om organiseringselement utan även organiseringsgraden är viktig att ha med sig i analysen av kriminella samarbeten såsom gäng. Exempelvis kan organiserad brottslighet förstås längs en "organisatorisk rationalitetskala". Ju lägre organiseringsgrad, desto mer våldsbenägenhet. I takt med att man uppnår en högre organiseringsgrad ökar tillgången till andra maktresurser som ökar individers och organisationers handlingsutrymme, bidrar till självreglering och även håller tillbaka våldsutövning (Gottschalk 2016; Rostami 2016b). Även "varumärken" i form av gänginfluenser och symboler kan stärka organiseringen av gäng. Det kriminella varumärket blir ett slags brottsverktyg i strävan efter att omvandla basala maktresurser till mer effektiva resurser som en del i att befästa sin position som en maktfaktor (se till exempel Korpi 1985).

Organiseringsprocessen kan exempelvis delas in i olika dynamiska faser. Initialt har de flesta gäng endast våldet som resurs och våldet fungerar både som en lojalitetsmarkör och ett verktyg för överlevnad och kontroll, för att sedan ackumuleras i form av våldskapital som bidrar till att upprätthålla gängets organisering och expansion. I den första fasen bidrar konflikter och våldsutövning till att kunna stå emot konkurrenter men också till att upprätthålla den interna ordningen. Samtidigt som våldet är en lojalitetsmarkör som binder samman medlemmar används det även strategiskt, inte sällan grafiskt genom spektakulära handlingar för att få vidare spridning via medier. Medlemskap i gängen och allianser mellan gäng är flytande och mycket går ut på att etablera sig och överleva, vilket hjälper till att förena medlemmarna mot gemensamma utmaningar och hot där organiseringen stärks genom en differentiering mellan den egna gruppen och andra grupper. Många av våra gängbildningar fastnar här i den första fasen och lyckas inte öka sin organisatoriska mognadsgrad.

Andra fasen kännetecknas av kontroll över våldsutövandet och medlemmarna. Våldet används utstuderat och symboliskt som bärare av budskap till en identifierad publik, såväl internt som externt. Organiseringen formaliseras i syfte att stabilisera organisationen och visa på organisatorisk mognad. Symboler övergår till varumärken och mer fokus läggs på immateriella resurser. Den

kriminella identiteten kan under särskilda omständigheter till och med tonas ner till förmån för stöd och legitimitet i det omgivande samhället. Organiseringen går över till byråkratisering där formella regler och mötesformer tas fram för att stärka kontrollen över gänget.

Den tredje fasen övergår till sökande av legitimitet och, i förlängningen, till att institutionaliseras. Processen kan exempelvis illustreras med utvecklingen av maffia som kriminell organisering (exempelvis de italienska brottsorganisationerna), där organiseringen utvecklats från traditionell gatubrottslighet, formaliserats och institutionaliserats in i det reguljära legala systemet där det inte längre är i behov av formella regler då den kriminella organiseringen är inbäddad i lokalsamhället (Ahrne och Rostami 2019; Rostami 2016b; Rostami et al. 2018b). Ett svenskt exempel på den institutionaliserade fasen är den organiserade brottsligheten i Södertälje (Rostami och Appelgren 2021). Här beskrivs den organiserade brottsligheten i Södertälje som en maffialiknande organisering där kontrollen av aktörerna (de som är direkt involverade och de som indirekt påverkas) är inbäddade i vardagen eftersom organiseringen vilar på relationer och institutionella beteendemönster som finns i vardagen som familjen, barndomsvänner, lokala idrottsklubben, spelklubbar och högtider. Övervakningen sker i den institutionaliserade brottsligheten oftast i vardagen, exempelvis vid söndagsmiddagen, vid gudstjänsten, ceremonier som bröllop och dop där gåvor blir lojalitetsmarkörer och ger en ideologisk kontext. Det innebär dock inte att formella möten inte äger rum. På så sätt införlivas övervakning och sanktioner i en sammansvetsad kedja av relationer och känslomässiga band som antingen ökar kostnaden för avvikande beteende, som samarbete med rättsväsendet och konkurrenter, eller belönas med gentjänster och bättre positioner inom den kriminella organiseringen. Helt enkelt får man fördelar genom att bidra till den rådande maktstrukturen och kostnader om man går emot eller väljer att inte stödja.

Detta innebär att formella möten inte behövs i samma utsträckning som exempelvis med MC-gängen, som kräver betydligt högre grad av byråkratisering för att hålla ihop organisationen. Genom dessa uppsättningar av relationer som bygger på ett slags gåvoinstitut (Mauss 1954) eller genom våld eller hot om våld har man

skapat reciprocitet, vilket möjliggjort att man kan kontrollera såväl den synliga brottsligheten som våld och narkotika, som den osynliga brottsligheten som ekonomisk brottslighet. Genom gåvor till nyckelpersoner, skenbolag, svart arbetskraft, byggfusk, skattebrott och osund konkurrens kan företrädare för den organiserade brottsligheten konkurrera ut seriösa entreprenörer och ytterligare stärka sitt grepp om både den legala och den illegala sektorn i staden (för vidare läsning se Rostami och Appelgren 2021). Det innebär inte att våld inte förekommer, att intern och extern konkurrens inte uppstår. Våld är en naturlig del av kriminell organisering. Det innebär snarare att man har kommit mycket längre i sin kriminella organisering och att det ger ett antal fördelar och, till skillnad från de lägre organiserade gatugängen, har förmågan att agera strategiskt även när kommer till våldsanvändning.

3 Data och metod

I detta kapitel presenteras det datamaterial som ligger till grund för analyserna, resultaten som visas i rapporten samt de metodologiska utgångspunkterna som rapporten vilar på. Kapitlet inleds med en beskrivning av de olika register som datamaterialet består av, för att sedan diskutera begränsningar med brottsstatistik i allmänhet och med geografiska uppgifter i synnerhet. Kapitlet avslutas med ett avsnitt som beskriver de metoder som använts i rapporten.

3.1 Databeskrivning

På samma sätt som brottslighet i allmänhet kan studeras kan organiserad brottslighet studeras utifrån olika källor och med hjälp av olika metoder. Exempelvis kan man intervjua personer inom kriminella miljöer för att få en bättre förståelse för hur brottsliga aktiviteter organiseras eller vilka inträdes- och utträdesprocesser som gäller i olika typer av organiserad brottslighet (Hedlung 2021; Rostami et al. 2012). Den organiserade brottsligheten kan också studeras med registerdata, särskilt om syftet är att undersöka mönster över en hel studiepopulation. Eftersom organiserad brottslighet är en svårtillgänglig miljö är det inte ovanligt att dessa register bygger på polisiära uppgifter (se t.ex. Klein och Maxson 2006). Den här rapporten bygger på två empiriska källor: i) registerdata om personer med tillhörighet till organiserad brottslighet som erhållits från Polismyndigheten, och ii) registerdata över personer misstänka för brott som erhållits från Brottsförebyggande rådet (Brå).

3.1.1 Registerdata över organiserad brottslighet

Studiepopulationen består av de individer som Polismyndigheten bedömt vara del av den organiserade brottsligheten. Studiepopulationen består av sammanlagt 12 768 individer. Informationen från Polismyndigheten innehåller uppgifter om tillhörighet till specifik grupp eller miljö, såsom MC-gäng. Vi har utifrån dessa uppgifter konstruerat fem kriminella organiseringstyper (miljöer). Organiseringstyperna som utgör den organiserade brottsligheten: a) *nätverk*, b) *partiella organisationer*, c) *gatugäng*, d) *MC-gäng*, och e) *maffia*.

En del av de ovan nämnda organiseringstyperna är ganska självklara, medan andra kräver en viss förklaring. Det finns individer som förekommer i datamaterialet som inte har någon känd grupptillhörighet, till exempel vissa brottsaktiva individer i socialt utsatta områden. De är inte självmarkerande och Polismyndigheten har heller inte ansett att de tillhör ett återkommande brottsligt samarbete eller en brottslig sammanslutning. Dessa individer återfinns i organiseringstypen *nätverk*. Personer som har begått projektbaserade brott (bland annat så kallade ”rånkonstellationer”) och grupper som saknar formell organisation, men som av Polismyndigheten har fått en tillhörighet på grund av längre dokumenterat brottsligt samarbete, har kategoriserats som *partiella organisationer*. Dessa förekom i Polismyndighetens data med en gruppbeteckning (exempelvis ”Brun grupp”). Grupperingar som är självmarkerande som MC-gäng, har kategoriserats som MC-gäng och följer strikt Polismyndighetens indelning. Självmarkerande gäng som inte ingår som supportergäng till något MC-gäng, men som har viss territoriell anknytning, exempelvis grupperingar som Black Cobra, har klassificerats som gatugäng. Grupperingar som besitter förmågan till institutionaliserad brottslighet (förmågan att påverka politiska, kulturella och ekonomiska strukturer i samhället) såsom Södertäljenätverket och kriminella klaner har kategoriserats som maffia (se Rostami et al. 2018a för vidare diskussion).

3.1.2 Misstankeregistret

Misstankeregistret etablerades 1995 och är ett longitudinellt register över misstänkta personer som Brå är registerhållare för. Misstankeregistret innehåller uppgifter om alla individer som någonsin har

blivit skäligen misstänkta för brott, brottets tidpunkt och brottskoder som beskriver olika brottsliga gärningar samt uppgifter om de geografiska områden där brottet ägt rum. Då straffmyndighetsåldern i Sverige är 15 år, förekommer inte personer under 15 år i misstankeregistret. Skäliga misstankar speglar den registrerade brottsligheten bättre än lagföringsregistret genom att fånga en betydligt bredare andel av den existerande kriminaliteten (Brå 2021c). Analysen i denna rapport omfattar tidsperioden 2011–16. Vi har valt att fokusera på denna period då den omfattar de senaste åren som databasen täcker. Under dessa år har dessutom samhället bevittnat en negativ utveckling vad det gäller exempelvis skjutningar och sprängningar (Sturup et al. 2018; 2019; 2020).

Eftersom brottskoderna i misstankeregistret uppgår till flera hundra så har vi valt att gruppera dem i fyra brottskategorier: i) *våldsbrott*, ii) *ekonomisk brottslighet*, iii) *narkotikabrott*, och iv) *övriga brott*. I brottskategorin våldsbrott har vi inkluderat brottskoderna för alla former av mord, misshandel och rån samt allmänfarlig vårdslöshet, med eller utan skjutvapen. I brottskategorin ekonomisk brottslighet ingår en rad olika brott där det ekonomiska motivet är tydligt, såsom alla former av bedrägerier, bidragsbrott, skatte- och bokföringsbrott, penningtvätt och häleri. Värt att notera är att det inte finns någon allmänt vedertagen definition av begreppet ”ekonomisk brottslighet” (Ekobrottsmyndigheten 2019). Vi har valt att inkludera ovannämnda brottstyper för att samtliga är någon form av bedrägeri som riktar sig mot staten eller den enskilde, har tydliga ekonomiska motiv och saknar oftast en våldskomponent.

Brottskategorin narkotikabrott innehåller brottsmisstankar relaterade till framställning, innehav och överlåtelse av narkotika. Resten av brottstyperna såsom trafikbrott, sexualbrott med mera finns grupperade i brottskategorin övriga brott. Syftet med att gruppera brottskoderna i nämnda brottskategorier är att fånga hela spektrumet inom varje brottskategori, eftersom vissa brottskoder är väldigt specifika och man skulle förlora den breda kontexten om man fokuserade på enskilda brottskoder, samtidigt är antalet brottskoder så många att det i en systematisk undersökning som vår blir svårt att redovisa på brottskodsnivå.

Slutligen, är det är viktigt att understryka att registerdata som behandlas i denna rapport är anonymiserad och att vi saknar kontroll över polisens observationer och inkluderingskriterier.

3.1.3 Geografiska uppgifter och områdesklassificering

En uppgiftstyp från misstankeregistret som är avgörande för analyserna i denna rapport är den geografiska variabeln. Misstankeregistret innehåller information om området där brottet misstänkts ha begåtts. Totalt finns det 8 420 områdeskoder med minst en brottsmisstanke under analysperioden och som kan kopplas till geografiska koordinater. Denna områdesindelning är mycket detaljerad, men detaljnivån varierar beroende på bland annat befolkningstätheten i orten. Större tätorter i Sverige består således av fler områden med mindre enskild yta än orter i glesbygd.

I denna rapport analyserar vi de geografiska uppgifterna utifrån olika skalor, det vill säga olika aggregeringsnivåer. För kartläggningen av hela det brottsliga landskapet kommer vi att använda oss av områdena från registret. I analyser av geografisk specialisering och kopplingar mellan geografiska områden kommer vi att välja högre aggregeringsnivåer och istället fokusera på den kriminella organiseringens karaktär i olika typer av områden i Sverige. En indelning som vi använder oss av är Sveriges Kommuner och Landstings (SKL, numera Sveriges Kommuner och Regioner, SKR) *kommungruppsindelning*. Denna indelning klassificerar svenska kommuner med hänsyn till olika egenskaper, bland annat befolkningstäthet och pendlingsmönster. Klassificeringen är värdefull för att kunna undersöka geografiska mönster utifrån ett funktionellt perspektiv, samtidigt som hänsyn tas till skillnader i befolkningstäthet och pendlingsmönster (Sveriges Kommuner och Landsting 2016). Slutligen finns det *polisregioner* som högsta aggregeringsnivå. Totalt finns det sju polisregioner, där Gotland presenteras separat från Stockholm. Polisregionerna omfattar områden vars yta motsvarar en storlek mellan ett län och ett landskap.

Vi har även *utsatta områden* som en analysdimension, särskilt med tanke på att en betydande del av debatten kring utvecklingen av den grova brottsligheten är kopplad till utvecklingen i dessa områden. Vi utgår från Polismyndighetens klassificering av utsatta områden. Enligt Polismyndigheten 2017 fanns det 61 områden som definieras som utsatta. Med utsatta områden avses här *särskilt utsatta områden*, *utsatta områden och riskområden* (samtliga betecknas hädanefter som *utsatta områden*). I vår analys av utsatta områden har vi utgått från Polismyndighetens kartläggning från 2017 då den ligger tidsmässigt

nära övriga insamlade data (Polismyndigheten 2017). Befolkningsdata för de utsatta områdena har hämtats från en kartläggning som genomfördes av stiftelsen The Global Village (Global Village 2019).

3.1.4 Databegränsningar

Datamaterial som bygger på polisiära uppgifter (polisbaserade data) har flera begränsningar utifrån ett forskningsperspektiv. Datamaterialet är resultatet av en selektion av de relationer, tillhörigheter och brott som brottsbekämpande myndigheter har identifierat och registrerat, se till exempel Brå (2006). Selektionen kan bland annat bero på polisiära prioriteringar och resurser, i och med polisens tendens att registrera individer de kommer i kontakt med. Ju längre en individ är brottsaktiv, desto högre sannolikhet att hen blir föremål för myndigheternas intresse (Flyghed 2000; Klein och Maxson 2006). Om något, bör det studiematerial som analyseras här betraktas som en underskattning av det faktiska antalet individer.

En annan begränsning i polisbaserade datamaterial är så kallad urvalsskevhet. Det kan handla om att vissa grupper överskattas medan andra underskattas, vilket riskerar att medföra en snedvriden representation i studiepopulationen. Studier av gatugäng har exempelvis visat att polisbaserad information kan skilja sig kraftigt från självrapporterade undersökningar, där polisbaserade data ofta underskattar antalet unga personer, individer ur majoritetsbefolkningen och kvinnliga gängmedlemmar (Klein och Maxson 2006). Se Rostami och Mondani (2015) för vidare diskussion om begränsningar med polisbaserade data i kontexten av nätverksstudier av brottsliga grupperingar. Polisbaserade data tenderar också att fånga de mest synliga brottsstrukturerna med aktiva medlemmar, samtidigt som de mer dolda brottsstrukturerna missas.

Vidare är det viktigt att komma ihåg att vi studerar brott där en eller flera personer har blivit skäligen misstänkta. Brott som inte anmälts till polisen och brott som har anmälts men som inte lett till identifiering av en skälig misstänkt ingår inte. Slutligen finns det begränsningar även med de geografiska uppgifterna. Det handlar exempelvis om att vissa misstankar inte går att härleda till en specifik plats. Denna begränsning drabbar olika brottstyper på olika sätt. Vissa brott, däribland narkotikabrott, är i stort sett upptäcktsbrott,

och därför finns det högre sannolikhet att en plats har registrerats i samband med misstankeärendet. Andra brottstyper, till exempel bedrägerier, är mycket svårare att koppla till specifika platser. Likaså har forskning på väldigt specifika brottskoder visat att koordinaterna kan ha en felmarginal på tiotals meter (Gerell 2018b). Vidare finns det rekommendationer i tidigare forskning (Ratcliffe 2004) att tröskelnivån för andelen av observationerna som har geografisk information bör ligga på minst 85 procent för att man ska kunna göra träffsäkra spatiala analyser. Dock är det inte alltid enkelt att uppnå denna höga nivå då många brott saknar geografiska platser (exempelvis att de sker digitalt). Därför är det viktigt att inte avgränsa bort brottstyper som har lägre nivåer av geografiska analyspunkter. Även lägre nivåer av geografisk information kan ge oss viktiga ledtrådar i förståelsen om brott och samhälle och kan i förlängningen ligga till grund för åtgärder mot brott.

Datamaterialet täcker inte brottsliga aktiviteter som har ägt rum efter 2016. Trots detta utgör datamaterialets omfattning och karaktär, som inkluderar en sammanställning av olika omfattande register över brott och kriminella miljöer, ett viktigt bidrag till vår förståelse av den organiserade brottsligheten. I synnerhet när en sådan kumulativ grundkunskap saknas.

3.2 Geografiska informationssystem och spatiala nätverk

Studien av den kriminella organiseringens spatiala brottsmönster i den här rapporten genomfördes i två metodologiska steg. Första steget syftade till att placera brottsmisstankarna i rum med hjälp av geografiska informationssystem (GIS). Vi har använt oss av programvaran QGIS version 3.22.1 i detta steg. Kartläggningen ger en första inblick i den geografiska spridningen av det kriminella landskapet. Metaforiskt kan man konstatera att det första steget bygger på att kartlägga var de olika pusselbitarna befinner sig i landskapet. Men dessa strukturer i det kriminella landskapet existerar inte isolerade från varandra, utan är snarare sammanlänkade i mindre eller högre grad. I studiens andra metodologiska steg undersöker vi strukturen i länkarna, med hjälp av nätverksanalys.

Nätverksansatsen är det naturliga tillvägagångssättet för att studera enheter och deras kopplingar. I sin mest grundläggande form består ett nätverk av enheter (noder) och relationer mellan enheter (länkar) (Barabasi 2016; Newman 2010). Det finns en stor mängd fenomen som kan representeras och undersökas i nätverkstermer, allt ifrån biologiska processer till överföring av elektricitet. I denna rapport fokuserar vi på hur individer skapar spatiala nätverk (Barthélemy 2011). Den här typen av nätverksforskning med sociala och geografiska data är fortfarande relativt ny i förhållande till andra fält inom samhällsvetenskapen. Detta kan möjligen vara relaterat till en historisk brist på detaljerade data om sociala fenomen, kopplat till begräsningar i lagrings- och analyskapacitet. Alla dessa begränsningar har gradvis minskat de senaste decennierna, och det har inneburit att en metodologisk utveckling har kunnat ske. Inom den relativt begränsade tidigare forskningen har studier visat tydliga samband mellan geografiskt avstånd och sociala relationer. Generellt sett har det konstaterats att olika typer av relationer har olika ”räckvidd”, och sannolikheten för att relationen ska skapas och upprätthållas minskar med ökande geografiskt avstånd (Butts et al. 2012).

Specifikt har nätverksansatsen använts i studier av kriminella fenomen. Olika kontexter har undersökts, såväl som olika nätverksrepresentationer. Det finns i misstankeregistret anonymiserade uppgifter om det kriminella ärendet som brottsmisstanken är associerad till, samt vilka individer som ingår. Detta gör det möjligt att koppla individer till varandra via gemensamma brottsmisstankar, något som kallas för *co-offending*. Denna typ av nätverk har använts för att studera kriminell organisering i olika kontexter och tidsperioder (Mondani och Rostami 2022b; Morselli 2009; Ouellet et al. 2019; Rostami och Mondani 2019; Sarnecki 2001). Ett annat exempel på tillämpning av nätverksanalys i kriminologiska sammanhang är en svensk studie av strukturen bakom brottstyperna och hur de är länkade genom gemensamma brottsmisstankar (Tumminello et al. 2013).

Vidare har nätverksanalys använts för att studera rumsliga brottsmönster (Tita och Boessen 2012). I denna rapport är vi främst intresserade av hur landskapet är sammanlänkat. Därför har vi valt att fokusera på en specifik typ av spatialt nätverk, nämligen ett områdesnätverk genererat utifrån individuella aktiviteter. Tidigare

forskning i USA visar att individer genom sina brottsliga aktiviteter skapar kopplingar mellan områden och på så vis bidrar till att skapa och upprätthålla rumsliga brottsmönster (Papachristos och Bastomski 2018). Sådana nätverkskartläggningar anses ha högre prediktivt värde än mer traditionella spatiala kartläggningar av brott. Områdena är noderna i nätverket, och två eller fler områden är länkade med varandra om en individ har varit misstänkt för brott i dem under en viss tidsperiod. Nätverken visualiseras med hjälp av programvaran Gephi (Bastian et al. 2009). Utöver visualiseringen består nätverksanalysen av kvantitativa beräkningar i form av några nätverksmått. Antalet kopplingar som noderna (alltså områdena) har med andra noder i nätverket beräknades. Måttet ger en indikation på områdets centralitet i förhållande till kopplingar med andra områden. Ett annat mått, klustring, syftar till att mäta hur pass sammansatta länkade individer som samarbetar i brott är, vilket ger en uppskattning av lokal sammanhållning i en del av nätverket. Den lokala klustringskoefficienten som används i denna rapport är ett mått som representerar andelen av de områden kopplade till ett visst område, som i sin tur är kopplade till varandra. Måttet ligger mellan 0 och 1, där 0 betyder ingen klustring och 1 betyder att alla områden omkring ett visst område också är kopplade till varandra. Nätverksmåtten är beräknade med NetworkX (Hagberg et al. 2008).

4 Resultat

I det här kapitlet redovisas resultaten. Kapitlet är indelat i tre avsnitt. Det första avsnittet presenterar en beskrivning av brottsmisstankar i registret, dess spatiala koncentration i olika kommuntyper och fördelningen mellan olika miljöer inom organiserad brottslighet och brottskategorier, med särskilt fokus på våldsbrott och ekonomisk brottslighet. Det andra avsnittet fokuserar på utsatta områden i Sverige och jämför de rumsliga brottsmönstren i dessa områden med mönstren i ej utsatta områden, också efter miljö och brottskategori. I det tredje avsnittet redovisas nätverksanalyserna efter miljöer inom organiserad brottslighet, inklusive nätverksmått för antal länkar och klustring av områden. Med miljöer inom organiserad brottslighet åsyftar vi gatugäng, partiella organisationer, nätverk, MC-gäng och maffiaorganisationer.

4.1 Geografisk koncentration och specialisering

4.1.1 Landskapets synlighet

Ett första steg för att kunna börja kartlägga den organiserade brottslighetens geografi är att identifiera den mängd brottslighet som går att härleda till en områdeskod i misstankeregistret. Att den faktiska brottsligheten som sker delvis är dold (mörkertal) från de brottsbekämpande myndigheterna är, som tidigare sagts i sektionen om databegränsningar, något alla studier om brott har gemensamt. Med det sagt tillkommer vissa specifika begränsningar i den här studien, just på grund av fokuset på geografi. Alla anmälda brott har exempelvis inte specifika geografiska identifikationsnummer.

I tabell 1 redovisas antalet individer i respektive miljö, samt andelen av dessa individer som är brottsaktiva under analysperioden 2011–16. Vi kan konstatera att det finns betydande skillnader i

antalet individer inom den organiserade brottsligheten, med MC-gäng och nätverk som de två största miljöerna och maffia som den minsta. Samtidigt kan vi se att MC-gäng och nätverk är de miljöer som har lägst antal brottsaktiva, drygt 70 procent, och övriga miljöer ligger på drygt 80 procent brottsaktiva. Detta speglar nog dels polisens inhämtning- och inkluderingsprocesser, dels det faktum att dessa två miljöer har omfattande relationer med det omgivande samhället och deras organisationer skiljer sig åt. Dessa miljöer har ett större omfång av kontakter och interaktioner med det omgivande samhället vilket medför att individerna kan uppfylla en viktig funktion för organiseringen just för att de inte är lika kriminellt belastade. Eftersom Polismyndigheten har haft en längre kartläggning av exempelvis MC-miljön och att de till stor del har synlig verksamhet i form av olika typer av samlingar, såsom klubbträffar, tenderar dessa individer att fångas i större utsträckning.

Men oavsett miljö är majoriteten av individerna brottsaktiva, och nästintill samtliga har brottsmisstankar som kan kopplas till geografiska uppgifter i misstankeregistret[6] (som redovisas nedan i figur 4.1). Det betyder att de spatiala brottsmönstren som kommer att redovisas i detta avsnitt delvis uppstår som en konsekvens av storleksskillnaderna mellan miljöerna inom den organiserade brottsligheten. Vi tar hänsyn till storlekseffekten genom att räkna brottsmisstankar per antalet individer i miljön för att öka analysens jämförbarhet mellan miljöer.

Tabell 4.1 Individer i respektive miljö

Miljö	Antal individer, hela miljön	Brottsaktiva individer 2011–16 (andel av miljön, %)	Brottsaktiva individer med geografiska uppgifter 2011–16 (andel av brottsaktiva, %)
Maffia	486	395 (81,3)	376 (95,2)
MC-gäng	5 693	4 199 (73,8)	3 960 (94,3)
Gatugäng	776	662 (85,3)	644 (97,3)
Partiella organisationer	719	613 (85,3)	603 (98,4)
Nätverk	5 094	3 993 (78,4)	3 833 (96,0)
Totalt	**12 768**	**9 862 (77,2)**	**9 416 (95,5)**

[6] Detta kan också ses om en validering av geografiska mätpunkter beträffande brott i svenska register som kan vara värdefull för framtida studier.

Figur 4.1 visar andelen brottsmisstankar inom varje miljö respektive brottskategori som är kopplade till en specifik geografisk plats och som därmed kan analyseras geografiskt. En första observation är att för våldsbrott, narkotikabrott och övriga brott är den geografiska täckningen väldigt hög. Mellan cirka 80 och 94 procent av brottsmisstankarna kan platsbestämmas. Våldsbrott är den brottskategori som i snitt har högst ”täckningsgrad” (cirka 93 procent). Detta beror på att våldsbrott oftast har en målsägare och en plats där våldet mot målsägaren har ägt rum.

Ekonomisk brottslighet utmärker sig på så sätt att den har betydligt lägre täckningsgrad än övriga brottskategorier: ungefär mellan 40 och 60 procent av alla brottsmisstankar i brottskategorin kan platsbestämmas. Att det är svårt att platsbestämma ekonomisk brottslighet kan exempelvis bero på att många bedrägerier sker via internet, där Polismyndigheten använder sig av aggregerade områdeskoder på kommun- eller regionnivå. Den här markanta skillnaden måste tas i beaktan i resten av rapporten varje gång rumsliga mönster för ekonomisk brottslighet diskuteras.

Figur 4.1 Andel brottsmisstankar i misstankeregistret med fullständiga geografiska uppgifter (täckningsgrad), efter miljö och brottskategori

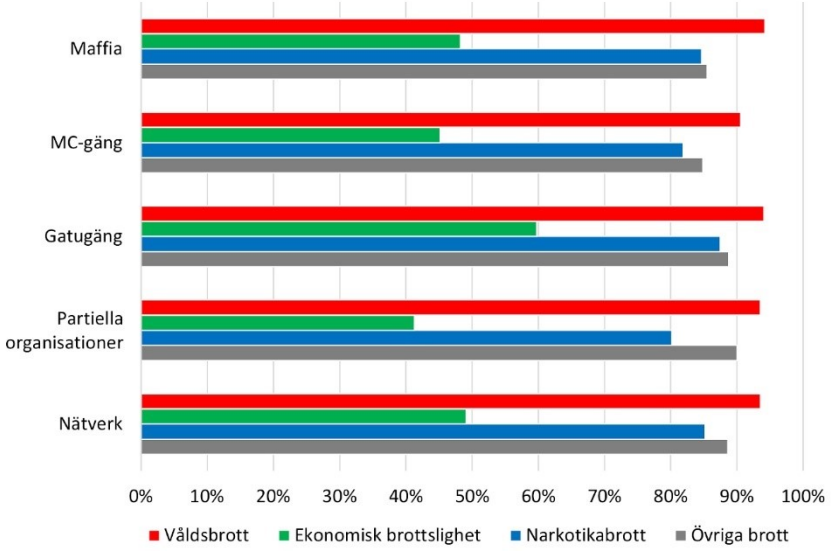

Vidare kan vissa skillnader i andel brottsmisstankar med geografiska uppgifter observeras när olika miljöer jämförs. Skillnaderna mellan miljöerna är som minst markanta i de fall där våldsbrott eller övriga brott utgör grunden till brottsmisstanken. Angående våldsbrott är det gatugäng och maffia som utmärker sig i täckningsgraden, medan i övriga brott är det mest partiella organisationer, nätverk och gatugäng som visar höga täckningsgrader. I brottsmisstankar där narkotikabrott utgör grunden har gatugäng och nätverk relativt höga täckningsgrader. Ekonomisk brottslighet visar också relativt höga värden för gatugäng. Det speglar förmodligen typen av ekonomiska brott som dominerar inom respektive miljö och dess täckningsgrad och inte att gatugäng har högre nivå av ekonomisk brottslighet än andra miljöer. Fördelningen i figur 4.1 ska inte ses som den faktiska brottsfördelningen mellan miljöerna utan bara som andel brottsmisstankar i misstankeregistret med fullständiga geografiska uppgifter per miljö.[7]

4.1.2 Geografisk fördelning och koncentration

I den återstående delen av rapporten kommer vi att förhålla oss till de brottsmisstankar som kopplades till vår studiepopulation med fullständiga geografiska uppgifter. Vår studiepopulation har varit misstänkta för 211 256 brott under perioden 2011–16.[8] Av dessa har sammanlagt 171 747 brottsmisstankar fullständiga geografiska uppgifter, vilket innebär 81,3 procent av brottsmisstankarna under analysperioden. En fråga som uppstår naturligt är: hur är de här brottsmisstankarna fördelade geografiskt? Utifrån tidigare forskning kan man förvänta sig att brottsligheten ska vara koncentrerad i få, tätbebyggda områden. Här uppstår en annan storlekseffekt, som i det här fallet inte är kopplad till miljöernas storlek, utan till tätheten i olika områden. För att ta hänsyn till den här typen av effekter kommer vi att analyserna siffrorna per tusen invånare i området.

Den geografiska analysen kan ha olika utgångpunkter beroende på hur man väljer att aggregera uppgifterna i det geografiska rummet.

[7] När motsvarande analys genomförs för hela misstankeregistret under perioden 2011–16 blir motsvarande procenttal 92,2 procent för våldsbrott, 49,5 procent för ekonomisk brottslighet, 82,9 procent för narkotikabrott och 83,6 procent för övriga brott. Mönstret som konstaterades för miljöer inom organiserad brottslighet motsvarar således mönstret för hela misstankeregistret.

[8] Vår studiepopulation står för ca 7 procent av samtliga brottsmisstankar i misstankeregistret.

Vi börjar med att redovisa brottsmisstankarnas geografiska fördelning efter polisregion (se figur 4.2). Vi har valt att operationalisera fördelningen efter polisregioner för att våra slutsatser ska ha större relevans i det brottsförebyggande arbetet. Fördelningen speglar i stort sett sammansättningen hos befolkningen, med höga värden i polisregioner i storstadsområden.

När misstankarna visas i absoluta tal (se figur 4.2a) ser vi tydliga spår av de ovan nämnda storlekseffekterna. De två största miljöerna, MC-gäng och nätverk, dominerar fördelningen. När brottsmisstankarna redovisas per capita (se figur 4.2b) jämnas befolkningsskillnaderna ut, men fortsatt dominerar polisregion Stockholm fördelningen för de flesta miljöerna. MC-gäng blir också den dominerande miljön i samtliga polisregioner när hänsyn tas till folkmängd. Gatugängen och nätverken har också en representation i alla polisregioner, medan partiella organisationer främst är kopplade till polisregion Stockholm och maffia är främst en företeelse kopplad till polisregionerna Väst och Stockholm. Det sista speglar de släktbaserade nätverken som bland annat finns i Stockholm och Göteborg. Det tredje sättet att redovisa dessa uppgifter är per individ i respektive miljö (se figur 4.2c). Här jämnas skillnaderna mellan miljöerna ut, medan skillnaderna relaterade till befolkningstäthet kvarstår. Brottsmisstankarna per individ kopplade till maffia och partiella organisationer hör fortfarande mest till polisregion Stockholm, medan gatugängen och MC-gängen också har en dominerande representation i polisregionerna Syd respektive Öst.

Figur 4.2 Antal brottsmisstankar i polisregioner, efter miljö

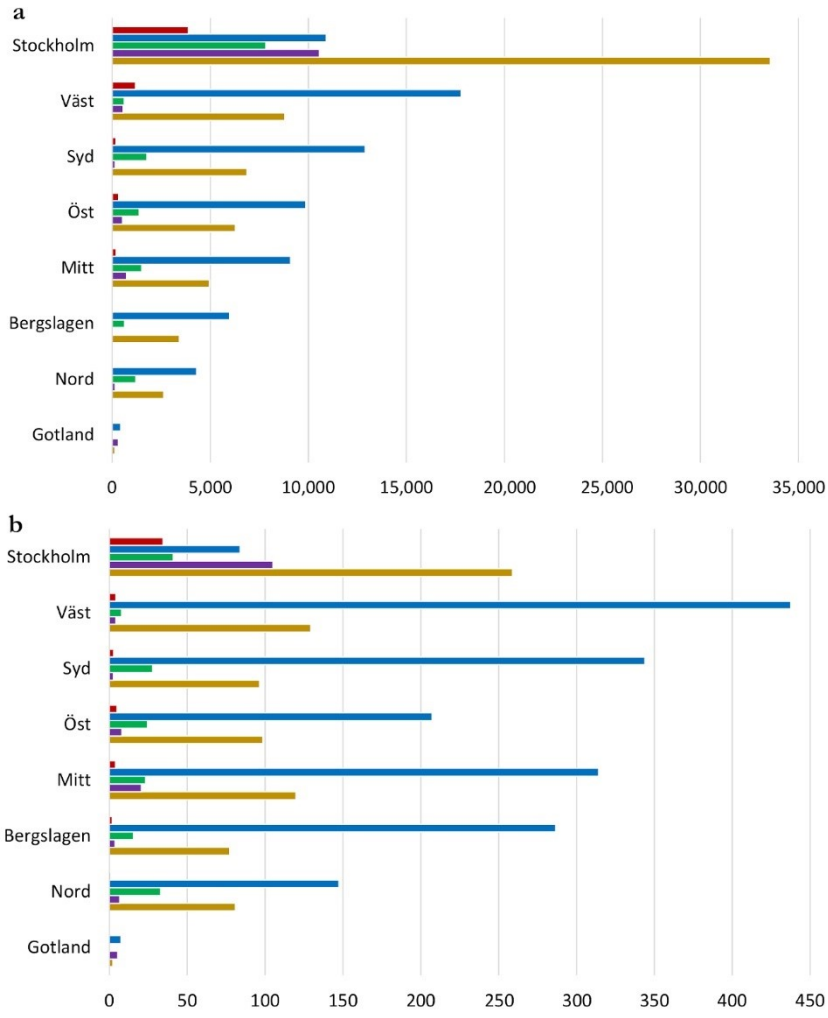

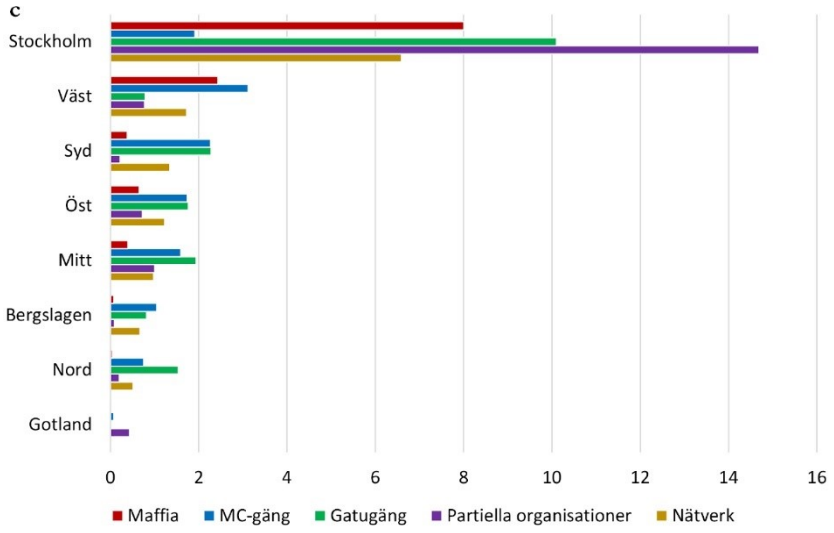

Not: Staplarna sorterade efter totala antalet brottsmisstankar per polisregion. a) Absoluta tal, b) Siffror per tusen invånare (folkmängd 2018), och c) Siffror per individ i miljön.

En annan indelning, som ger mer information om funktionella skillnader mellan olika kommuner, är typ av område enligt SKL:s kommungruppsindelning. Indelningen skiljer mellan områden med olika täthetsnivåer men också mellan olika pendlingsmönster med mera. Figur 4.3 visar antalet brottsmisstankar i varje kommuntyp, efter miljö inom den organiserade brottsligheten. Analyserar vi data i absoluta tal (se figur 4.3a) kan man konstatera att den geografiska fördelningen ganska nära följer befolkningstätheten i Sverige, med majoriteten av brottsmisstankarna koncentrerade i storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö, följt av så kallade större städer (exempelvis Linköping, Norrköping, Uppsala, Örebro, Umeå) och pendlingskommuner nära storstäder (till exempel Botkyrka, Lidingö, Vallentuna i Stockholmstrakten, Kungsbacka och Mölndal nära Göteborg, Trelleborg och Vellinge i närheten av Malmö). Brottsmisstankarna inom nätverk och MC-gäng dominerar fördelningen, där den senare miljön dominerar även i lågpendlingskommuner nära större städer (områden såsom Enköping, Nässjö och Motala) och mindre orter. Fördelningen av brottsmisstankar per capita (se figur 4.3b) visar istället en överrepresentation i pendlingskommuner, både till storstadsområdena, större städer och mindre tätorter. MC-gäng har generellt sett de högsta värdena, följt av nätverk. Partiella organisationer är mest koncentrerade till pend-

lingskommuner nära storstäderna. När hänsyn tas till miljöstorlek (se figur 3c) kan det konstateras att gatugäng och partiella organisationer har de högsta antalen brottsmisstankar per individ i respektive miljö, både i storstäderna och pendlingskommunerna. MC-gängen tenderar att dominera fördelningen, även i brottsmisstankar per capita, i alla de resterande typerna av områden. Maffia och nätverk utmärker sig mest i kommuner med storstäder eller större städer i brottsmisstankar per capita.

Figur 4.3 Antal brottsmisstankar i olika kommuntyper enligt SKL:s kommungruppsindelning, efter miljö

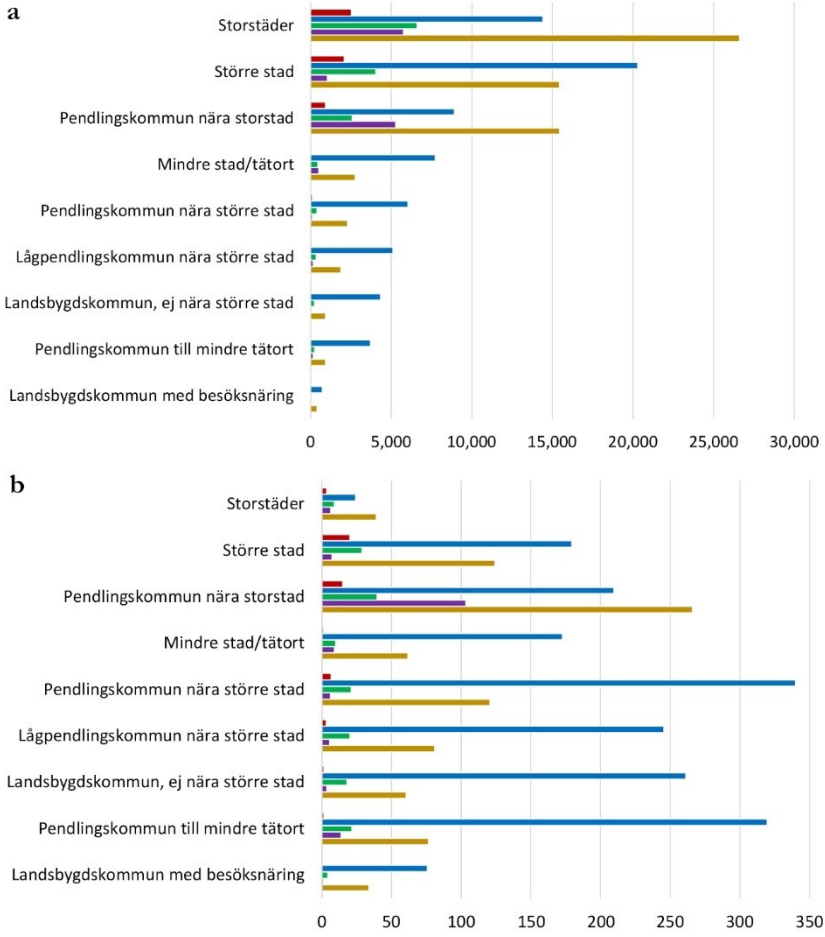

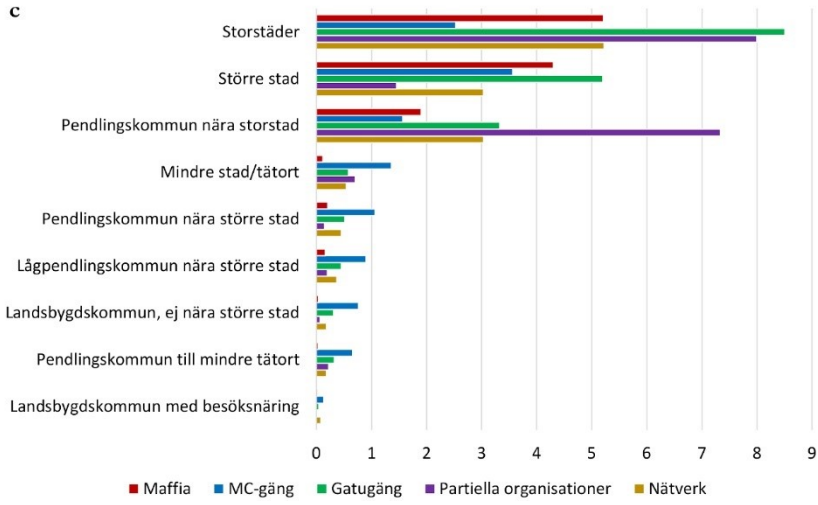

Not: Staplarna sorterade efter totala antalet brottsmisstankar per kommuntyp. a) Absoluta tal, b) Siffror per tusen invånare (folkmängd 2018), och c) Siffror per individ i miljön.

Tittar vi på fördelningen i förhållande till brottskategori (se figur 4.4) kan vi observera att våldsrelaterad brottslighet står för ungefär 11 till 18 procent av alla misstankar i de olika kommuntyperna. Skillnaderna i andelar våldsbrott är för det mesta relativt små, med undantag för landsbygdskommuner med besöksnäring som har något högre andel än övriga. Ekonomisk brottslighet förekommer också i högre andel i dessa områden, men utmärker sig mest i storstäder, större städer och pendlingskommuner nära storstäder. Överlag kan man säga att kompositionen av brottskategorierna är relativt homogen över olika kommuntyper, trots de stora skillnaderna i antalet misstankar både i absoluta tal och per capita (se även tabell A.1 i Bilaga A för siffror per individ i miljön och typ av brott).

Figur 4.4 Fördelning av brottsmisstankar i de fyra brottskategorierna, efter kommuntyp enligt SKL:s kommungruppsindelning. Andel av brottsmisstankar inom varje kommuntyp

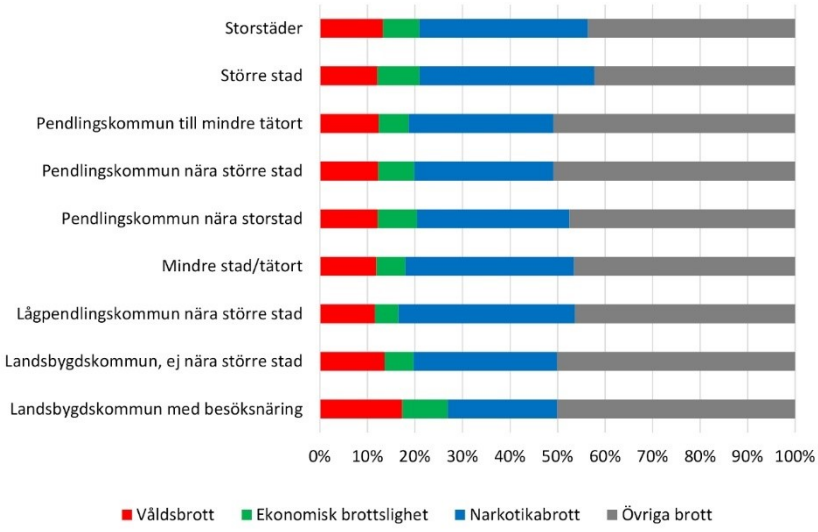

4.1.3 Geografisk specialisering kring specifika brottskategorier

De analyser som hittills har redovisats har befunnit sig på en relativt hög aggregeringsnivå. Det innebär att vi har fokuserat på likheter och skillnader i spatiala mönster i olika grupper, antingen kommun- eller brottsgrupper och i olika miljöer. För att få en mer detaljerad bild över variationen i landet behöver vi placera misstankarna på en karta. Vi börjar med våldsbrott, där figur 4.5 visar hur de våldsrelaterade brottsmisstankarna (per tusen invånare) är utspridda över hela Sverige, med detaljerad vy över de tre storstadsområdena. Av figuren framgår att våldsbrotten är utspridda i alla polisregioner, fast de högsta värdena per capita återfinns mest i närheten av Stockholms kommun, men också i kommuner som Bollnäs, Älvdalen och Fagersta. Fokuserar man på ekonomisk brottslighet istället (se figur 4.6), kan man se att förekomsten är vanligast i centrala Sverige. Exempelvis uppvisar Botkyrka sydväst om Stockholm och Bjuv norr om Malmö särskilt höga tal av brottsmisstankar i ekonomisk brottslighet per tusen invånare. Uppsala kommun i Stockholmsregionen samt Strömstad på Västkusten har också relativt höga värden per tusen invånare.

Figur 4.5 Spridning av brottsmisstankar inom brottskategorin våldsbrott över hela Sverige

Färgstyrka proportionerlig till antalet brottsmisstankar per 1 000 invånare i kommunen. Gränsdragning efter polisregion och kommuner. Storstadsområden i detaljerad vy.

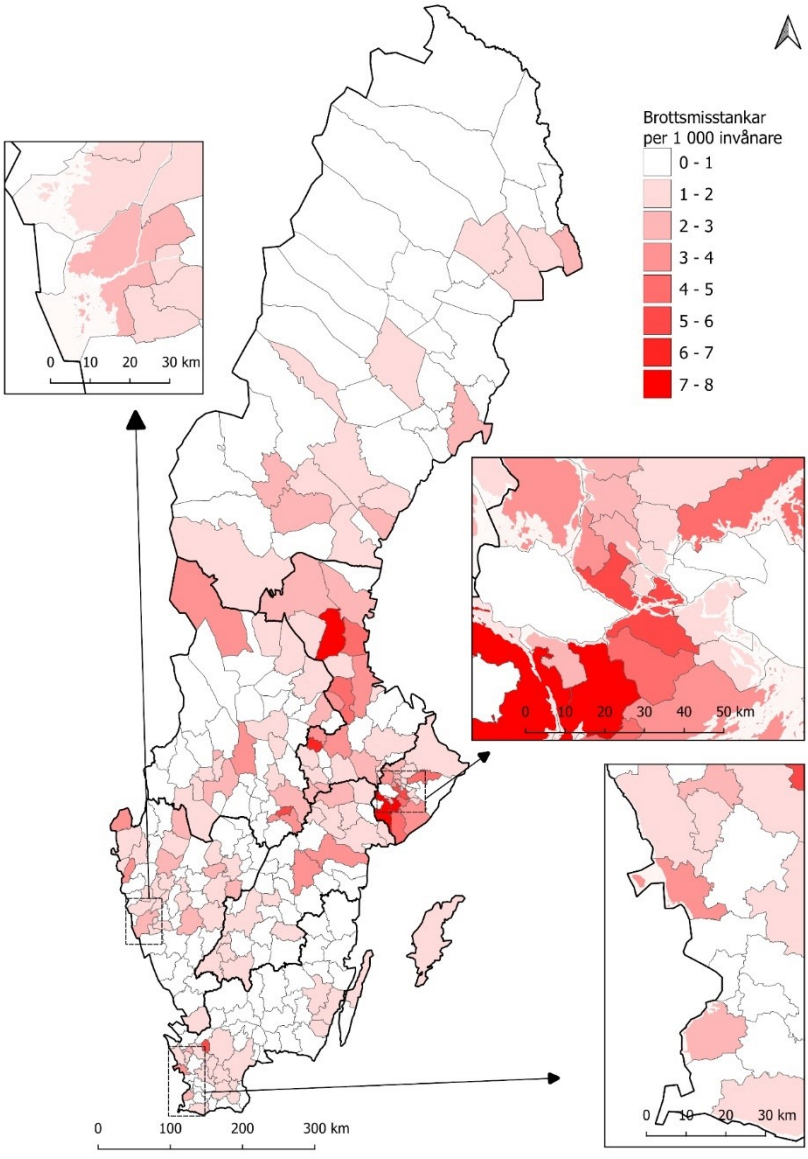

Figur 4.6 Spridning av brottsmisstankar inom brottskategorin ekonomisk brottslighet över hela Sverige

Färgstyrka proportionerlig till antalet brottsmisstankar per 1 000 invånare i kommunen. Gränsdragning efter polisregion och kommuner. Storstadsområden i detaljerad vy.

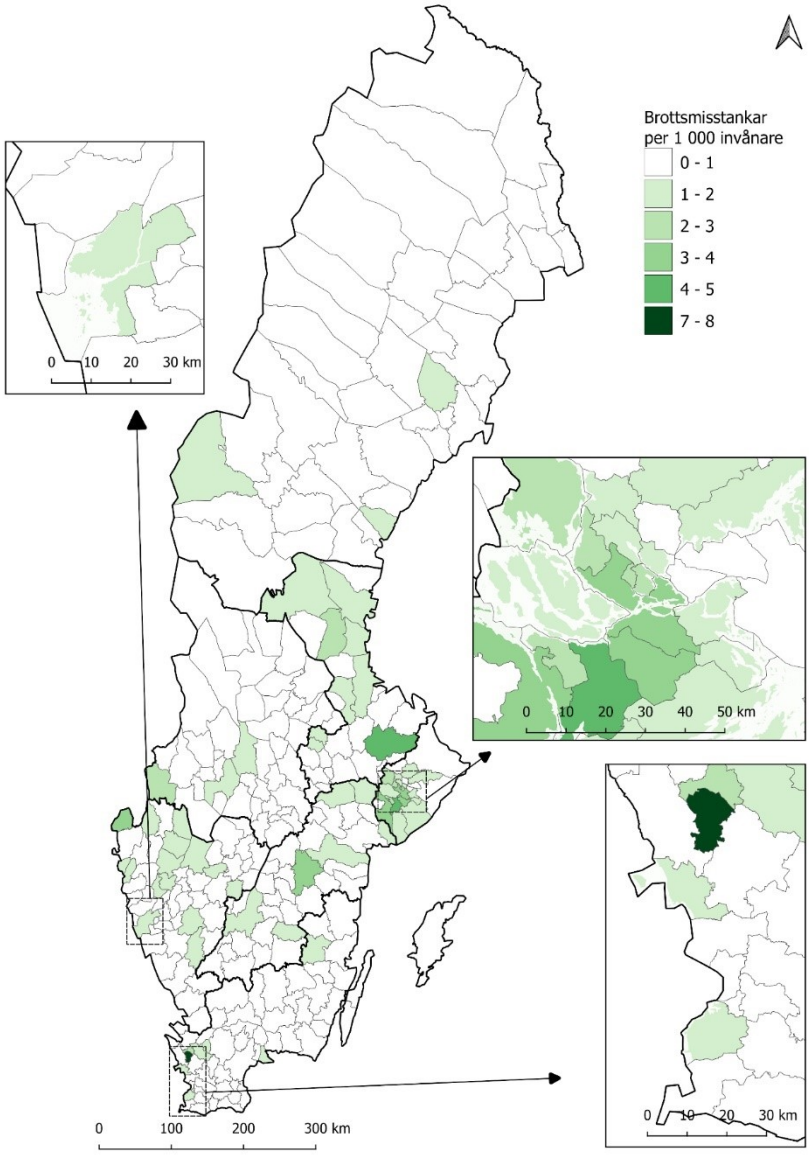

En annan bild av brottslighetens landskap framträder när man analyserar spridningen av brottsmisstankar över hela Sverige per miljö. I figur 4.7 redovisas antalet brottsmisstankar per individ i respektive miljö för den dominerande miljön i varje kommun, det vill säga för den miljön inom den organiserade brottsligheten som har det högsta antalet brottsmisstankar per individ i en kommun. Här kan vi observera att MC-gängen är närvarande i kommuner spridda över hela landet, förutom i storstadskommunerna där maffia, partiella organisationer och ibland gatugäng har de högsta värdena. Gatugäng är också ganska utspridda, med tung närvaro i kommuner som Linköping, Umeå, Sundsvall, Jönköping och Malmö.

Figur 4.7 Spridning av brottsmisstankar inom den organiserade brottsligheten över hela Sverige

Kartan visar den dominerande miljön i varje kommun, avseende brottsmisstankar per individ i miljön. Färgstyrka proportionerlig till antalet brottsmisstankar per individ i miljön. Storstadsområden i detaljerad vy.

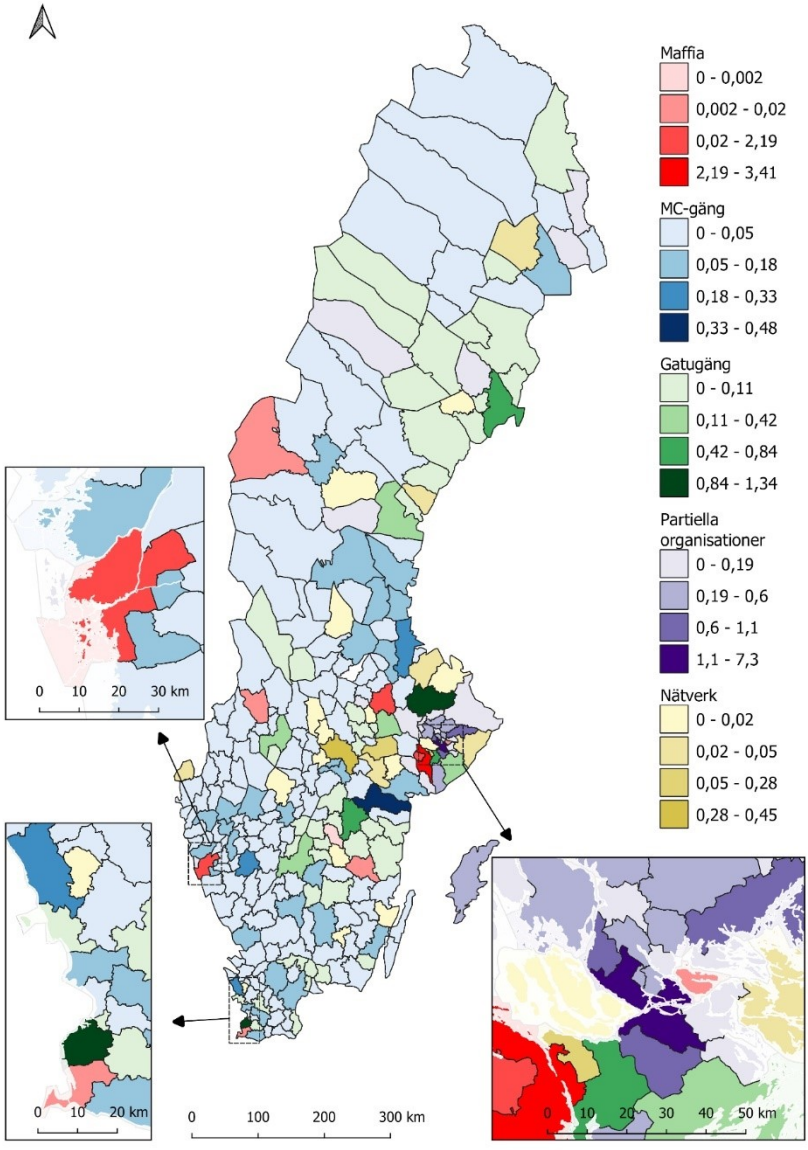

4.2 Utsatta områden

Som tidigare beskrivits är brottslighet i utsatta områden en fråga som har blivit högaktuell och fått uppmärksamhet i såväl samhällsdebatt som forskning. Inte minst har det varit en av de polisiära prioriteringarna i den nya polisorganisationen. Därför har vi ägnat särskilt fokus åt att undersöka hur brottsligheten som den organiserade brottsligheten ägnar sig åt ser ut i utsatta områden.

4.2.1 Brottslig aktivitet i och utanför utsatta områden

Vi börjar med att kartlägga fördelningen mellan de brottsliga aktiviteter som sker i de utsatta områdena i de 27 kommuner som enligt Polismyndigheten 2017 hade utsatta områden och de aktiviteter som sker utanför dessa områden i samma kommuner. Sambandet mellan antalet brottsmisstankar per tusen invånare i respektive utanför utsatta områden visas i figur 4.8 (se tabell A.2 i Bilaga A för fullständiga siffror, även i relation till områdenas yta).

Figur 4.8 Den organiserade brottsligheten i utsatta områden (UO). Samband mellan brottsmisstankar per 1 000 invånare i utsatta områden och utanför utsatta områden, för samtliga miljöer och kommuner med utsatta områden

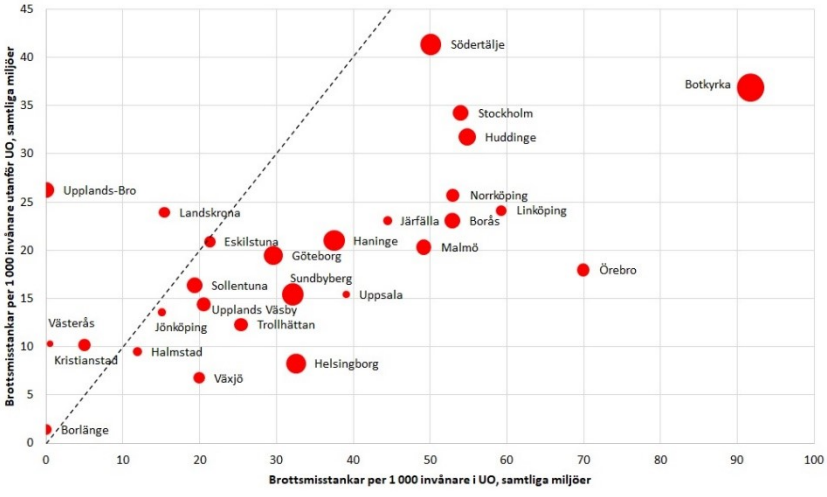

Not: Cirkelstorlek proportionerlig till andel av kommunens befolkning som bor i kommunens utsatta områden. Punkten på den streckade referenslinjen har samma siffror i och utanför utsatta områden.

Linjen i figuren motsvarar ett jämnt läge, där lika mycket brottsmisstankar per capita sker inom som utanför de utsatta områdena i respektive kommun. Figuren visar att de allra flesta kommuner med utsatta områden hade fler brottsmisstankar per capita kopplade till sina utsatta områden än till resten av kommunen, och detta mönster finner vi för kommuner i olika delar av landet, men även i kommuner med olika storlekar (cirkelstorleken är proportionerlig till andelen av befolkningen i kommunen som bor i utsatta områden).

Figur 4.9 kompletterar bilden på miljönivå genom att visa relationen mellan utsatta områden och resten av kommunen, tillsammans med balansen mellan brottslighet i stadsområde och glesbygd.[9] Å ena sidan kan vi observera att maffia, den minsta miljön avseende antalet individer, har jämnare balans mellan utsatta och icke-utsatta områden, samtidigt som maffia har en kraftigt urban prägel. Detta kan förklaras med att för att en maffialiknande organisering ska kunna utvecklas krävs det oftast en stark lokal bundenhet och kontroll av rummet. Exempelvis har italienska maffiaorganisationer, trots sin internationella utbredning mycket stark lokal maktkoncentration (Dickie 2011; 2013).

Vi kan observera att MC-gäng, som har oproportionerligt hög brottslighet utanför utsatta områden, samtidigt har hög närvaro i glesbygdskommuner. Detta speglar MC-gängens organisation som bygger på lokala grupper utspridda runt om landet.

Gatugäng, partiella organisationer och nätverk har alla liknande position i diagrammet, med jämförbara värden i båda dimensioner. Dessa miljöer, i synnerhet gatugängen, är oftast sprungna ur områden med hög kriminalitet och sociala problem som oftast finns i städer med större befolkning.

[9] Stadskommuner i den här analysen avser storstäder, storstadsnära kommuner, större städer och kommuner nära större stad, i SKL:s indelning.

Figur 4.9 Samband mellan brottsligheten inom respektive utanför utsatta områden (UO) och brottslighet inom urbana respektive glesbygdsområden

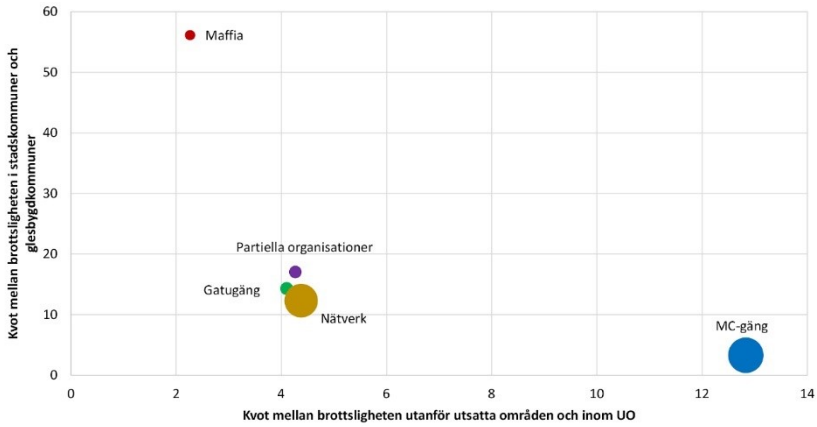

Not: Cirkelstorlek proportionerlig till antal individer i varje miljö.

4.2.2 Mobilitet och samarbete inom miljöerna: individer och brottslighet

En annan dimension av miljöernas geografiska organisering relaterar till graden av mobilitet som individerna i miljöerna har. Det vill säga i vilken utsträckning individerna i miljöerna rör sig mellan olika områden och är brottsaktiva inom dessa. Figur 4.10 visar sambandet mellan graden av mobilitet och brottslighet i utsatta områden på individnivå. Mobilitet har här operationaliserats som andelen av individerna i respektive miljö som har varit brottsmisstänkta i två eller fler polisregioner[10] i relation till individerna i miljön som har varit brottsmisstänkta fem eller fler gånger i minst ett utsatt område. När siffrorna för brottslighet räknas i absoluta tal (se figur 4.10a) syns det tydligt att nätverk och MC-gäng har högre värden vad gäller brottslighet i utsatta områden. Detta är dock delvis en storleks-effekt, som försvinner om man räknar motsvarande siffror som andel av miljön (se figur 4.10b). Ett intressant fynd är att samtliga miljöer inom den organiserade brottsligheten har mellan 20 och 30 procent mobila individer, oavsett graden av organisering. Inom

[10] Man kan räkna ut samma diagram fast för individer som har blivit misstänkta för brott i två eller fler län. Mönstret som visas i figur 4.10 är kvarstår, om än med något förändrade nivåer.

detta intervall är maffia minst mobila och gatugäng mest mobila vilket kan tyda på en arbetsdelning inom miljöerna.

Figur 4.10 Samband mellan andel individer med hög mobilitet inom varje miljö och andel individer med brottsaktivitet i utsatta områden (UO)

Cirkelstorlek proportionerlig till antalet brottsmisstankar per individ i miljön. (a) Antal individer misstänkta i UO, i absoluta tal, (b) Antal individer som andel av respektive miljö.

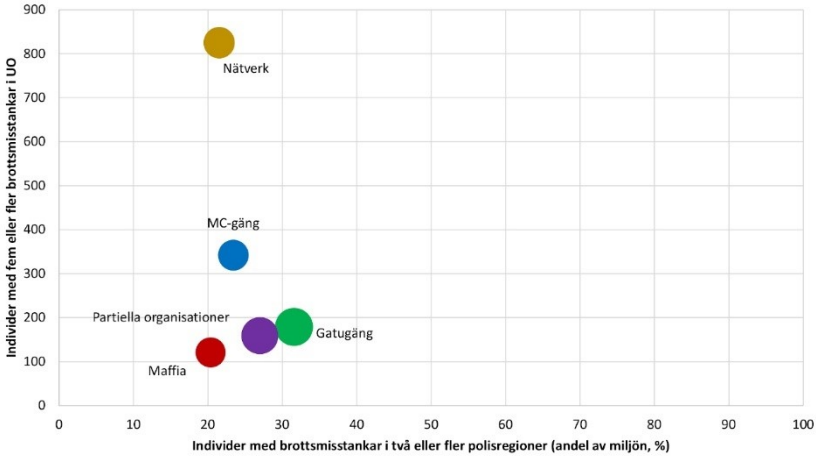

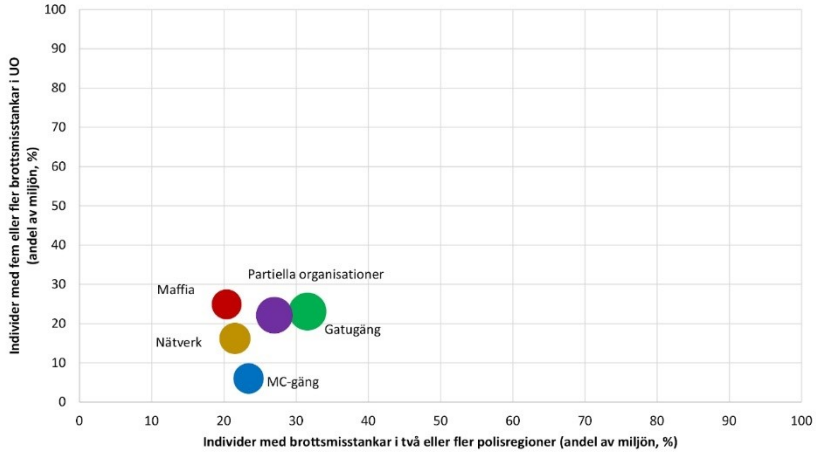

Ytterligare en intressant observation kan göras när antalet brottsmisstankar hos mobila individer undersöks närmare (se figur 4.11). I figuren konstateras att mellan 45 och 65 procent av alla

brottsmisstankar är kopplade till mobila individer, där maffia och gatugäng återigen hamnar på den lägsta respektive högsta platsen vilket speglar deras lokala bundenhet respektive brist på sådan. Figuren visar sambandet mellan andelen brott i miljön och antalet brottsliga relationer per capita som individerna har haft under analysperioden enligt Rostami et al. (2018a, se tabell 14). Maffia, gatugäng och partiella organisationer har relativt höga värden på samarbetsskalan, medan nätverk och MC-gäng uppvisar de lägsta värdena. Dels beror detta på en storlekseffekt, dels att MC-gängen har en decentraliserad organisationsstruktur, nätverk saknar formella organisationer och till viss dels ägnar sig åt brottsligheten som har större mörkertal.

Figur 4.11 Samband mellan brottsligheten hos individer med hög mobilitet och antal brottsrelationer per individ i miljön

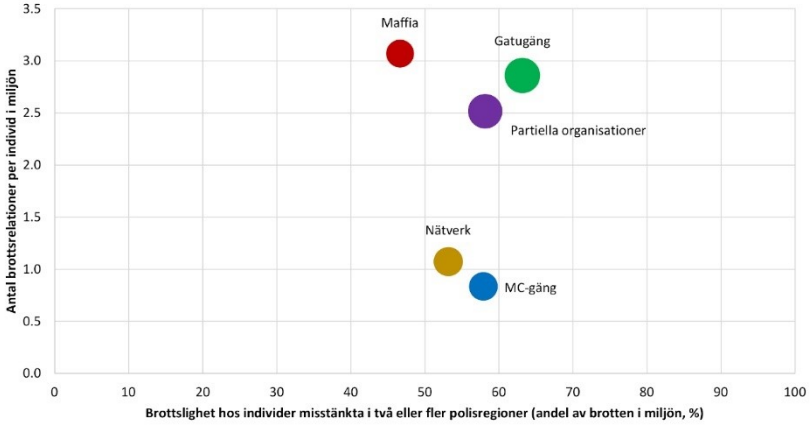

Not: Cirkelstorlek proportionerlig till antal brottsmisstankar per individ i miljön.

Utöver miljötillhörighet finns det även intressanta skillnader mellan mobila och icke-mobila individer. Andelen kvinnor är lägre bland de mobila individerna, både när man studerar fördelningen på miljönivå och sammanlagt för alla individer inom den organiserade brottsligheten (i det senare ligger andel kvinnor på 4,2 procent för mobila individer och 7,0 procent för icke-mobila individer). Den relativa könsskillnaden mellan andelarna på miljönivå är som minst markant i nätverk där andelen mobila kvinnor utgör ca 6,5 procent och ej mobila kvinnor 8,4 procent. För partiella organisationer är motsvarande siffor 0,5 procent och 4,7 procent, för gatugäng 0,8 procent

och 4,5 procent. För maffia motsvarar sifforna 1,0 procent för mobila kvinnor respektive 2,2 för ej mobila, för MC-gängen är fördelningen 3,8 procent respektive 6,7 procent. Detta visar att kvinnor förekommer i samtliga miljöer men deras mobilitet skiljer sig kraftigt från miljö till miljö där partiella organisationer och gatugängen har lägst andel mobila kvinnor och nätverk och MC-gäng har högst. Detta speglar i sin tur miljöernas subkultur och funktion. Beträffande nätverk handlar det om individer som på något sätt är behjälpliga i den organiserade brottsligheten. MC-gäng har trots sin traditionella syn på maskulinet en välkommande subkultur när det gäller kvinnligt deltagande.

Vidare kan vi se att mobila individer generellt har fler brottsmisstankar per individ jämfört med icke-mobila individer, vilket kan kopplas till de aggregerade resultaten på miljönivå som visades ovan (figurer 4.10 och 4.11). Kvoten mellan antalet brottsmisstankar per mobil individ och icke-mobila individer är högst i misstankar om ekonomisk brottslighet där brottsmisstankar per mobil individ ligger mellan 3,5 och 7,2 gånger motsvarande siffror för icke-mobila individer. Kvoterna är lägst för våldsbrott, mellan 2,8 och 4,0. Maffia är den miljö som i snitt har lägre kvoter mellan mobila och icke-mobila individer än de andra miljöerna, runt tre gånger. De andra miljöerna har en kvot mellan fyra och fem gånger. Som diskuterats i tidigare avsnitt speglar detta förmodligen maffians lokala bundenhet.

4.3 Sammanlänkade områden

I det här avsnittet presenteras resultaten från nätverksanalysen. I tidigare avsnitt har vi redovisat hur brottsmisstankar som kan kopplas till den organiserade brottsligheten är fördelade på olika polisregioner och kommuntyper i landet. Resultaten har också visat på rollen av de rörliga individerna inom respektive kriminell miljö. Genom nätverksanalysen går vi ett steg vidare och undersöker hur dessa rörliga individer kopplar ihop olika kommuner genom sin brottsliga aktivitet. Detta ger oss möjlighet att analysera den organiserade brottslighetens relationer på områdesnivå. Det vill säga vilka kommuner de mest rör sig mellan, baserad på brottsliga

aktiviteter. Detta kan hjälpa oss i att identifiera geografisk specialisering bland de mobila individerna.

Nätverken som konstruerades är kommunbaserade, och kommer hädanefter att kallas för kommunnätverken (se definitionen i kapitlet om data och metod). Kommunnätverket består av två sorters enheter: noder och länkar (se figur 4.12 för en illustration). Noder representerar svenska kommuner. När en individ inom en viss miljö blir brottsmisstänkt i två eller fler kommuner skapas länkar mellan dessa. Kommunnätverket är således strukturen som uppstår när länkarna för samtliga individer i miljön aggregeras. Kommunnätverket till vänster (se figur 4.12a) är ett exempel på ett nätverk med låg klustring. Alla kommunerna i figuren är länkade, men å ena sidan bildas inga ”trianglar” i nätverket (låg klustring).

Figur 4.12 Kommunnätverk, illustration på olika typer av nätverksstrukturer

Noder i kommunnätverket representerar olika kommuner, och en länk mellan två kommuner finns när en eller fler individer har varit brottsmisstänkta i båda kommuner. Antal länkar visar inom varje nod. (a) Nätverk med låg klustring och låg assortativitet[11], (b) Nätverk med hög klustring och hög assortativitet.

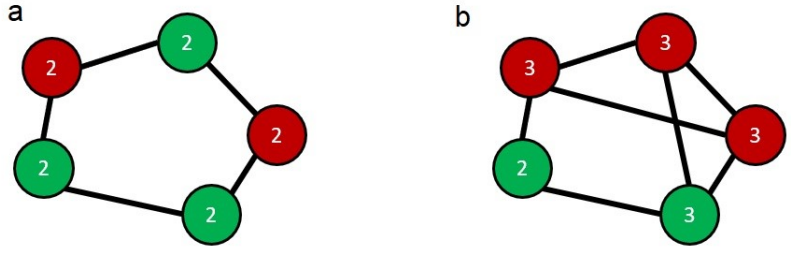

Kommunnätverket till höger (se figur 4.12b) har å andra sidan högre klustring, vilket ökar graden av lokal sammanhållning och gör kommunnätverket mer robust. Vidare kan vi observera att medelantalet länkar i figur 4.12b också är högre jämfört med figur 4.12a. Det skulle man kunna tolka som att kommunnätverket består av vissa kommuner som är mer ”centrala” än de andra, då de ger upphov till högre antal länkar med andra kommuner.

[11] Assortativitet är ett nätverksmått som syftar till att kvantifiera i vilken utsträckning noder av samma typ (färgerna i figuren) är länkade till varandra. Låg assortativitet betyder att noder ofta länkas till noder av en annan typ, medan hög assortativitet betyder att noder ofta länkas till noder av samma typ.

För att kunna undersöka skillnader och likheter i dynamiken mellan olika kriminella miljöer inom den organiserade brottsligheten har ett kommunnätverk per miljö konstruerats. Dessa miljöer är, som tidigare redovisats, inte homogena, och då är det inte oväntat att kommunnätverken som individerna i dessa miljöer genererar genom sin brottsliga aktivitet i olika kommuner uppvisar strukturella skillnader i termer av hur länkarna är fördelade och klustrade (se tabell A.3 i Bilaga A för mer detaljerade uppgifter gällande nätverksegenskaper).

Figur 4.13 visar sambandet mellan andelen kommuner i respektive kommunnätverk som har minst en länk till en annan kommun, och snittvärdet på klustring. I beräkningen av klustring tar vi hänsyn till de kommuner som har möjlighet att bilda trianglar, som vi kallar för klustrade kommuner, det vill säga kommuner med minst två länkar till andra kommuner. Figuren visar på ett graderat mönster, där kommunstrukturen genererad utifrån maffians mobilitet har lägst räckvidd i Sverige, det vill säga låg andel av alla svenska kommuner kopplas genom denna miljö, men samtidigt en relativt hög grad av lokal sammanhållning i form av klustring. De kommuner som länkas av maffians brottsliga aktiviteter är med andra ord relativt få men nära kopplade till varandra. Å andra sidan har MC-gäng och nätverk de högsta värdena på räckvidd, och omfattar därigenom nästan alla svenska kommuner med sin brottslighet. De senare miljöerna skapar dock kommunnätverk med lägre grad av klustring i snitt. Detta står i kontrast till partiella organisationer, maffia och gatugäng, som tenderar att ha mellanstora värden på båda dimensionerna. Detta resultat ligger i linje med, och speglar, det vi har diskuterat i tidigare avsnitt. Det vill säga att tydliga mönster på miljönivå framkommer som speglar de kriminella gruppernas organisatoriska uppbyggnad och grad av organisering, något som vi kommer diskutera i kommande avsnitt.

Figur 4.13 Samband mellan andel kommuner kopplade genom misstänkta individer och graden av lokal sammanhållning i respektive kommunnätverk, efter miljö

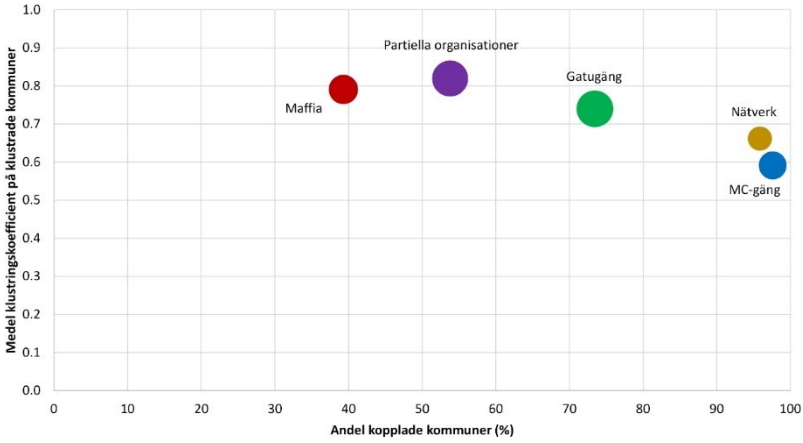

En förenklad förklaring är att ju lägre klustring ett kommunnätverk har, desto lättare blir det att bekämpa organiserad brottslighet eftersom det visar en lägre grad av geografisk specialisering. Kriminella nätverk med få relationer (brottsliga samarbeten) och noder (kriminella individer) är känsliga för störningar om en nod tas bort, på samma sätt kan hindrande av geografisk specialisering i kommunnätverk, exempelvis genom fokuserade brottsbekämpande åtgärder i ett visst geografiskt område, förhindra spridning och etablering av organiserad brottslighet.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att den organiserade brottslighetens geografi under analysperioden är mångdimensionell och komplex. De kriminella miljöerna som ingår i den organiserade brottsligheten uppvisar olika geografiska brottsmönster. Vissa miljöer såsom maffia har stark lokal prägel och klustring inom specifika områden, medan andra som MC-gäng och nätverk är utspridda. Förmodligen speglar dessa mönster skillnader och likheter i organiseringsgraden i de olika miljöerna.

5 Slutsatser

Syftet med denna rapport har varit att skapa en vetenskapligt grundad kunskapsbild av den organiserade brottslighetens landskap. Vi har använt oss av longitudinella register över brott för tidsperioden 2011–16 tillsammans med register över individer och grupper i organiserad brottslighet. Utifrån en rad olika variabler som har bäring på de rumsliga aspekterna, från koncentration av brott i olika regioner till nätverksstrukturer som uppstår när individer begår brott i olika områden, har vi analyserat den organiserade brottsligheten. Anledningen till att vi har valt att fokusera på organiserad brottslighet är att den, i ett samhällsperspektiv, uppfattas som ett större problem än brottslighet med en ensam gärningsperson.

När det gäller organiserad brottslighet är detta också ett fenomen som på senare år har haft en negativ utveckling i Sverige, i synnerhet när det kommer till allvarlig våldsbrottslighet och ekonomisk brottslighet. Brottsförebyggande rådet (Brå) har exempelvis konstaterat att Sverige har omkring fyra avlidna per miljon invånare i dödligt skjutvapenvåld jämfört med det europeiska genomsnittet på cirka 1,6 avlidna per miljon invånare (Brå 2021a). Som vi har visat i rapporten har medicinsk vård till följd av skador orsakade av våld minskat med närmare 38 procent sedan slutet av 2000-talet (enligt statistisk från Socialstyrelsen), samtidigt har de som söker vård för knivskador ökat med 39 procent och för skottskador med 200 procent sedan 2001. Vi har även diskuterat att den kriminella ekonomin omsätter omfattande belopp (uppskattningsvis 100 – 150 miljarder) och förmodligen även påverkar konflikterna inom den organiserade brottsligheten. Exempelvis har 27 procent av de som varit skäligen misstänkta för våld med skjutvapen även varit skäligen misstänkta för klassiska bedrägerier (Polismyndigheten 2022). Detta påverkar inte bara stabiliteten i den reguljära ekonomin genom osund konkurrens, tilltron till de finansiella strukturerna, legitimiteten i

skatte- och välfärdsystemet utan ger även större handlingsutrymme åt gängen, vilket resulterar i återinvestering i brott, finansiell överlevnad och organisatorisk tillväxt.

I rapporten har vi haft som ambition att besvara tre övergripande frågeställningar:

1. *Vilka geografiska mönster finns, i form av skillnader och likheter i olika områdestyper? Och vilka geografiska mönster är mest framträdande?*
2. *Finns det kombinationer av brottstyper och kriminella miljöer som kännetecknar en viss typ av geografiskt område?*
3. *Vilken koppling har den organiserade brottslighetens brottsliga aktiviteter till utsatta områden?*

Rapportens resultat kan sammanfattas på följande sätt:

- Inledningsvis kan vi konstatera att mellan 48–93 procent av de brott som individerna inom organiserad brottslighet misstänkts för har geografiska mätpunkter som kan analyseras, vilket kan ses som en validering av misstankeregistret som analytisk datakälla beträffande studier om brott. Den högsta täckningsgraden har våldsbrott (93 procent), och den lägsta täckningsgraden har ekonomisk brottslighet (48 procent). Det innebär att rapportens slutsatser gällande ekonomisk brottslighet ska tolkas försiktigt eftersom merparten av brottsmisstankarna beträffande ekonomisk brottslighet faller utanför denna analys.
- Polisregion Stockholm dominerar fördelningen för de flesta kriminella miljöerna inom organiserad brottslighet, även när hänsyn tas till folkmängden i respektive polisregion. Notera att analysperioden slutar ett par år innan den höga konfliktnivån inom den organiserade brottsligheten som har uppmärksammats under hösten 2022 och årsskiftet 2022/23.
- Gällande misstankar om våldsbrott per tusen invånare kan vi konstatera att dessa brott är utspridda i alla polisregioner, fast med högst värden per capita i närheten av Stockholms kommun. Kommuner såsom Bollnäs, Älvdalen och Fagersta har också höga värden. Gällande ekonomisk brottslighet noteras en koncentration till södra Sverige. Exempelvis uppvisar Botkyrka sydväst

om Stockholm och Bjuv norr om Malmö särskilt höga värden per capita, men även Uppsala kommun och Strömstad på Västkusten uppvisar relativt höga värden per tusen invånare.

- MC-gäng är den dominerande miljön inom organiserad brottslighet i samtliga polisregioner när hänsyn tas till folkmängd. Gatugängen och nätverken är också förekommande i samtliga polisregioner, medan partiella organisationer främst är kopplade till polisregion Stockholm och maffia främst är kopplad till polisregionerna Väst och Stockholm.
- En rollfördelning verkar existera inom miljöerna, där cirka en tredjedel av medlemmarna i varje miljö har hög mobilitet, det vill säga har varit misstänkta för brott i två eller fler polisregioner. Dessa mobila individer står för mellan 45 och 65 procent av alla brottsmisstankar, med maffia och gatugäng i den lägsta respektive högsta klassen. Mobila individer har således högre antal brottsmisstankar per individ jämfört med icke-mobila individer.
- Vår analys visar också skillnader mellan kvinnors andel i miljöerna och deras andel mobila individer. Miljöer som är tydligare kopplade till utsatta områden och har lägre organiseringsgrad har generellt sett både lägre andel kvinnor och lägre andel mobila kvinnor (partiella organisationer och gatugäng). Miljöer med hög grad av organisering såsom MC-gäng har både högre andel kvinnor och högre andel mobila kvinnor jämfört med de andra miljöerna. Även maffia har en relativt hög andel mobila kvinnor.
- MC-gäng har relativt låg mobilitet men lång räckvidd. En förklaring till detta kan vara att MC-gängen består av en uppsjö olika organisationer med olika grad av organisering. Oftast finns en decentraliserad organisation med lokala klubbar etablerade på flertal orter runt om i landet. Exempelvis har Hells Angels MC avdelningar från Luleå i Norrbotten till Malmö i Skåne. Eftersom de är etablerade runt om i landet har de inget behov av ”mobila” medlemmar utan kan, som en decentraliserad eller geografiskt spridd organisation, dela på funktioner i organisationen. Det innebär att den låga mobiliteten inte ska tolkas som kort räckvidd, utan snarare en spegling av miljöns omfattande spridning och etablering i lokala kontexter.

- Maffia har kraftig lokalt förankrad brottslighet och uppvisar hög andel av brottslighet i urbana miljöer. Detta ligger i linje med tidigare studier om maffians lokala bundenhet och det är just denna starka förankring som skapar möjlighet till penetrering av legala och politiska strukturer.
- Beträffande mobila individer ser vi att de uppvisar lite olika mönster avseende räckvidd. När vi ser hur många kommuner som är sammankopplade genom mobila individer, så kallade kommunnätverk, så ser vi att mobiliteten hos individerna i maffialiknande organisationer har minst räckvidd i Sverige, mätt i form av andel sammankopplade kommuner, medan miljöerna MC-gäng och nätverk har högst. Dessa senare miljöer har dock lägre grad av klustring i snitt, i kontrast till partiella organisationer, maffia och gatugäng. Detta kan tolkas som att de mobila individerna i partiella organisationer, maffia och gatugäng har kortare räckvidd men desto högre lokalt samarbete (klustring) vilket i sin tur förmodligen speglar deras begränsade närvaro i olika delar av landet och deras lokala bundenhet.
- MC-gäng har en väldigt utspridd närvaro i kommuner över hela landet, förutom i storstadskommunerna där maffia, partiella organisationer och ibland gatugäng har de högsta antalen brottsmisstankar per individ i miljön. Gatugäng är också ganska utspridda, med dominerande närvaro i kommuner som Linköping, Umeå, Sundsvall, Jönköping och Malmö.
- I absoluta tal begår den organiserade brottsligheten flest brott i områden som ej klassificerats som utsatta områden. Men tittar man närmare på fördelningen per 1 000 invånare i kommuner med utsatta områden är det precis tvärtom.
- Maffia, den minsta miljön vad gäller antal individer, har jämnare fördelning gällande brottsmisstankar i utsatta och icke-utsatta områden, samtidigt som den har en mycket kraftig urban prägel. På andra sidan spektrumet hittar vi MC-gäng med oproportionerligt mycket brottslighet utanför utsatta områden och mer närvaro i glesbygdskommuner. Gatugäng, partiella organisationer och nätverk har alla jämförbara värden i dessa dimensioner.
- Botkyrka och Södertälje är de två kommuner som har höga antal organiserade brott per capita både i och utanför utsatta områden.

De sticker ut i jämförelsen. Det handlar också om två kommuner som har haft problem med organiserad brottslighet under många decennier.

6 Avslutande kommentarer och åtgärdsinriktade rekommendationer

I dagsläget står Sverige inför stora utmaningar vad gäller den organiserade brottsligheten. På relativt kort tid har den seglat upp som ett av de främsta hoten mot Sveriges inre säkerhet. Det eskalerande synliga gängvåldet skadar inte bara Sverigebilden utomlands utan kan, även i förlängningen, påverka medborgarnas tilltro till statens förmåga att upprätthålla lag och ordning.

Vad kan denna rapport bidra med i ljuset av övrig vetenskaplig produktion om den organiserade brottsligheten, dess konsekvenser och hur den kan bekämpas? Förenklat kan man säga att arbetet mot den organiserade brottsligheten kan uppdelas i två dimensioner: i) minska dess handlingsutrymme, samt ii) effektivt förebygga och driva ett brottsbekämpande arbete. Att minimera organiserad brottslighet handlar i huvudsak om specialisering, metodutveckling och om att bedriva ett arbete som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet (Kirby 2018). Det är bättre att satsa kraftfullt för tidigt än att vidta krisåtgärder när det är för sent. Det är bättre att vara träffsäker än att arbeta med generiska insatser. Det handlar mer om att vara smartare än hårdare. För att kunna uppnå detta krävs djupare förståelse av hur organiserad brottslighet verkar, organiserar sig, och hur dess organiseringsförmåga och handlingsutrymme kan reduceras. Medan den organiserade brottsligheten har visat sig vara flyfotad och anpassningsbar till nya omständigheter, samt skickliga på specialisering, har de brottsbekämpande aktörerna inte riktigt uppvisat samma förmågor. Redan 1996 hävdade Castells att den organiserade brottsligheten har varit snabb på att utnyttja kommersiella, politiska och sociala strukturförändringar i sin strävan efter vinst. Han argumenterade för att detta har blivit särskilt tydligt med

den ökade digitala och fysiska rörligheten, som har generat nya möjligheter för kriminella att flytta människor, pengar och varor. Samtidigt har de brottsbekämpande aktörerna varit kvar i sina stela byråkratiska uppbyggnader med förutbestämda och inrutade geografiska gränser.

För att vända den negativa utvecklingen behöver samhället öka trycket mot den organiserade brottsligheten, med fokus på våldskapitalet och den kriminella ekonomin utan att få tunnelseende på vissa grupper, brottstyper eller individer. När man formulerar brottsbekämpande strategier är det viktigt att komma ihåg att organiserad brottslighet bör ses som ett ekosystem där de osynliga delarna drar nytta av de synliga delarna och vice versa (Kirby 2013) och vi har i rapporten belyst vissa geografiska aspekter av detta ekosystem. Rapporten visar på ett samspel mellan kriminellt samarbete på flera nivåer. Bland annat har vi konstaterat att det finns mobila individer inom gängen som inte bara kan flytta människor, pengar och varor, men också fungerar metaforiskt som humlor som pollinerar blommor och sprider pollen. På så sätt skapar dessa mobila gängmedlemmar nya kontakter och affärsmöjligheter på nya orter. Förenklat kan man säga att dessa mobila individer ökar gängens handlingsutrymme.

Den höga frekvensen och låga uppklaringsgraden av gängvåldet menar vi kan bero på avsaknad av ett yttre tryck som i sin tur påverkar det inre trycket inom den organiserade brottsligheten. Ett yttre tryck kan exempelvis uppnås genom: i) evidensbaserade problemanalyser, ii) utökade kontroller av företag och utbetalningar av statliga medel, iii) snabbare och högre uppklaringsgrad av brott inom organiserad brottslighet, iv) återtagande av brottsvinser. Detta kan uppnås genom *specialiserade sammanhållna operativa resurser* som tidigare i det polisiära arbetet har kallats för kommissioner. Det operativa yttre trycket bidrar till ett inre tryck inom organiserad brottslighet, som kan förstärkas av andra faktorer, där kostnaden för exempelvis en våldsam konflikt blir så hög att det bidrar till en självreglering inom miljön samtidigt som man kan angripa anstiftare av konflikter mer indirekt. Det inre livet inom organiserad brottslighet är lika viktigt, om inte viktigare, än samhällets insatser, och det kan påverkas genom yttre faktorer.

Ett konkret exempel för att öka det externa trycket mot våldskapitalet är att Polismyndigheten skapar sammanhållna opera-

tiva resurser som kontinuerligt kan arbeta proaktivt mot kriminella miljöer. För att nämna region Stockholm som ett exempel, som för närvarande är hårt drabbad av gängvåldet, kan dessa sammanhållna resurser organiseras vid fyra operativa nav (hubbar) med tydlig regional koordinering: ett nav i varje polisområde och ett på regionen för att optimera koordineringen mot problembilden. Ett arbete med fyra operativa nav skulle innebära ett ständigt grundtryck på lokala kriminella organisationer. Med ett centralt placerat nav med dynamisk förmåga kan regionen snabbt förflytta resurser mot det område eller de områden som kräver större tryck, exempelvis under perioder av pågående konflikter. Detta kommer kunna bidra till att minska gängmord och mordförsök, vilket i sin tur skulle skapa bättre förutsättningar för att öka uppklarningen av det dödliga våldet. Detta är en tidigare beprövad metod i Sverige, med erfarenheter från bland annat Botkyrka och Södertälje (Leinfelt och Rostami 2012; Rostami och Appelgren 2021).

Vidare behövs beslutsfattare som kan mobilisera och inkludera myndigheter, kommuner, kommunala bolag, närings- och föreningsliv och, inte minst, medborgarna för att motverka varje försök till uppkomst av parallellstrukturer och osund konkurrens som gynnar den organiserade brottsligheten. Detta är nödvändigt för att minska möjligheterna för kriminella aktörer att organisera sig och att exploatera både människor och bidrag och därmed reducera organiseringsförmågan hos den organiserade brottsligheten.

Denna rapport har bland annat undersökt geografiska brottsmönster utifrån olika brottstyper. Vi har konstaterat att täckningsgraden, det vill säga i vilken grad brottsmisstankar under analysperioden kan förknippas med en geografisk plats, är lägst för ekonomisk brottslighet. Detta innebär att en djupare förståelse av denna brottstyp kräver andra källor än geografiska. För att nå framgång med det brottsbekämpande arbetet måste djupare kunskap och förståelse för den kriminella ekonomins roll som kapitalgenerator och kriminell drivkraft utvecklas. De rättsvårdande myndigheternas resurser bör i betydligt större utsträckning inriktas mot den kriminella ekonomin och dess kapitalgenererande marknader i ett synkroniserat och gemensamt initiativ, som syftar till att försvåra den kriminella ekonomiska omsättningen och minska brottsvinsterna. Ambitionen måste vara att samhällets insatser för

att reducera sårbarheter ska ske tidigare, helst redan innan en systemförändring sker.

Ett exempel på en förändring av en omfattande karaktär är AI, som kan komma att påverka brottsligheten på ett ännu okänt sätt. Detta kräver att Polismyndigheten i samverkan med andra myndigheter och intressenter blir bättre på att systematiskt och kontinuerligt identifiera och reducera strategiska sårbarheter i de samhällsbärande systemen samt, i proaktivt syfte, vidta åtgärder för att förhindra att sådana sårbarheter uppstår. För att kunna göra detta krävs det nya sätt att analysera stora datamängder, mäta det taktiska och strategiska arbetet och se till att det bedrivs träffsäkert, såväl inom Polismyndigheten som i det myndighetsgemensamma arbetet. Det brottsbekämpande arbetet bör syfta till att, förutom att höja effekten, även höja förmågan att identifiera sårbarheter som har bäring på den kriminella ekonomin. Detta skapar i sin tur förutsättningar för att reducera de sårbarheter i systemet som kriminella utnyttjar.

För att ge ett exempel: Under 2021 avslutade Försäkringskassan totalt 249 311 återkravsärenden och det totala återkravsbeloppet uppgick till endast 2,6 miljarder kronor (SOU 2022). Det är visserligen ett omfattande belopp, men utgör endast en mindre del av det som uppskattas betalas ut felaktigt. Effekterna skulle kunna bli stora med rätt åtgärder och kontroll. Exempelvis har nyligen en rad förslag på området förts fram i SOU 2022:37 *Stärkt arbete med att bekämpa bidragsbrott: Administrativt sanktionssystem och effektivare hantering av misstänkta brott*. Det är exempelvis nödvändigt att det straffrättsliga systemet mot bidragsbrott kompletteras med administrativa sanktionsavgifter samt en kraftig förstärkning av Ekobrottsmyndigheten. Myndigheten bör också ges ett större ansvar för att motarbeta den kriminella ekonomin. Detta kommer sammantaget kunna bidra till att samhället snabbare kan komma åt den kvalificerade ekonomiska brottsligheten och minska den organiserade brottslighetens handlingsutrymmen. Att kunna påverka tillfällighetsstrukturer kan ha stora effekter. Ett exempel är införandet av det så kallade PSD2-direktivet som bidrog till en kraftig 34 procentig minskning av Card-Not-Present-bedrägerier (Polismyndigheten 2022).[12]

[12] PSD2, på engelska revised Payment Service Directive, är ett EU-direktiv som reglerar betalningstjänster och dess leverantörer inom EU.

Den myndighetsgemensamma lägesbilden (MGL) har också identifierat att den analytiska förmågan i arbetet mot organiserad brottslighet har sårbarheter, och rekommenderar att åtgärder vidtas för att öka förmågan att hantera stora datamängder och kvantitativt material såsom konto-, nätverks- och kommunikationsanalys (NUC 2021). Därför behöver de brottsbekämpande myndigheternas kvantitativa analytiska kapacitet stärkas. Här kan samarbete med universiteten vara en snabb och framgångsrik väg. Vidare kan inrättandet av ett gemensamt brottsbekämpande forskningsinstitut utgöra ytterligare en förmågehöjning. Ett sådant initiativ kan hjälpa de brottsbekämpande myndigheterna med både stärkt analytisk kapacitet och nödvändiga utvärderingar som i sin tur skulle bidra till en mer träffsäker metodutveckling, bättre analyser och effektivare brottsförebyggande och brottsbekämpande åtgärder.

Under de senaste åren har en rad förslag om skärpta straff och utökade straffprocessuella tvångsmedel introducerats. Olyckligtvis har dessa åtgärder och de polisiära prioriteringarna riktats mot ”den enskilde gängmedlemmen” och inte mot kriminella strukturer och organisationer. Den organiserade brottsligheten har en hög anpassningsförmåga och kan lätt ersätta individuella förluster. Av Tidöavtalet framgår att regeringen vill ta fram ett förslag till grundlagsändringar för att möjliggöra en kriminalisering av deltagande i, och samröre med, kriminella organisationer (Tidöavtalet 2022, s. 20). Evidensläget avseende effekter av kriminaliserat deltagande i kriminella organisationer är oklart och effekten kommer vara avhängig förslagets utformning. Förslaget kommer också medföra en rad oönskade konsekvenser, såsom att göra det svårare att inhämta underrättelse om gängen om själva medlemskapet kriminaliseras. För att uppnå strategiska vinster mot den organiserade brottsligheten behöver vi istället införa fler åtgärder som riktar sig mot brottsligt företagande, organisering och samarbeten. Ett exempel på detta skulle kunna vara införandet av en svensk version av RICO (Racketeer Influenced and Corrupt Organizations). En sådan åtgärd skulle slå kraftfullt mot den kriminella ekonomin, samtidigt som den riktar in sig på kärnan av den organiserade brottsligheten, nämligen brottsliga sammanslutningar och strukturer utan att fastna i den begreppsförvirring som omgärdar gäng och organiserad brottslighet.

Utifrån det faktum att Sverige är ett av världens mest resursstarka och digitaliserade länder har vi som samhälle alla förutsättningar att med rätt åtgärder arbeta proaktivt för att minska den kriminella exploateringen och reducera den organiserade brottslighetens organiseringsförmåga. I den här rapporten har vi försökt studera den organiserade brottslighetens rumsliga aspekter och förhoppningsvis kan denna rapport vara en pusselbit i vår gemensamma strävan efter träffsäkra åtgärder mot den kriminaliteten som för närvarande skakar vårt samhälle.

Referenser

Ahrne, G. (1994). *Social Organizations: Interaction Inside, Outside and Between Organizations*. Sage.

Ahrne, G., & Brunsson, N. (2011). Organization outside organizations: The significance of partial organization. *Organization*, 18(1), 83–104. https://doi.org/10.1177/1350508410376256

Ahrne, G., & Rostami, A. (2019). How is 'Organized Crime' Organized? In G. Ahrne & N. Brunsson (Eds.), *Organization outside Organizations* edited by Göran Ahrne. Cambridge Core.

Altermark, N., & Nilsson, H. (2017). *Det handlar om miljarder: En metodanalys av hur assistansfusket bedöms av svenska myndigheter* (p. 121). STIL, Stiftarna av Independent Living i Sverige. https://www.stil.se/sites/default/files/det_handlar_om_miljarder_webb.pdf

Altermark, N., & Nilsson, H. (2020). State Measurements of Benefit Fraud: Why Expert Elicitations Cannot Be Used to Measure Incorrect Personal Assistance Payments. *Scandinavian Journal of Disability Research*, 22(1), Article 1. https://doi.org/10.16993/sjdr.610

Andersson, J., & Hilson, M. (2009). Images of Sweden and the Nordic Countries. *Scandinavian Journal of History*, 34(3), 219–228. https://doi.org/10.1080/03468750903134681

Andersson, R., & Nilsson, R. (2017). *Svensk kriminalpolitik* (2nd ed.). Liber.

Andresen, M. A., Curman, A. S., & Linning, S. J. (2017). The Trajectories of Crime at Places: Understanding the Patterns of Disaggregated Crime Types. *Journal of Quantitative*

Criminology, 33(3), 427–449. https://doi.org/10.1007/s10940-016-9301-1

Andresen, M. A., & Linning, S. J. (2012). The (In)Appropriateness of Aggregating across Crime Types. *Applied Geography*, 35(1), 275–282. https://doi.org/10.1016/j.apgeog.2012.07.007

Arborelius, U. P., Günther, M., Dahlberg, M., & Rostami, E. (2022). Våldsbrott ur sjukvårdens perspektiv: Karaktärisering, omhändertagande och aktuell forskning. In A. Rostami & J. Sarnecki (Eds.), *Det svenska tillståndet: En antologi om brottsutvecklingen i Sverige*. Studentlitteratur.

Baldwin, J., Bottoms, A. E., & Walker, M. A. (1976). *The urban criminal: A study in Sheffield*. Tavistock Publications.

Barabasi, A.-Laszlo. (2016). *Network science*. Cambridge University Press.

Barthélemy, M. (2011). Spatial Networks. *Physics Reports*, 499(1–3), 1–101. https://doi.org/10.1016/j.physrep.2010.11.002

Bastian, M., Heymann, S., & Jacomy, M. (2009). Gephi: An Open Source Software for Exploring and Manipulating Networks. *ICWSM*, 3(1), 361–362.

Bernasco, W. (2008). Them Again? Same-Offender Involvement in Repeat and Near Repeat Burglaries. *European Journal of Criminology*, 5(4), 411–431. https://doi.org/10.1177/1477370808095124

Bhaskar, R. (1989). *Reclaiming Reality: A Critical Introduction to Contemporary Philosophy*. Verso.

Block, R. L., & Block, C. R. (1995). Space, Place and Crime: Hot Spot Areas and Hot Places of Liquor-Related Crime. *Crime and Place*, 4(2), 145–154.

Boessen, A., & Hipp, J. R. (2015). Close-Ups and the Scale of Ecology: Land Uses and the Geography of Social Context and Crime. *Criminology*, 53(3), 399–426.

Bowers, K. J., & Johnson, S. D. (2005). Domestic Burglary Repeats and Space-Time Clusters: The Dimensions of Risk. *European Journal of Criminology*, 2(1), 67–92. https://doi.org/10.1177/1477370805048631

Braga, A. A., Papachristos, A. V., & Hureau, D. M. (2010). The Concentration and Stability of Gun Violence at Micro Places in Boston, 1980–2008. *Journal of Quantitative Criminology*, 26(1), 33–53. https://doi.org/10.1007/s10940-009-9082-x

Brantingham, P., & Brantingham, P. (1995). Criminality of Place: Crime Generators and Crime Attractors. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 3(3), 5–26. https://doi.org/10.1007/BF02242925

Brantingham, P. L., & Brantingham, P. J. (1993). Nodes, Paths and Edges: Considerations on the Complexity of Crime and the Physical Environment. *Journal of Environmental Psychology*, 13(1), 3–28. https://doi.org/10.1016/S0272-4944(05)80212-9

Brå. (2006). *Konsten att läsa statistik om brottslighet*. Brottsförebyggande rådet, Information och förlag.

Brå. (2015). *Det dödliga våldet i Sverige 1990-2014: En beskrivning av utvecklingen med särskilt fokus på skjutvapenvåldet*. Brottsförebyggande rådet.

Brå. (2017). *Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2015* (2017:5;1–360). Brottsförebyggande rådet (Brå). https://bra.se/download/18.4a33c027159a89523b1ae6a8/1557227832989/2017_5_Brottsutvecklingen_i_Sverige_fram_till_ar_2015.pdf

Brå. (2021a). *Dödligt skjutvapenvåld i Sverige och andra europeiska länder* (2021:8; s. 133). Brottsförebyggande rådet.

Brå. (2021b). *Kriminalstatistik 2020: Konstaterade fall av dödligt våld. En granskning av anmält dödligt våld 2020* (BRA-80; s. 33). Brottsförebyggande rådet.

Brå. (2021c). *Misstänkta för brott bland personer med inrikes respektive utrikes bakgrund* (2021:9; s. 159). Brottsförebyggande rådet.

Brå. (2022a). *Bedrägerier och ekobrott*. Brottsförebyggande rådet. https://www.bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper/bedragerier-och-ekobrott.html

Brå. (2022b). *Mord och dråp*. Brottsförebyggande rådet. https://www.bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper/mord-och-drap.html

Brå. (2022c). *Våld och misshandel*. Brottsförebyggande rådet. https://www.bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper/vald-och-misshandel.html

Butts, C. T., Acton, R. M., Hipp, J. R., & Nagle, N. N. (2012). Geographical Variability and Network Structure. *Social Networks*, 34(1), 82–100. https://doi.org/10.1016/j.socnet.2011.08.003

Castells, M. (1996). *The Rise of the Network Society, The Information Age: Economy, Society and Culture* (Vol. 1). Blackwell.

Ceccato, V., & Dolmen, L. (2011). Crime in Rural Sweden. *Applied Geography*, 31(1), 119–135. https://doi.org/10.1016/j.apgeog.2010.03.002

Ceccato, V., & Haining, R. (2005). Assessing the Geography of Vandalism: Evidence from a Swedish City. *Urban Studies*, 42(9), 1637–1656. https://doi.org/10.1080/00420980500185645

Ceccato, V., Li, G., & Haining, R. (2019). The Ecology of Outdoor Rape: The Case of Stockholm, Sweden. *European Journal of Criminology*, 16(2), 210–236. https://doi.org/10.1177/1477370818770842

Cohen, L. E., & Felson, M. (1979). Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach. *American Sociological Review*, 44(4), 588–608.

Cornish, D. B., & Clarke, R. V. (1987). Understanding Crime Displacement: An Application of Rational Choice Theory. *Criminology*, 25(4), 933–948.

de Melo, S. N., Matias, L. F., & Andresen, M. A. (2015). Crime Concentrations and Similarities in Spatial Crime Patterns in a Brazilian Context. *Applied Geography*, 62, 314–324. https://doi.org/10.1016/j.apgeog.2015.05.012

Dickie, J. (2011). *Mafia Brotherhoods: The Rise of the Italian Mafias*. Hachette UK.

Dickie, J. (2013). *Mafia Republic: Italy's Criminal Curse. Cosa Nostra, 'Ndrangheta and Camorra from 1946 to the Present*. Hachette UK.

Edling, C., Rostami, A., Liljeros, F., Holme, P., Sarnecki, J., & Pettersson, T. (2011). *Kriminella nätverk och kriminell*

organisering—En nätverksansats. Riksbankens Jubileumsfond. http://anslag.rj.se/sv/anslag/43453

Ekobrottsmyndigheten. (2019). *Ekobrottsmyndighetens lägesbild om ekonomisk brottslighet i Sverige 2016-2018*. Ekobrottsmyndigheten.

Estrada, F. (2017). Ungdomsbrottslighetens utveckling, omfattning och struktur. In F. Estrada & J. Flyghed (Eds.), *Den svenska ungdomsbrottsligheten*. Studentlitteratur.

Farrell, G. (1995). Preventing Repeat Victimization. *Crime and Justice*, 19, 469–534. https://doi.org/10.1086/449236

Finckenauer, J. O. (2005). Problems of Definition: What is Organized Crime? *Trends in Organized Crime*, 8(3), 63–83. https://doi.org/10.1007/s12117-005-1038-4

Flyghed, J. (2000). *Normalisering av det exceptionella: Ett led i den sociala kontrollens expansion*. Studentlitteratur.

Folkpartiet. (2004). *Utanförskapets Karta*. Folkpartiet Liberalerna. http://www.temaasyl.se/Documents/Partipolitiskt/Utanförskapets%20Karta.pdf

Gabor, T., & Gottheil, E. (1984). Offender Characteristics and Spatial Mobility: An Empirical Study and Some Policy Implications. *Canadian Journal of Criminology*, 26(3), 267–281. https://doi.org/10.3138/cjcrim.26.3.267

Gerell, M. (2017). Smallest is Better? The Spatial Distribution of Arson and the Modifiable Areal Unit Problem. *Journal of Quantitative Criminology*, 33(2), 293–318. https://doi.org/10.1007/s10940-016-9297-6

Gerell, M. (2018a). Bus Stops and Violence, Are Risky Places Really Risky? *European Journal on Criminal Policy & Research*, 24(4), 351–371. https://doi.org/10.1007/s10610-018-9382-5

Gerell, M. (2018b). Quantifying the Geographical (Un)reliability of Police Data. *Nordisk Politiforskning*, 5(2), 157–171. https://doi.org/10.18261/issn.1894-8693-2018-02-05

Gerell, M., & Kronkvist, K. (2017). Violent Crime, Collective Efficacy and City-centre Effects in Malmö. *The British Journal of Criminology*, 57(5), 1185–1207. https://doi.org/10.1093/bjc/azw074

Gerell, M., Sturup, J., Magnusson, M.-M., Nilvall, K., Khoshnood, A., & Rostami, A. (2021). Open Drug Markets, Vulnerable Neighbourhoods and Gun Violence in Two Swedish Cities. *Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism*. https://doi.org/10.1080/18335330.2021.1889019

Global Village. (2019). *Fakta för förändring: En rapport om Sveriges 61 utsatta områden*. Stiftelsen The Global Village.

Goldstein, H. (1990). *Problem-Oriented Policing*. McGraw-Hill.

Gottschalk, P. (2016). Maturity Levels for Outlaw Groups: The Case of Criminal Street Gangs. *Deviant Behavior*, 1–12. https://doi.org/10.1080/01639625.2016.1248713

Groff, E., & McCord, E. S. (2012). The Role of Neighborhood Parks as Crime Generators. *Security Journal*, 25(1), 1–24. https://doi.org/10.1057/sj.2011.1

Grubesic, T. H., & Mack, E. A. (2008). Spatio-Temporal Interaction of Urban Crime. *Journal of Quantitative Criminology*, 24(3), 285–306. https://doi.org/10.1007/s10940-008-9047-5

Guldåker, N., Hallin, P.-O., Nilvall, K., & Gerell, M. (2021). Crime Prevention Based on the Strategic Mapping of Living Conditions. *ISPRS International Journal of Geo-Information*, 10(11). http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:mau:diva-48430

Günther, M., Dahlberg, M., Rostami, A., Azadali, A., Arborelius, U. P., Linder, F., & Rostami, E. (2021). Incidence, Demographics, and Outcomes of Penetrating Trauma in Sweden During the Past Decade. *Frontiers in Neurology*, 12, 730405. https://doi.org/10.3389/fneur.2021.730405

Gustafsson, L., & Ranstorp, M. (2017). *Swedish Foreign Fighters in Syria and Iraq: An Analysis of open-source intelligence and statistical data*. Försvarshögskolan (FHS).

Göteborgs universitet. (2021). *SOM-seminariet 2021: Ökat förtroende och fokus på brottslighet*. https://www.gu.se/nyheter/som-seminariet-2021-okat-fortroende-och-fokus-pa-brottslighet

Göteborgs universitet. (2022). *SOM-seminariet 2022: Viktiga valfrågor och läget före kriget*. https://www.gu.se/nyheter/som-seminariet-2022-viktiga-valfragor-och-laget-fore-kriget

Hagberg, A., Schult, D., & Swart, P. (2008). *Exploring Network Structure, Dynamics, and Function using NetworkX*. Proceedings of the Python in Science Conference (SciPy). http://conference.scipy.org/proceedings/scipy2008/paper_2/

Hedlung, A. (2021). *Ingen förtjänar att dö: En intervjustudie om hur individer i kriminella miljöer i Malmö ser på skjutvapenvåld och möjligheten att hoppa av* (s. 1–70). Sociologiska institutionen, Lunds universitet.

Hipp, J. R., Kim, Y.-A., & Wo, J. C. (2020). Micro-Scale, Meso-Scale, Macro-Scale, and Temporal Scale: Comparing the Relative Importance for Robbery Risk in New York City. *Justice Quarterly*, 0(0), 1–25. https://doi.org/10.1080/07418825.2020.1730423

Hipp, J. R., & Williams, S. A. (2020). Advances in Spatial Criminology: The Spatial Scale of Crime. *Annual Review of Criminology*, 3(1), 75–95. https://doi.org/10.1146/annurev-criminol-011419-041423

Hipp, J. R., Wo, J. C., & Kim, Y.-A. (2017). Studying Neighborhood Crime across Different Macro Spatial Scales: The Case of Robbery in 4 Cities. *Social Science Research*, 68, 15–29. https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2017.08.007

Holmberg, S. (2022). Det sexuella våldet i ett jämförande perspektiv. In A. Rostami & J. Sarnecki (Eds.), *Det svenska tillståndet: En antologi om brottsutvecklingen i Sverige*. Studentlitteratur.

Holzman, H. R., Hyatt, R. A., & Kudrick, T. R. (2005). Measuring Crime in and around Public Housing Using GIS. In F. Wang (Ed.), *Geographic Information Systems and Crime Analysis* (pp. 311–329). Idea Group Publishing. https://doi.org/10.4018/978-1-59140-453-8.ch018

Hoppe, L., & Gerell, M. (2019). Near-Repeat Burglary Patterns in Malmö: Stability and Change over Time. *European Journal of Criminology*, 16(1), 3–17. https://doi.org/10.1177/1477370817751382

Jacobs, J. (1961). *The Death and Life of Great American Cities*.

Johnson, S. D. (2008). Repeat Burglary Victimisation: A Tale of Two Theories. *Journal of Experimental Criminology*, 4(3), 215–240. https://doi.org/10.1007/s11292-008-9055-3

Johnson, S. D., Bernasco, W., Bowers, K. J., Elffers, H., Ratcliffe, J., Rengert, G., & Townsley, M. (2007). Space–Time Patterns of Risk: A Cross National Assessment of Residential Burglary Victimization. *Journal of Quantitative Criminology*, 23(3), 201–219. https://doi.org/10.1007/s10940-007-9025-3

Jones, R. W., & Pridemore, W. A. (2019). Toward an Integrated Multilevel Theory of Crime at Place: Routine Activities, Social Disorganization, and The Law of Crime Concentration. *Journal of Quantitative Criminology*, 35(3), 543–572. https://doi.org/10.1007/s10940-018-9397-6

Justitiedepartementet. (2017). *Tillsammans mot brott—Ett nationellt brottsförebyggande program* (Skr. 2016/17:126). Justitiedepartmentet. https://regeringen.se/tillsammansmotbrott

Kirby, S. (2013). *Effective Policing: Implementation in Theory and Practice*. Palgrave MacMillan.

Kirby, S. (2018). A Problem-Oriented Account of Organised Crime in the UK. In G. Farrell & A. Sidebottom (Eds.), *Realist Evaluation for Crime Science*. Routledge.

Klein, M. W., & Maxson, C. L. (2006). *Street Gang Patterns and Policies*. Oxford University Press.

Korpi, W. (1985). *Handling, resurser och makt: Om kausala och finala förklaringsmodeller i maktanalys*. Institutet för social forskning.

Kurtz, E. M., Koons, B. A., & Taylor, R. B. (1998). Land Use, Physical Deterioration, Resident-Based Control, and Calls for Service on Urban Streetblocks. *Justice Quarterly*, 15(1), 121–150.

LeGrange, T. C. (1999). The Impact of Neighborhoods, Schools, and Malls on the Spatial Distribution of Property Damage. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 36(4), 393–422.

Leinfelt, F., & Rostami, A. (Eds.). (2012). *The Stockholm Gang Model PANTHER: Stockholm Gang Intervention & Prevention*

Project, 2009-2012. Elanders & Polismyndigheten i Stockholms län (Stockholm County Police).

Levine, N., & Lee, P. (2013). Journey-to-Crime by Gender and Age Group in Manchester, England. In M. Leitner (Ed.), *Crime Modeling and Mapping Using Geospatial Technologies* (s. 145–178). Springer Netherlands. https://doi.org/10.1007/978-94-007-4997-9_7

Loeffler, C., & Flaxman, S. (2018). Is Gun Violence Contagious? A Spatiotemporal Test. *Journal of Quantitative Criminology*, 34(4), 999–1017. https://doi.org/10.1007/s10940-017-9363-8

Loukaitou-Sideris, A., Liggett, R., & Iseki, H. (2002). The Geography of Transit Crime: Documentation and Evaluation of Crime Incidence on and around the Green Line Stations in Los Angeles. *Journal of Planning Education and Research*, 22(2), 135–151. https://doi.org/10.1177/0739456X02238443

Lööw, H. (2015). *Nazismen i Sverige 2000-2014*. Ordfront Förlag. http://www.bokus.com/bok/9789170378188/nazismen-i-sverige-2000-2014/

Mauss, M. (1954). *The Gift: Forms and Functions of Exchange in Archaic Societies*. Routledge.

Milne, R. (2017, August 30). Norway minister sparks war of words with Sweden over immigration. *Financial Times*. https://www.ft.com/content/23ea67a2-8d80-11e7-a352-e46f43c5825d

MOB. (2004). *Organiserad kriminalitet, grov narkotikabrottslighet: Ett samarbetsprojekt mellan brottsbekämpande myndigheter* [Slutrapport]. Mobilisering mot narkotika: Narkotikapolitisk samordning.

Mondani, H., & Rostami, A. (2022a). Samarbete i brott: Samarbete i brott: Organiserad brottslighet i Sverige 1995–2015. In A. Rostami & J. Sarnecki (Eds.), *Det svenska tillståndet: En antologi om brottsutvecklingen i Sverige*. Studentlitteratur.

Mondani, H., & Rostami, A. (2022b). Uncovering the Degree of Criminal Organization: Swedish Street Gangs and the Role of Mobility and Co-Offending Networks. *Social Science Research, 103*, 102657. https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2021.102657

Mondani, H., & Rostami, A. (2022c). Criminal Nomads: The Role of Multiple Memberships in the Criminal Collaboration Network between Hells Angels MC and Bandidos MC. *Global Crime, 23*(2), 193–215. https://doi.org/10.1080/17440572.2022.2086124

Morselli, C. (2009). Hells Angels in Springtime. *Trends in Organized Crime*, 12(2), 145–158. https://doi.org/10.1007/s12117-009-9065-1

Neuding, P. (2018, April 16). *Sweden's Violent Reality is Undoing a Peaceful Self-Image.* Politico. https://www.politico.eu/article/sweden-bombings-grenade-attacks-violent-reality-undoing-peaceful-self-image-law-and-order/

Newman, M. (2010). *Networks: An Introduction*. OUP Oxford.

NUC. (2021). *Myndighetsgemensam lägesbild organiserad brottslighet 2021* (A562.287/2021; s. 32). Nationellt underrättelsecentrum (Nuc).

Ouellet, M., Bouchard, M., & Charette, Y. (2019). One Gang Dies, Another Gains? The Network Dynamics of Criminal Group Persistence. *Criminology*, 57(1), 5–33. https://doi.org/10.1111/1745-9125.12194

Papachristos, A. V., & Bastomski, S. (2018). Connected in Crime: The Enduring Effect of Neighborhood Networks on the Spatial Patterning of Violence. *American Journal of Sociology*, 124(2), 517–568. https://doi.org/10.1086/699217

Pease, K. (1998). *Repeat Victimisation: Tacking Stock*. Home Office.

Poister, T. H. (1996). Transit-Related Crime in Suburban Areas. *Journal of Urban Affairs, 18*(1), 63. https://doi.org/10.1111/j.1467-9906.1996.tb00366.x

Polismyndigheten. (2014). *En nationell översikt av kriminella nätverk med stor påverkan i lokalsamhället [A National Overview of Criminal Networks with Great Impact in the Local Community]* (A452.732/2014). Rikskriminalpolisen, Underrättelsesektionen.

Polismyndigheten. (2015). *Utsatta områden: Sociala risker, kollektiv förmåga och oönskade händelser* (HD 5800-61/2015). Nationella operativa avdelningen.

Polismyndigheten. (2017). *Utsatta områden: Social ordning, kriminell struktur och utmaningar för polisen* (HD 44/14A203.023/2016). Nationella operativa avdelningen.

Polismyndigheten. (2018). *Polismyndighetens budgetunderlag 2019-2021* (Dnr: A012.751/2018, Saknr: 902; s. 39). Ekonomiavdelningen.

Polismyndigheten. (2019). *Kriminell påverkan i lokalsamhället—En lägesbild för utvecklingen i utsatta områden* (A309.000/2018). Nationella operativa avdelningen, Underrättelseenheten.

Polismyndigheten. (2021). *Lärdomar av Encrochat* (A193.902/2021; s. 35). Nationella operativa avdelningen, Underrättelseenheten.

Polismyndigheten. (2021b). *De organiserade bedrägerierna: En rapport om bedrägerier kopplade till organiserade kriminella miljöer*. Nationella operativa avdelningen, Nationellt Bedrägericentrum.

Polismyndigheten. (2022). *De dödliga bedrägerierna: En rapport om bedrägeribrottslighet och skjutvapenvåldet* (A554.314/2022). Nationellt bedrägericentrum (NBC).

Polismyndigheten. (2023). *Sprängningar och skjutningar*. https://polisen.se/link/4c9c6642003b48ac947dd3107370731c

Polismyndigheten. (2023b). *Inriktning: Fokusområde kriminell ekonomi*. Nationella operativa avdelningen.

Quetelet, L. (1842). *A Treatise on Man and the Development of His Faculties*. W. and R. Chambers.

Raagaard, I. (2021, October 25). Schweden ist gefährlichstes Land Europas. *bild.de*. https://www.bild.de/news/ausland/news-ausland/schweden-ist-gefaehrlichstes-land-europas-78054592.bild.html

Ratcliffe, J. (2004). Geocoding crime and a first estimate of a minimum acceptable hit rate. *International. Journal of Geographical Information Science*, 18(1), 61–72. https://doi.org/10.1080/13658810310001596076

Ratcliffe, J. H., & Rengert, G. F. (2008). Near-Repeat Patterns in Philadelphia Shootings. *Security Journal*, 21(1), 58–76. https://doi.org/10.1057/palgrave.sj.8350068

Regeringskansliet. (2022, June 16). *Regeringen presenterar åtgärder för att förebygga bedrägerier*. Regeringen och Regeringskansliet. https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2022/06/regeringen-presenterar-atgarder-for-att-forebygga-bedragerier/

Roncek, D. W., Bell, R., & Francik, J. M. A. (1981). Housing Projects and Crime: Testing a Proximity Hypothesis. *Social Problems*, 29(2), 151–166. https://doi.org/10.2307/800421

Roncek, D. W., & Maier, P. A. (1991). Bars, Blocks, and Crimes Revisited: Linking the Theory of Routine Activities to the Empiricism of Hot Spots. *Criminology*, 29(4), 725–754.

Rostami, A. (2016a). Policing Gangs and Organized Crime – Experiences from Conceptual Confusion and its Consequences from Two Swedish Case Studies. In C. L. Maxson & F.-A. Esbensen (Eds.), *Gang Transitions and Transformations in an International Context* (s. 279–289). Springer New York.

Rostami, A. (2016b). Våldets betydelse för organisering av kriminella gäng. In C. Edling & A. Rostami (Eds.), *Våldets sociala dimension: Individ, relation, organisation*. Studentlitteratur.

Rostami, A. (2022). *Den svenska brottsparadoxen* (Policypapper Mars 2022). Fores.

Rostami, A., & Appelgren, G. (2021). Caset Södertälje. In M. Ghazinour & M. Eriksson (Eds.), *Polisiärt arbete i utsatta områden – utmaningar och möjligheter* (s. 26–55). Studentlitteratur.

Rostami, A., & Ghazinour, M. (2021). Utsatta områden och brottslighet. In M. Ghazinour & M. Eriksson (Eds.), *Polisiärt arbete i utsatta områden – utmaningar och möjligheter* (s. 26–55). Studentlitteratur.

Rostami, A., Leinfelt, F., & Brotherton, D. C. (2012). Understanding gang leaders: Characteristics and Driving Forces of Street Gang Leaders in Sweden. *Free Inquiry in Creative Sociology*, 40(2), 1–20.

Rostami, A., & Mondani, H. (2015). The Complexity of Crime Network Data: A Case Study of Its Consequences for Crime Control and the Study of Networks. *PLoS ONE*, 10(3), e0119309. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0119309

Rostami, A., & Mondani, H. (2019). Organizing on Two Wheels: Uncovering the Organizational Patterns of Hells Angels MC in Sweden. *Trends in Organized Crime*, 22(1), 34–50. https://doi.org/10.1007/s12117-017-9310-y

Rostami, A., Mondani, H., Carlsson, C., Sturup, J., Sarnecki, J., & Edling, C. (2018a). *Våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet i Sverige* (No. 2018/4; s. 104). Institutet för Framtidsstudier.

Rostami, A., Mondani, H., Liljeros, F., & Edling, C. (2018b). Criminal Organizing Applying the Theory of Partial Organization to Four Cases of Organized Crime. *Trends in Organized Crime*, 21, 315–342. https://doi.org/10.1007/s12117-017-9315-6

Sampson, R. J., Raudenbush, S. W., & Earls, F. (1997). Neighborhoods and Violent Crime: A Multilevel Study of Collective Efficacy. *Science*, 277(5328), 918–924.

Sanandaji, T. (2014). *Utanförskapets karta: En uppföljning av Folkpartiets rapportserie*. Stiftelsen Den nya välfärden.

Sarnecki, J. (2001). *Delinquent Networks*: Youth Co-Offending in Stockholm. Cambridge University Press.

Sarnecki, J. (2016). *Brottslighet och motåtgärder i socioekonomiskt utsatta områden* (Hela Staden – Bryt Segregationen). Fores.

Sarnecki, J. (2022). Våldsutvecklingen i Sverige. In A. Rostami & J. Sarnecki (Eds.), *Det svenska tillståndet: En antologi om brottsutvecklingen i Sverige*. Studentlitteratur.

Sarnecki, J., & Carlsson, C. (2020). *Introduktion till kriminologi. 1, Brottslighetens omfattning, karaktär och orsaker* (1st ed., Vol. 1). Studentlitteratur. https://www.bokus.com/bok/9789144131498/introduktion-till-kriminologi-1-brottslighetens-omfattning-karaktar-och-orsaker/

Sarnecki, J., & Rostami, A. (2022). Det svenska tillståndet: Summering och analys. In A. Rostami & J. Sarnecki (Eds.), *Det*

svenska tillståndet: En antologi om brottsutvecklingen i Sverige. Studentlitteratur.

Sayer, R. A. (1992). *Method in Social Science a Realist Approach*. Routledge.

Sergi, A., & Storti, L. (2021). Shaping Space. A Conceptual Framework on the Connections between Organised Crime Groups and Territories. *Trends in Organized Crime*, 24(2), 137–151. https://doi.org/10.1007/s12117-021-09415-0

Shaw, C. R., & McKay, H. D. (1942). *Juvenile Delinquency and Urban Areas, a Study of Rates of Delinquents in Relation to Differential Characteristics of Local Communities in American Cities*. The University of Chicago Press.

Sherman, L. W., Gartin, P. R., & Buerger, M. E. (1989). Hot Spots of Predatory Crime: Routine Activities and the Criminology of Place. *Criminology*, 27(1), 27–56.

Siegel, D. (2017). The Mobility of East and Central European Organized Crime: The Cases of Lithuania, Poland, Bulgaria and Romania. In D. Siegel (Ed.), *Contemporary Organized Crime: Developments, Challenges and Responses* (Vol. 16,83–102). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-55973-5

Sivertsson, F., Rostami, A., & Estrada, F. (2022). Färre men värre? En kohort-analys av lagförd vålds-brottslighet bland unga män födda 1985–1999. In A. Nilsson & J. Sarnecki (Eds.), *Det svenska tillståndet: En antologi om brottsutvecklingen i Sverige* (s. 97–124). Studentlitteratur.

Skatteverket. (2021). *Skattefelsrapport 2020 Underlagsrapport till årsredovisningen avseende skattefelets storlek och utveckling* (p. 51). Skatteverket.

Socialstyrelsen. (2022). *Statistik om skador och förgiftningar behandlade i sluten vård 2021* (Art.nr: 2022-6-7986; s. 1–4). Socialstyrelsen. https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/statistik/2022-6-7986.pdf

Song, J., Andresen, M. A., Brantingham, P. L., & Spicer, V. (2017). Crime on the Edges: Patterns of Crime and Land Use Change.

Cartography and Geographic Information Science, 44(1), 51–61. https://doi.org/10.1080/15230406.2015.1089188

SOU. (2022). *Stärkt arbete med att bekämpa bidragsbrott. Administrativa sanktionssytem och effektivare hantering av misstänkta brott*. (SOU 2022:37; Delbetänkande Av 2021 års Bidragsbrottsutredning). Socialdepartmentet.

Stassen, R., & Ceccato, V. (2020). Environmental and Wildlife Crime in Sweden from 2000 to 2017. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 36(3), 403–427. https://doi.org/10.1177/1043986220927123

Stockholms Handelskammare. (2022). *Europas bästa huvudstad? En kartläggning av Stockholms konkurrenskraft gentemot 26 europeiska huvudstäder och vad som krävs för att Sveriges huvudstad ska toppa listan*. Stockholms Handelskammare.

Strömbäck, J. (2022). *Bortom kampen om verklighetsbilden – Sverige i en internationell jämförelse* (2022:1). Futurion.

Sturup, J., Gerell, M., & Rostami, A. (2020). Explosive Violence: A Near-Repeat Study of Hand Grenade Detonations and Shootings in Urban Sweden. *European Journal of Criminology*, 17(5), 661–677. https://doi.org/10.1177/1477370818820656

Sturup, J., Rostami, A., Gerell, M., & Sandholm, A. (2018). Near-Repeat Shootings in Contemporary Sweden 2011 to 2015. *Security Journal*, 31(1), 73–92. https://doi.org/10.1057/s41284-017-0089-y

Sturup, J., Rostami, A., Mondani, H., Gerell, M., Sarnecki, J., & Edling, C. (2019). Increased Gun Violence Among Young Males in Sweden: A Descriptive National Survey and International Comparison. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 25(4), 365–378. https://doi.org/10.1007/s10610-018-9387-0

Svedin, G. (2021). Brottslighet som politiskt konfliktområde. *Statsvetenskaplig tidskrift*, 123(3), 587–624.

Svensk Försäkring och Larmtjänst. (2022). *Försäkringsbedrägerier i Sverige 2021*. Svensk Försäkring och Larmtjänst.

Svenska institutet. (2022). *Bilden av Sverige utomlands 2021: Årsrapport från Svenska institutet* (No. 00020/2022). Svenska

institutet. https://si.se/app/uploads/2022/02/arsrapport-sverigebilden-2021.pdf

Sveriges Kommuner och Landsting. (2016). *Kommungruppsindelning 2017: Omarbetning av Sveriges Kommuner och Landstings kommungruppsindelning*. https://webbutik.skr.se/sv/artiklar/kommungruppsindelning-2017.html

Tham, H. (2018). *Kriminalpolitik: Brott & straff i Sverige sedan 1965*. Norstedts Juridik AB.

Tidöavtalet. (2022). *Tidöavtalet: Överenskommelse för Sverige*. Tidöavtalet.

Tita, G. E., & Boessen, A. (2012). Social Networks and the Ecology of Crime: Using Social Network Data to Understand the Spatial Distribution of Crime. In D. Gadd, S. Karstedt, & S. Messner (Eds.), *The SAGE Handbook of Criminological Research Methods*. SAGE Publications Ltd. https://doi.org/10.4135/9781446268285

Townsley, M. (2016). Offender Mobility. In *Environmental Criminology and Crime Analysis* (2nd ed.). Routledge.

Townsley, M., Homel, R., & Chaseling, J. (2003). Infectious Burglaries: A Test of the Near Repeat Hypothesis. *The British Journal of Criminology*, 43(3), 615–633.

Townsley, M., Johnson, S. D., & Ratcliffe, J. H. (2008). Space Time Dynamics of Insurgent Activity in Iraq. *Security Journal*, 21(3), 139–146. https://doi.org/10.1057/palgrave.sj.8350090

Tumminello, M., Edling, C., Liljeros, F., Mantegna, R. N., & Sarnecki, J. (2013). The Phenomenology of Specialization of Criminal Suspects. *PLoS ONE*, 8(5), e64703. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0064703

Uittenbogaard, A., & Ceccato, V. (2012). Space-Time Clusters of Crime in Stockholm, Sweden. *Review of European Studies*, 4(5), 148–156.

von Lampe, K. (2016). *Organized Crime: Analyzing Illegal Activities, Criminal Structures, and Extra-legal Governance*. SAGE Publications.

von Lampe, K. (2021). *Definitions of Organized Crime*. www.organized-crime.de/organizedcrimedefinitions.htm

Weisburd, D. (2015). The Law and Crime Concentration and the Criminology of Place. *Criminology*, 53(2), 133–157.

Weisburd, D., & Amram, S. (2014). The Law of Concentrations of Crime at Place: The Case of Tel Aviv-Jaffa. *Police Practice and Research*, 15(2), 101–114. https://doi.org/10.1080/15614263.2013.874169

Weisburd, D., Bernasco, W., & Bruinsma, G. (Eds.). (2009). *Putting Crime in its Place: Units of Analysis in Geographic Criminology*. Springer.

Weisburd, D., Groff, E., & Yang, S.-Ming. (2012). *The Criminology of Place: Street Segments and Our Understanding of the Crime Problem*. Oxford University Press.

Westfelt, L. (2022). Den svenska våldsbrottsutvecklingen i ett europeiskt perspektiv. In A. Rostami & J. Sarnecki (Eds.), *Det svenska tillståndet: En antologi om brottsutvecklingen i Sverige* (s. 64–96). Studentlitteratur.

Wikström, P.-O. H. (1991). *Urban Crime, Criminals, and Victims*. Springer New York. https://doi.org/10.1007/978-1-4613-9077-0

Wilhelmsson, M., Ceccato, V., & Gerell, M. (2022). What Effect Does Gun-Related Violence Have on the Attractiveness of a Residential Area? The Case of Stockholm, Sweden. *Journal of European Real Estate Research*, 15(1), 39–57. https://doi.org/10.1108/JERER-03-2021-0015

Bilaga A

Tabell A.1 Brottsmisstankar per individ i miljön, efter brottstyp

Brottskategori	Brottstyp	Maffia	MC-gäng	Gatugäng	Partiella organisationer	Nätverk
Våldsbrott	Misshandel och annat våldsbrott	1,77	1,27	1,97	1,95	1,40
	Rån	0,30	0,17	0,49	0,50	0,27
	Dödligt våld	0,05	0,02	0,03	0,03	0,01
Ekonomisk brottslighet	Ekonomisk brottslighet	1,49	0,76	2,33	1,50	1,07
Narkotikabrott	Narkotikabrott	3,53	4,49	6,12	6,33	4,44
Övriga brott	Hot	1,53	1,38	1,95	1,67	1,45
	Stölder	0,90	1,45	2,27	2,19	1,74
	Vandalism	0,22	0,30	0,41	0,40	0,36
	Sexualbrott	0,03	0,04	0,06	0,06	0,07
	Trafikbrott	1,21	1,56	2,20	2,18	1,41
	Vapenbrott	0,66	0,94	1,16	1,12	0,63
	Övriga brott	0,30	0,16	0,27	0,21	0,23

Tabell A.2a Fördelning av brottsmisstankar i utsatta respektive ej utsatta områden, inom kommuner med utsatta områden (UO), efter miljö. Brottsmisstankar per 1 000 invånare

Kommun	Antal OU	Andel befolkningen i UO 2018 (%)	Maffia	MC-gäng	Gatugäng	Partiella organisationer	Nätverk	Samtliga miljöer
Borlänge	1	7,0	0,0 (0,0)	0,0 (1,0)	0,0 (0,0)	0,0 (0,0)	0,0 (0,5)	0,0 (1,4)
Borås	2	13,5	0,0 (0,2)	21,4 (16,1)	2,7 (1,7)	1,9 (0,3)	26,9 (4,9)	52,9 (23,1)
Botkyrka	3	42,6	3,1 (1,5)	5,9 (4,4)	10,4 (4,1)	6,2 (1,9)	66,2 (25,0)	91,7 (36,9)
Eskilstuna	3	7,3	0,0 (0,1)	3,7 (5,9)	3,4 (1,0)	0,4 (0,3)	13,8 (13,6)	21,3 (20,9)
Göteborg	9	18,9	4,5 (1,2)	8,3 (9,7)	0,5 (0,4)	1,4 (0,6)	14,8 (7,5)	29,6 (19,5)
Halmstad	1	4,8	0,0 (0,0)	10,5 (8,3)	0,0 (0,1)	0,0 (0,0)	1,4 (1,1)	11,9 (9,5)
Haninge	2	23,6	0,7 (0,3)	4,9 (5,3)	6,1 (2,8)	1,6 (1,6)	24,3 (10,9)	37,5 (21,0)
Helsingborg	2	20,8	0,2 (0,1)	24,6 (6,1)	2,2 (0,4)	0,1 (0,1)	5,6 (1,6)	32,6 (8,3)
Huddinge	2	16,3	3,8 (1,3)	7,3 (6,7)	3,3 (3,0)	11,9 (4,7)	28,5 (16,2)	54,8 (31,8)
Järfälla	2	4,1	0,6 (0,5)	1,2 (1,9)	4,4 (2,5)	20,8 (8,8)	17,4 (9,3)	44,5 (23,1)
Jönköping	1	3,9	3,1 (0,5)	5,3 (6,8)	0,6 (1,8)	0,2 (0,4)	5,9 (4,2)	15,1 (13,6)
Kristianstad	2	8,5	0,0 (0,0)	4,0 (8,5)	0,8 (0,5)	0,0 (0,1)	0,1 (1,2)	5,0 (10,2)
Landskrona	1	7,0	0,0 (0,0)	4,1 (10,2)	0,3 (1,9)	0,6 (0,2)	10,4 (11,6)	15,4 (23,9)
Linköping	1	6,4	0,2 (0,1)	28,8 (9,5)	10,5 (2,5)	5,4 (0,8)	14,5 (11,2)	59,3 (24,1)
Malmö	4	13,2	0,5 (0,3)	11,7 (8,1)	6,9 (2,5)	0,7 (0,2)	29,4 (9,3)	49,2 (20,3)
Norrköping	3	10,0	3,7 (0,8)	30,3 (18,0)	0,8 (1,4)	4,5 (0,5)	13,6 (5,1)	52,9 (25,7)
Sollentuna	2	12,9	1,9 (0,5)	1,0 (1,7)	4,0 (2,0)	4,0 (3,9)	8,6 (8,3)	19,4 (16,4)
Stockholm	8	13,3	2,4 (1,3)	5,9 (6,4)	12,1 (4,5)	10,9 (4,6)	22,7 (17,4)	53,9 (34,2)
Sundbyberg	1	27,1	0,3 (0,3)	6,1 (3,9)	3,6 (0,9)	5,4 (2,5)	16,8 (7,8)	32,1 (15,4)
Södertälje	3	24,1	28,3 (13,4)	3,8 (6,0)	0,3 (1,1)	0,1 (1,4)	17,5 (19,5)	50,1 (41,4)
Trollhättan	1	10,0	0,0 (0,1)	21,8 (10,5)	0,0 (0,1)	0,0 (0,0)	3,6 (1,6)	25,4 (12,3)
Upplands Väsby	1	10,6	0,0 (0,2)	4,4 (2,0)	0,8 (0,6)	4,4 (2,0)	11,0 (9,7)	20,5 (14,4)
Upplands-Bro	1	13,3	0,0 (2,0)	0,0 (2,1)	0,0 (0,5)	0,0 (17,2)	0,0 (4,5)	0,0 (26,3)
Uppsala	1	2,9	0,0 (0,3)	7,5 (3,9)	0,8 (4,2)	7,1 (1,2)	23,7 (5,8)	39,0 (15,4)
Västerås	1	2,6	0,0 (0,2)	0,0 (2,8)	0,0 (1,7)	0,0 (0,3)	0,5 (5,4)	0,5 (10,3)
Växjö	1	7,2	0,0 (0,0)	8,9 (4,9)	0,0 (0,0)	0,2 (0,0)	10,9 (1,9)	19,9 (6,8)
Örebro	2	8,4	0,1 (0,0)	10,0 (5,4)	3,2 (1,3)	0,0 (0,1)	56,8 (11,1)	70,0 (18,0)

Tabell A.2b Fördelning av brottsmisstankar i utsatta respektive ej utsatta områden, inom kommuner med utsatta områden (UO), efter miljö. Brottsmisstankar per km²

Kommuner	Andel yta i UO (%)	Maffia	MC-gäng	Gatugäng	Partiella organisationer	Nätverk	Samtliga miljöer
Borlänge	0,1	0,0 (0,0)	0,0 (0,1)	0,0 (0,0)	0,0 (0,0)	0,0 (0,0)	0,0 (0,1)
Borås	0,4	0,0 (0,0)	89,2 (1,6)	11,3 (0,2)	8,0 (0,0)	112,1 (0,5)	220,7 (2,3)
Botkyrka	3,5	15,9 (0,4)	30,3 (1,1)	53,2 (1,0)	31,6 (0,5)	339,5 (6,2)	470,6 (9,1)
Eskilstuna	0,1	0,0 (0,0)	20,9 (0,5)	18,7 (0,1)	2,2 (0,0)	77,1 (1,1)	118,9 (1,6)
Göteborg	2,5	26,5 (0,8)	48,9 (6,4)	3,2 (0,3)	8,3 (0,4)	87,4 (4,9)	174,3 (12,8)
Halmstad	0,1	0,0 (0,0)	83,8 (0,7)	0,0 (0,0)	0,0 (0,0)	11,5 (0,1)	95,3 (0,8)
Haninge	0,3	4,0 (0,0)	29,4 (0,3)	37,1 (0,2)	9,7 (0,1)	147,0 (0,6)	227,2 (1,2)
Helsingborg	1,2	1,6 (0,0)	170,1 (2,0)	14,9 (0,1)	0,5 (0,0)	38,5 (0,5)	225,6 (2,7)
Huddinge	2,1	23,1 (0,9)	43,6 (4,5)	19,8 (2,0)	71,3 (3,1)	171,3 (10,9)	329,0 (21,5)
Järfälla	0,3	12,0 (0,6)	23,9 (2,3)	83,7 (3,0)	400,7 (10,5)	334,9 (11,0)	855,2 (27,5)
Jönköping	0,0	33,7 (0,0)	57,4 (0,5)	5,9 (0,1)	2,0 (0,0)	63,4 (0,3)	162,4 (0,9)
Kristianstad	0,1	0,0 (0,0)	20,3 (0,5)	4,2 (0,0)	0,0 (0,0)	0,7 (0,1)	25,2 (0,6)
Landskrona	0,2	0,0 (0,0)	28,1 (2,3)	2,2 (0,4)	4,3 (0,0)	71,4 (2,6)	106,0 (5,4)
Linköping	0,1	1,6 (0,0)	229,5 (0,9)	83,5 (0,2)	42,9 (0,1)	115,5 (1,1)	473,1 (2,3)
Malmö	2,1	5,6 (0,4)	140,0 (13,8)	82,7 (4,2)	8,0 (0,3)	351,7 (15,9)	588,0 (34,7)
Norrköping	0,2	12,0 (0,1)	98,8 (1,2)	2,8 (0,1)	14,7 (0,0)	44,5 (0,3)	172,8 (1,7)
Sollentuna	1,5	20,5 (0,5)	10,2 (1,8)	42,1 (2,2)	42,1 (4,3)	90,9 (9,2)	205,7 (18,0)
Stockholm	6,3	22,0 (5,3)	55,1 (26,4)	112,7 (18,6)	101,8 (19,1)	212,1 (72,0)	503,7 (141,4)
Sundbyberg	20,9	2,2 (1,6)	44,9 (20,3)	26,5 (5,0)	40,0 (13,3)	124,3 (41,2)	237,9 (81,4)
Södertälje	0,6	157,2 (1,4)	21,0 (0,6)	1,7 (0,1)	0,7 (0,1)	97,2 (2,1)	277,8 (4,4)
Trollhättan	0,3	0,0 (0,0)	97,8 (1,3)	0,0 (0,0)	0,0 (0,0)	16,1 (0,2)	113,9 (1,5)
Upplands Väsby	1,3	0,0 (0,1)	18,6 (1,0)	3,5 (0,3)	18,6 (1,0)	46,9 (4,7)	87,5 (7,1)
Upplands-Bro	0,2	0,0 (0,2)	0,0 (0,2)	0,0 (0,0)	0,0 (1,3)	0,0 (0,3)	0,0 (2,0)
Uppsala	0,0	0,0 (0,0)	54,7 (0,4)	5,5 (0,4)	51,4 (0,1)	171,8 (0,6)	283,5 (1,5)
Västerås	0,1	0,0 (0,0)	0,0 (0,4)	0,0 (0,2)	0,0 (0,0)	3,4 (0,7)	3,4 (1,3)
Växjö	0,0	0,0 (0,0)	65,8 (0,2)	0,0 (0,0)	1,1 (0,0)	80,3 (0,1)	147,3 (0,3)
Örebro	0,1	0,5 (0,0)	67,8 (0,5)	21,5 (0,1)	0,0 (0,0)	386,1 (1,0)	475,9 (1,6)

Tabell A.3 Nodegenskaper i kommunnätverken

Egenskap	Maffia	MC-gäng	Gatugäng	Partiella organisationer	Nätverk
Antal kommuner	290	290	290	290	290
Antal kopplade kommuner (andel kommuner, %)	114 (39,3)	283 (97,6)	213 (73,4)	156 (53,8)	278 (95,9)
Antal länkar (per individ i miljön)	939 (1,9)	9 977 (1,8)	2 347 (3,0)	2 089 (2,9)	6 648 (1,3)
Densitet	0,022	0,238	0,056	0,050	0,159
Medel antal länkar på kopplade kommun (standardavvikelse)	16,5 (15,0)	70,5 (42,5)	22,0 (21,4)	26,8 (25,2)	47,8 (39,7)
Medel antal rörliga individer per kopplad kommun (standard avvikelse)	27,8 (45,6)	200,6 (240,3)	43,0 (87,0)	67,1 (129,1)	156,3 (358,1)
Medel klustrings-koefficient (standardavvikelse)	0,29 (0,41)	0,58 (0,15)	0,53 (0,39)	0,42 (0,43)	0,63 (0,22)
Medel klustrings-koefficient på klustrade kommuner (standardavvikelse)	0,79 (0,23)	0,59 (0,13)	0,74 (0,24)	0,82 (0,20)	0,66 (0,18)
Assortativitet efter kommungrupp	0,00	0,01	0,03	-0,02	0,01

Förteckning över tidigare rapporter till ESO

2023

- Stability in the Balance – a Report on the Roles of Fiscal and Monetary Policy to the Expert Group on Public Economics.
- Vem bor här? En ESO-rapport om gamla och nya folkräkningar.

2022

- Bakåtblick på vägen fram – en ESO-rapport om etableringsprocessen på svensk arbetsmarknad.
- Tryggare kan ingen vara? En ESO-rapport om socialförsäkringar och välfärdssystem.
- Samspel för stabilitet – en ESO-rapport om rollfördelningen mellan finans- och penningpolitik.

2021

- I en tid av pandemi – en ESO-antologi med samhällsvetenskapliga reflektioner.
- En beklaglig förlust? En ESO-rapport om erfarenheter och lärdomar av arvsskatt.
- Ingen reklam tack – en ESO-rapport om myndigheternas kommunikation.
- Upp till bevis – en ESO-rapport om experiment som underlag för politik.
- Med gemensamma krafter – en ESO-rapport om kommunal avtalssamverkan.

- Ekonomiska krisers dynamik – en ESO-rapport om företagsomställning och strukturomvandling.
- Försörjning med fördröjning – en ESO-rapport om utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden.

2020

- Med framtiden för sig – en ESO-rapport om sociala investeringar.
- Jämställdhet räknas – en ESO-rapport om kvinnors förändrade position i arbetslivet.
- Morot utan piska – en ESO-rapport om stärkta incitament för kommunal effektivitet.
- Spänning på hög nivå – en ESO-rapport om elnätets roll för säkra elleveranser.
- Uppkopplad utbildning – en ESO-rapport om högskolans digitalisering.
- Avgörande mål – en ESO-rapport om sysselsättningspolitiska målformuleringar.
- Vårt framtida skattesystem – en ESO-rapport med förslag på en genomgripande skattereform.

2019

- Lika för alla? En ESO-antologi om skolans likvärdighet.
- Synd och skatt – en ESO-rapport om politiken inom områdena alkohol, tobak och spel.
- Skillnad på marginalen – en ESO-rapport om reformerad inkomstbeskattning.
- Rätt på EU:s sätt – en ESO-rapport om EU-rättens inverkan på svensk skattelagstiftning.
- Klimatmål på villovägar? En ESO-rapport om politiken för utsläppsminskningar i vägtrafiken.
- Stöta på patrull – en ESO-rapport om polisens problemorienterade arbete.
- Pang för pengarna – en ESO-rapport om Sveriges militära materielförsörjning.
- Vem vårdar bäst? En ESO-rapport om svensk sjukhusvård i ett jämförande perspektiv.

2018

- Grundlag i gungning? En ESO-rapport om EU och den svenska offentlighetsprincipen.
- Lönar sig arbete 2.0? En ESO-rapport med fokus på nyanlända.
- Tid för integration – en ESO-rapport om flyktingars bakgrund och arbetsmarknadsetablering.
- Skydda lagom – en ESO-rapport om miljömålet Levande skogar.
- Tänk efter före! En ESO-rapport om samhällsekonomiska konsekvensanalyser.
- Operation digitalisering – en ESO rapport om hälso- och sjukvården.
- Data i egna händer – en ESO-rapport om personliga hälsokonton.

2017

- Dags för omprövning – en ESO-rapport om styrning av offentlig verksamhet.
- Bygg mer för fler! En ESO-rapport om staten, kommunerna och bostadsbyggandet.
- Ankomst och härkomst – en ESO-rapport om skolresultat och bakgrund.
- Yes box! En ESO-rapport om en ny modell för kapital- och bostadsbeskattning.
- Olika kön, olika lön – en ESO-rapport om diskriminering på arbetsmarknaden.
- Makar som delar på kakan – en ESO-rapport om jämställda pensioner.
- Inspiration för integration – en ESO-rapport om arbetsmarknadspolitik för nyanlända i fem länder.
- Att vara brygga mellan forskning och politik – en festskrift från nya ESO:s 10-årsjubileum.

2016

- Boende med konsekvens – en ESO-rapport om etnisk bostadssegregation och arbetsmarknad.
- Sjukskrivningarnas anatomi – en ESO-rapport om drivkrafterna i sjukförsäkringssystemet.

- När skolan själv får välja – en ESO-rapport om friskolornas etableringsmönster.
- Digitaliseringens dynamik – en ESO-rapport om strukturomvandlingen i svenskt näringsliv.
- Grön tillväxt under lupp – en ESO-rapport om ett begrepp i tiden.
- Mer än tur i struktur – en ESO-rapport om kommunal effektivitet.
- När det rätta blir det lätta – en ESO-rapport om ”nudging”.

2015

- En ny giv? En ESO-rapport om regleringen av spelmarknaden.
- Maktutövningar under lagarna? En ESO-rapport om trotsiga kommuner.
- En förlorad generation? En ESO-rapport om ungas etablering på arbetsmarknaden.
- Verksamma insatser mot brott? En ESO-rapport om orsak och verkan.
- Familjepolitik för alla? En ESO-rapport om föräldrapenning och jämställdhet.

2014

- Goda år på ålders höst? En ESO-rapport om konkurrens i äldreomsorgen.
- 3:12-Corporations in Sweden: The Effects of the 2006 Tax Reform on Investments, Job Creation and Business Start-ups.
- Företagandets förutsättningar – En ESO-rapport om den svenska ägarbeskattningen.
- Kapital på krita? En ESO-rapport om företagandets finansiering.
- Konkurrens, kontrakt och kvalitet – hälso- och sjukvård i privat regi.
- Hållbara beräkningar – en ESO-rapport om att bedöma den offentliga sektorns finansiella hållbarhet.
- Med nya mått mätt – en ESO-rapport om indikationer på produktivitetsutvecklingen i offentlig sektor.
- Institutionsvård, incitament och information – en ESO-rapport om placering av ungdomar med sociala problem.

2013

- Bäste herren på täppan? En ESO-rapport om bostadsbyggande och kommunala markanvisningar.
- Allmän nytta eller egen vinning? En ESO-rapport om korruption på svenska.
- Var skapas jobben? En ESO-rapport om dynamiken i svenskt näringsliv 1990–2009.
- Transportinfrastrukturens framtida organisering och finansiering.
- Investeringar in blanco? En ESO-rapport om behovet av infrastruktur.
- Bonde söker bidrag – en ESO-rapport om effektivitet i det svenska landsbygdsprogrammet.
- The pension system in Sweden.
- Den offentliga sektorn – en antologi om att mäta produktivitet och prestationer.
- Utvinning för allmän vinning – en ESO-rapport om svenska mineralinkomster.
- Offentlig upphandling eller gröna nedköp? En ESO-rapport om miljöpolitiska ambitioner.

2012

- Svängdörr i staten – en ESO-rapport om när politiker och tjänstemän byter sida.
- En god start – en ESO-rapport om tidigt stöd i skolan.
- Den akademiska frågan – en ESO-rapport om frihet i den högre skolan.
- Income Shifting in Sweden. An empirical evaluation of the 3:12 rules.
- Samhällsekonomin på spåret – en ESO-rapport om att räkna på tunnelbanan.
- Hjälpa eller stjälpa? En ESO-rapport om kontrollfunktionen i arbetslöshetsförsäkringen.
- Lärda för livet? – en ESO-rapport om effektivitet i svensk högskoleutbildning.
- Forskning och innovation – statens styrning av högskolans samverkan och nyttiggörande.

2011

- UD i en ny sits – organisation, ledning och styrning i en globaliserad värld.
- Försvarets förutsättningar – en ESO-rapport om erfarenheter från 20 år av försvarsreformer.
- Kalorier kostar – en ESO-rapport om vikten av vikt.
- Avtalsbestämda ersättningar, andra kompletterande ersättningar och arbetsutbudet.
- Sysselsättning för invandrare – en ESO-rapport om arbetsmarknadsintegration.
- Kollektivtrafik utan styrning.
- Vägval i vården – en ESO-rapport om skillnader och likheter i Norden.
- Att lära av de bästa – en ESO-rapport om svensk skola i ett internationellt forskningsperspektiv.
- Rapport från ett ESO-seminarium – decenniets framtidsfrågor.

2010

- En kår på rätt kurs? En ESO-rapport om försvarets framtida kompetensförsörjning.
- Beskattning av privat pensionssparande.
- Polisens prestationer – En ESO-rapport om resultatstyrning och effektivitet.
- Swedish Tax Policy: Recent Trends and Future Challenges.
- Statliga bidrag till kommunerna – i princip och praktik.
- Revisionen reviderad – en rapport om en kommunal angelägenhet.
- Värden i vården – en ESO-rapport om målbaserad ersättning i hälso- och sjukvården.
- Enkelt och effektivt – en ESO-rapport om grundtrygghet i välfärdssystemen.
- Kåren och köerna. En ESO-rapport om den medicinska professionens roll i styrningen av svensk hälso- och sjukvård.

2009

- Den långsiktiga finansieringen – välfärdspolitikens klimatfråga?
- Regelverk och praxis i offentlig upphandling.

- Invandringen och de offentliga finanserna.
- Fyra dyra fonder? Om effektiv förvaltning och styrning av AP-fonderna.
- Lika skola med olika resurser? En ESO-rapport om likvärdighet och resursfördelning.
- En kår i kläm – Läraryrket mellan professionella ideal och statliga reform ideologier.

2003

- Skolmisslyckande – hur gick det sen?
- Politik på prov – en ESO-rapport om experimentell ekonomi.
- Precooking in the European Union – the World of Expert Groups.
- Förtjänst och skicklighet – om utnämningar och ansvarsutkrävande av generaldirektörer.
- Bostadsbyggandets hinderbana – en ESO-rapport om utvecklingen 1995–2001.
- Axel Oxenstierna – Furstespegel för 2000-talet.

2002

- ”Huru skall statsverket granskas?” – Riksdagen som arena för genomlysning och kontroll.
- What Price Enlargement? Implications of an expanded EU.
- Den svenska sjukan – sjukfrånvaron i åtta länder.
- Att bekämpa mul- och klövsjuka en ESO-rapport om ett brännbart ämne.
- Lärobok för regelnissar – en ESO-rapport om regelhantering vid avregleringar.
- Att hålla balansen – en ESO-rapport om kommuner och budgetdisciplin.
- The School´s Need for Resources – A Report on the Importance of Small Classes.
- Klassfrågan – en ESO-rapport om lärartätheten i skolan.
- Staten fick Svarte Petter – en ESO-rapport om bostadsfinansieringen 1985–1993.
- Hoten mot kommunerna – en ESO-rapport om ansvarsfördelning och finansiering i framtiden.

2001

- Mycket väsen för lite ull – en ESO-rapport om partnerskapen i de regionala tillväxtavtalen.
- I rikets tjänst – en ESO-rapport om statliga kårer.
- Rättvisa och effektivitet – en ESO-rapport om idéanalys.
- Nya bud – en ESO-rapport om auktioner och upphandling.
- Betyg på skolan – en ESO-rapport om gymnasieskolorna.
- Konkurrens bildar skola – en ESO-rapport om friskolornas betydelse för de kommunala skolorna.
- Priset för ett större EU – en ESO-rapport om EU:s utvidgning.

2000

- Att granska sig själv – en ESO-rapport om den kommunala miljötillsynen.
- Bra träffbild, fast utanför tavlan – en ESO-rapport om EU:s strukturpolitik.
- Utbildningens omvägar – en ESO-rapport om kvalitet och effektivitet i svensk utbildning.
- En svartvit arbetsmarknad? – en ESO-rapport om vägen från skola till arbete.
- Privilegium eller rättighet? – en ESO-rapport om antagningen till högskolan
- Med många mått mätt – en ESO-rapport om internationell benchmarking av Sverige.
- Kroppen eller knoppen? – en ESO-rapport om idrotts-gymnasierna.
- Studiebidraget i det långa loppet.
- 40-talisternas uttåg – en ESO-rapport om 2000-talets demografiska utmaningar.

1999

- Dagis och drivkrafter – en ESO-rapport om 2000-talets demografiska utmaningar.
- Återvinning utan vinning – en ESO-rapport om sopor.
- En akademisk fråga – en ESO-rapport om rankning av C-uppsatser.
- Hederlighetens pris – en ESO-rapport om korruption.

- Samhällets stöd till de äldre i Europa – en ESO-rapport om fördelningspolitik och offentliga tjänster.
- Regionalpolitiken – en ESO-rapport om tro och vetande.
- Att snubbla in i framtiden – en ESO-rapport om statlig omvandling och avveckling.
- Att reda sig själv – en ESO-rapport om rederier och subventioner.
- Bostad sökes – en ESO-rapport om de hemlösa i folkhemmet.
- Att ta sig ton – en ESO-rapport om svensk musikexport 1974–1999.
- Med backspegeln som kompass – en ESO-rapport om stabiliseringspolitiken som läroprocess.
- Med backspegeln som kompass – ett ESO-seminarium om stabiliseringspolitik som läroprocess.

1998

- Staten och bolagskapitalet – om aktiv styrning av statliga bolag.
- Kommittéerna och bofinken – kan en kommitté se ut hur som helst?
- Regeringskansliet inför 2000-talet – rapport från ett ESO-seminarium.
- Att se till eller titta på – om tillsynen inom miljöområdet.
- Arbetsförmedlingarna – mål och drivkrafter.
- Kommuner Kan! Kanske! – om kommunal välfärd i framtiden.
- Vad kostar en ren? – en ekonomisk och politisk analys.

1997

- Fisk och Fusk – Mål, medel och makt i fiskeripolitiken.
- Ramar, regler, resultat – vem bestämmer över statens budget?
- Lönar sig arbete?
- Egenföretagande och manna från himlen.
- Jordbruksstödet – efter Sveriges EU-inträde.

1996

- Kommunerna och decentraliseringen – Tre fallstudier.

- Novemberrevolutionen – om rationalitet och makt i beslutet att avreglera kreditmarknaden 1985.
- Kan myndigheter utvärdera sig själva?
- Nästa steg i telepolitiken.
- Reglering som spel – Universiteten som förebild för offentliga sektorn?
- Hur effektivt är EU:s stöd till forskning och utveckling? – En principdiskussion.

1995

- Kapitalets rörlighet Den svenska skatte- och utgiftsstrukturen i ett integrerat Europa.
- Generationsräkenskaper.
- Invandring, sysselsättning och ekonomiska effekter.
- Hushållning med knappa naturresurser Exemplet sportfiske.
- Kostnader, produktivitet och måluppfyllelse för Sveriges Television AB.
- Vad blev det av de enskilda alternativen? En kartläggning av verksamheten inom skolan, vården och omsorgen.
- Hushållning med knappa naturresurser Exemplen allemansrätten, fjällen och skotertrafik i naturen.
- Företagsstödet Vad kostar det egentligen?
- Försvarets kostnader och produktivitet.

1994

- En effektiv försvarspolitik? Fredsvinst, beredskap och återtagning.
- Skatter och socialförsäkringar över livscykeln En simuleringsmodell.
- Nettokostnader för transfereringar i Sverige och några andra länder.
- Fördelningseffekter av offentliga tjänster.
- En Social Försäkring.
- Valfrihet inom skolan Konsekvenser för kostnader, resultat och segregation.
- Skolans kostnader, effektivitet och resultat En branschstudie.
- Bensinskatteförändringens effekter.

- Budgetunderskott och statsskuld Hur farliga är de?
- Den svenska insolvensrätten Några förslag till förbättringar inom konkurshanteringen m.m.
- Det offentliga stödet till partierna Inriktning och omfattning.
- Den offentliga sektorns produktivitetsutveckling 1980–1992.
- Kvalitet och produktivitet – Teori och metod för kvalitetsjusterande produktivitetsmått.
- Kvalitets- och produktivitetsutvecklingen i sjukvården 1960–1992.
- Varför kulturstöd? Ekonomisk teori och svensk verklighet.
- Att rädda liv Kostnader och effekter.

1993

- Idrott åt alla? Kartläggning och analys av idrottsstödet.
- Social Security in Sweden and Other European Countries Three Essays.
- Lönar sig förebyggande åtgärder? Exempel från hälso- och sjukvården och trafiken.
- Hur välja rätt investeringar i transportinfrastrukturen?
- Presstödets effekter en utvärdering.

1992

- Statsskulden och budgetprocessen.
- Press och ekonomisk politik tre fallstudier.
- Kommunerna som företagsägare – aktiv koncernledning i kommunal regi.
- Slutbudsmetoden ett sätt att lösa tvister på arbetsmarknaden utan konflikter.
- Hur bra är vi? Den svenska arbetskraftens kompetens i internationell belysning.
- Statliga bidrag motiv, kostnader, effekter?
- Vad vill vi med socialförsäkringarna?
- Fattigdomsfällor.
- Växthuseffekten slutsatser för jordbruks-, energi- och skattepolitiken.
- Frihandeln ett hot mot miljöpolitiken eller tvärtom?
- Skatteförmåner och särregler i inkomst- och mervärdesskatten.

1991

- SJ, Televerket och Posten bättre som bolag?
- Marginaleffekter och tröskeleffekter barnfamiljerna och barnomsorgen.
- Ostyriga projekt att styra stora kommunala satsningar.
- Prestationsbaserad ersättning i hälso- och sjukvården vad blir effekterna?
- Skogspolitik för ett nytt sekel.
- Det framtida pensionssystemet två alternativ.
- Vad kostar det? Prislista för statliga tjänster.
- Metoder i forskning om produktivitet och effektivitet med tillämpningar på offentlig sektor.
- Målstyrning och resultatuppföljning i offentlig förvaltning.

1990

- Läkemedelsförmånen.
- Sjukvårdskostnader i framtiden vad betyder åldersfaktorn?
- Statens dolda kapital. Aktivt ägande: exemplet Vattenfall.
- Skola? Förskola? Barnskola?
- Bostadskarriären som en förmögenhetsmaskin.

1989

- Arbetsmarknadsförsäkringar.
- Hur ska vi få råd att bli gamla?
- Kommunal förmögenhetsförvaltning i förändring – city-kommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö.
- Bostadsstödet – alternativ och konsekvenser.
- Produktivitetsmätning av folkbibliotekens utlåningsverksamhet.
- Statsbidrag till kommuner: allt på en check eller lite av varje? En jämförelse mellan Norge och Sverige.
- Vad ska staten äga? De statliga företagen inför 90-talet.
- Beställare-utförare – ett alternativ till entreprenad i kommuner.
- Lönestrukturen och den "dubbla obalansen" – en empirisk studie av löneskillnader mellan privat och offentlig sektor.
- Hur man mäter sjukvård – exempel på kvalitet- och effektivitetsmätning.

1988

- Vad kan vi lära av grannen? Det svenska pensionssystemet i nordisk belysning.
- Kvalitet och kostnader i offentlig tjänsteproduktion.
- Alternativ i jordbrukspolitiken.
- Effektiv realkapitalanvändning i kommuner och landsting.
- Hur stor blev tvåprocentaren? Erfarenheten från en besparingsteknik.
- Subventioner i kritisk belysning.
- Prestationer och belöningar i offentlig sektor.
- Produktivitetsutveckling i kommunal barnomsorg.
- Från patriark till part – spelregler och lönepolitik för staten som arbetsgivare.
- Kvalitetsutveckling inom den kommunala barnomsorgen.

1987

- Integrering av sjukvård och sjukförsäkring.
- Produktkostnader för offentliga tjänster – med tillämpningar på kulturområdet.
- Kvalitetsutvecklingen inom den kommunala äldreomsorgen 1970–1980.
- Vägar ut ur jordbruksregleringen – några idéskisser.
- Att leva på avgifter – vad innebär en övergång till avgiftsfinansiering?

1986

- Offentliga utgifter och sysselsättning.
- Produktions-, kostnads-, och produktivitetsutveckling inom den offentliga finansierade utbildningssektorn 1960–1980.
- Socialbidrag. Bidragsmottagarna: antal och inkomster. Socialbidragen i bidragssystemet.
- Regler och teknisk utveckling.
- Kostnader och resultat i grundskolan – en jämförelse av kommuner.
- Offentliga tjänster – sökarljus mot produktivitet och användare.
- Svensk inkomstfördelning i internationell jämförelse.
- Byråkratiseringstendenser i Sverige.

- Effekter av statsbidrag till kommuner.
- Effektivare sjukvård genom bättre ekonomistyrning.
- Samhällsekonomiskt beslutsunderlag – en hjälp att fatta bättre beslut.
- Produktions-, kostnads- och produktivitetsutveckling inom armén och flygvapnet 1972–1982.

1985

- Egen regi eller entreprenad i kommunal verksamhet – möjligheter, problem och erfarenheter.
- Sociala avgifter – problem och möjligheter inom färdtjänst och hemtjänst.
- Skatter och arbetsutbud.
- Produktions-, kostnads- och produktivitetsutveckling inom vägsektorn.
- Organisationer på gränsen mellan privat och offentlig sektor – förstudie.
- Frivilligorganisationer alternativ till den offentliga sektorn?
- Transfereringar mellan den förvärvsarbetande och den äldre generationen.
- Produktions-, kostnads- och produktivitetsutveckling inom den sociala sektorn 1970–1980.
- Produktions-, kostnads- och produktivitetsutveckling inom offentligt bedriven hälso- och sjukvård 1960–1980.
- Statsskuldräntorna och ekonomin effekter på den samlade efterfrågan i samhället.

1984

- Återkommande kostnads- och prestationsjämförelser – en metod att främja effektivitet i offentlig tjänsteproduktion.
- Parlamentet och statsutgifterna hur finansmakten utövas i nio länder.
- Transfereringar och inkomstskatt samt hushållens materiella standard.
- Marginella expansionsstöd ekonomiska och administrativa effekter.
- Är subventioner effektiva?

- Konstitutionella begränsningar i riksdagens finansmakt – behov och tänkbara utformningar.
- Perspektiv på budgetunderskottet, del 4. Budgetunderskott, utlandsupplåning och framtida konsumtionsmöjligheter. Budgetunderskott, efterfrågan och inflation.
- Vem utnyttjar den offentliga sektorns tjänster.

1983

- Administrationskostnader för våra skatter.
- Fördelningseffekter av kommunal barnomsorg.
- Perspektiv på budgetunderskottet, del 3. Budgetunderskott, portföljeval och tillgångsmarknader. Modellsimuleringar av offentliga besparingar m.m.
- Produktivitet i privat och offentliga tandvård.
- Generellt statsbidrag till kommuner – modellskisser.
- Administrationskostnader för några transfereringar.
- Driver subventioner upp kostnader – prisbildningseffekter av statligt stöd.
- Minskad produktivitet i offentlig sektor – en studie av patent- och registreringsverket.
- Perspektiv på budgetunderskottet, del 2. Fördelningseffekter av budgetunderskott. Hushållsekonomi och budgetunderskott.
- Enhetligt barnstöd? några variationer på statligt ekonomiskt stöd till barnfamiljer.
- Staten och kommunernas expansion några olika styrmedel.

1982

- Ökad produktivitet i offentlig sektor – en studie av de allmänna domstolarna.
- Offentliga tjänster på fritids-, idrotts- och kulturområdena.
- Perspektiv på budgetunderskottet, del 1. Budgetunderskottens teori och politik. Statens budgetfinansiering och penningpolitiken.
- Inkomstomfördelningseffekter av livsmedelssubventioner. Perspektiv på besparingspolitiken.